

קובץ גליונות

פרשת מטות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

מרת מלכה בת ר' משה יודא לייב ע"ה

נלב"ע כ"א תמוז תשע"ה

יישר כח

בהזדמנות זו נודה לכל אותם
עמלי התורה אברכים ובחורים,
אשר מסייעים במשך השנה
להעברת והפצת הקובץ
ברחבי הארץ
וזאת שלא ע"מ לקבל פרס.

**ישלם ד' לכם שכרכם מהשמים,
וזכות הפצת דברי התורה
תעמוד לכם בזה ובבא.**

בין הזמנים

בימי בין הזמנים יופעלו רק חלק מהמוקדים
משאר ימות השנה.

מי שיכול לסייע בהעברת הקבצים מבני
ברק למוקדים השונים, שיהיה בקשר עם
המערכת.

פרשה	מחיר	מוקד הפצה
מטות	2 ₪	רגיל
מסעי	2 ₪	רגיל
יום א' ג' אב	2 ₪	רגיל (קובץ מוגדל)
דברים	2 ₪	רגיל
ואתחנן	2 ₪	מיוחד לבין הזמנים
עקב	2 ₪	מיוחד לבין הזמנים
ראה	2 ₪	מיוחד לבין הזמנים
שופטים	2 ₪	רגיל

קובץ מיוחד

לקראת ימי בין הזמנים יצא לאור קובץ מיוחד
בנושא "בין הזמנים".

הקובץ יופץ החל מיום א' ד' אב
בכל המוקדים הרגילים.

המעוניינים בכמות גדולה, יודיעו מראש במוקדי
ההפצה כדי שנוכל להעריך בהתאם.

היות והקובץ יהיה מוגדל ומורחב במיוחד,
המעוניינים להקדיש ע"ג הקובץ לע"נ וכדו'

ניתן לפנות בהקדם לטלפון: 053-3145900

ניתן לתרום גם באשראי.

ניתן לקבל קבלת מס לפי סעיף 46.

שרות מיוחד

השנה ניתן יהיה להזמין מראש את שלושת הקבצים
שיצאו בחודש אב בימי בין הזמנים
(ואתחנן, עקב, ראה) ולקבלם בתחילת חודש אלול.

יש להרשם מראש במוקדי ההפצה
או לעדכן במערכת.

זיכוי הרבים

לקראת זמן אלול אנו נערכים להגדיל את
ההפצה בעוד ערים ובתי כנסת.

**המעוניינים להיות אחראים יצרו קשר
ויקבלו קופסה מוכנה להפצת הקבצים.**

הודעה ובקשה

נבקש מכל הקוראים שעדיין לא הסדירו את התשלום
לשלם את החובות עד לר"ח אב.

וכן נבקש מכל המוקדים ליצור קשר עם המערכת
עד ליום ו' ח' אב ע"מ להסדיר את החובות.

לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה יוצא לע"נ

רבן של ישראל מרן פוסק הדור
הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"לנלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד" (לב, א)

בכל הפרשה הקדים גד לראובן חוץ מכאן וכבר עמד בזה רמב"ן ע"ש, וי"ל דבאמת לבני ראובן הי' יותר מקנה ולכך הקדימן כאן ובאמת בני ראובן כיונו בשביל המקנה אבל בני גד הי' עיקר כונתן לדבר אחר משום שידעו שמ"ר יהא קבור שם ורצו שיהא בחלקן אך מפני כבודו של משה שעדיין הי' חי לא רצו להזכיר קבורתו ותלו הדבר בבהמתן וזה מפורש בפסוק ולגד אמר וגו' וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון ופירש"י ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהוא ראשית כיבוש הארץ כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה וכו"ה בתרגום ובסוטה י"ג ב', ולכך הקדים בני גד בכל הפרשה שכונתן הי' יותר לשם שמים.

"בלתי כלב בן יפונה הקניזי" (לב, יב)

מה שנקרא כאן הקניזי ובפ' שלח לא נזכר זה, י"ל דאז בתחלת המ' שנה הי' עדיין אביו חי ולכן לא נקרא אלא ע"ש אביו אבל אח"כ מת אביו ואמו נשאת לקנז וגידלו קנז אביו חורגו כמ"ש בסוטה י"א ב' ולכן קראוהו על שמו (ואע"ג שכלב כבר הי' אז בן מ' שנה מ"מ כל המשפחה נקראת ע"ש קנז ראש המשפחה) ולכן כאן שכבר הי' בסוף המ' שנה קראוהו בשם שקראוהו אז וכן ביהושע י"ד קראוהו כלב בן יפנה הקניזי כי אז קראוהו בן.

עלי שי"ח

"סדרי הלימוד בימים אלו"

(טעמא דקרא)

בימים אלו לומד רבינו בסדר הלימוד השנתי, את הגמרא מועד קטן, [יש לציין שרבינו מסיים מסכת מועד קטן ביומים, כיון שרוצה לגמור בפעם אחת 'דיני אבילות' ואינו רוצה להפסיק באמצע]. ועד לשבת הבעל"ט פרשת מטות, יגמור אי"ה את כל המסכת ובוה יסיים הכרך של 'ביצה תענית מגילה מועד קטן חגיגה', לאחר מכן ילמד בס"ד את מסכת יבמות ובערב תשעה באב יסיים.

רבינו רגיל לומר כי בדרך כלל הוא רואה 'סימנא מילתא' בסדר לימוד הגמרא, כך למשל, מסכת מועד קטן שחלקה הגדול עוסק בהלכות אבילות, מזדמן לו בדיוק בימים אלו של בין המצרים, ובשנה אחרת הסביר רבינו (ראה 'מנחת תודה') כי הסיבה שלומד מועד קטן אחרון, וסמוך למסכת יבמות, היא על פי דברי התוס' שכתבו (מו"ק כ"ח ב') שהטעם שהגמרא במועד קטן מסיימת במילים 'ובלע המות לנצח' משום שרצו לסיים בדבר טוב, בדבר נחמה, והוסיפו התוספות שם - שזה גם הטעם שגמרא יבמות פותחת במילים "חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן" שלכאורה פתחו בנושא של פורענות (בעל שמת ולא השאיר אחריו ילדים), אלא, שרצו לסמוך פורענות של מועד קטן (שהיא המסכת הקודמת) לפורענות של יבמות, והנחמה שכתוב בסוף המסכת הקודמת היא מועלת גם לפורענות הכתובה במסכת זו.

מיעוט שיחה

ובענין אחר - השבוע הגיע אל רבינו נער בר מצוה להתברך. רבינו שאל אותו באיזה מסכת הוא עוסק, השיב הנער, כי הם לומדים פרק האיש מקדש במסכת קידושין.

'אשאל אותך שאלה' אמר לו רבינו, 'מי משוחח הכי הרבה'?

הנער המצטיין, השיב מיד לגמרא בדף מ"ט ב' "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים".

'יפה מאוד ידעת' הגיב לו רבינו, אך האם אתה מבחין אכן באחיותך שהם מדברות יותר?... ובתוך כדי דיבור הוסיף לו רבינו, אבל העיקר עליך לדעת כי אתה צריך למעט בדיבור, וכי אינך אשה!...

[ועי' לרבינו באורחות יושר סימן כ"ח: מרן החזון איש זצ"ל אמר, על שתיקה אין מתחרטין, וכתב הרמב"ם לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו וכו' ואדם שיתבונן בכל דיבוריו טרם ידבר אם צריך להן או לא ולא ידבר אלא דברים שיהיו להקב"ה נחת רוח מזה לא יכשל בכל דבריו עכ"ל].

דבר העורך

לפתוח מדרשה עם עשרה נערים,
או שלושים נערות

רכז פעילות לקירוב רחוקים יש לו תקציב לפתיחת מדרשה בשכונה שתושביה עדיין אינם שומרים תורה ומצוות, יש לו אפשרות לפתוח את המדרשה לעשרה צעירים מתחזקים, או לפתוח מדרשה לשלושים נערות מתחזקות, מה עדיף לקרב עשרה נערים, או שלושים נערות? שאלה זו נשאלה להגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ולהלן התשובה שהשיב:

תשובה

לכאורה אילו היו שניהם שוים במספר, דהיינו הצלת עשרה נערים, מול הצלת עשר נערות, היה צריך להציל את הנערים, וכמבואר בהוריות (דף יג ע"א) האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה, כי הוא חייב במצוות, משא"כ אשה. ואולי הוא הדין הצלתם הרוחנית קודמת, שכשיצילו את הנערים יקיימו יותר מצוות, מאשר כשיצילו את הנערות.

שאלתי שאלה זו את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והתחבט רבות בשאלה זו, ולבסוף אמר שעדיף להציל את הנערות, ולא משום שהן מרובות, אלא בגלל שכרוע במצבן הנוכחי הן תקלה לרבים שנכשלים בהן.

ויש להביא ראיה לדבריו, שהקשו התוס' בגיטין (דף מא ע"ב ד"ה כופין) על הא דאיתא בגמרא (שם דף לח ע"ב) ששפחה שנהגו בה מנהג הפקר כופים את רבו לשחררה, איך מותר לשחררה והלא האדון עובר בעשה שלעולם בהם תעבודו, ותירצו, כיון שרבים נכשלים בה, חשיבי מצוה דרבים, גם בענינו, כיון שרבים נכשלים בהן, חשיב כמצוה דרבים, ולכן עדיף להצילן, קודם שמצילים את הנערים.

בסרכת שבת 1808
יחזק 1808 (א"ב)

מעניי הפרשה

"ככל היוצא מפיו יעשה"

לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (ל', ג')

הביא רבינו שליט"א בס' "ארחות יוסף" מספר חסידים שאם ישמור האדם את פיו מדיבורים אסורים ולא יחל דברו, אזי כל אשר יבקש מהש"ת יתקבל. וכן הובא מהחיד"א על פסוק זה.

והוסיף רבינו: סיפר לי אבא זצ"ל, שכאשר בנו את בנין ישיבת נובהרדוק בפינסק, היו באים מדי שנה לסנדלר שם כדי לבקש כסף. ופעם אחת אמר למבקשים: "לא גמרתם את הבנין, לעולם כבר לא תגמרו". וכך הוה, לפני שגמרו את הבנין באה השוואה ולא גמרו את הבנין.

שאלתי את רבינו אם הכיר את הסנדלר מת"א, שמחזיקים אותו לצדיק וקדוש, ואמר לי: לא הכרתיו, רק פ"א בא אלי יהודי שאתן לו כת"י מהחז"א, שאלתיו למה לך זה, ואמר שהוא חולה מאד רח"ל ולפי דעת הרופאים נותרו לו רק שבועיים לחיות, הלך לסנדלר הנ"ל ואמר לו שישגי כת"י של החז"א ויתלהו על צווארו כמו קמיע ועי"ז יחיה. לי לא היה כת"י מהחז"א ושלחתיו להג"ר שמריהו גריינימן זצ"ל, ולא ידוע לי מה היה סופו של הנ"ל.

הבטיח להם עשרים שנה

סיפר רבינו שליט"א, כי ה"שאגת אריה" בסוף ימיו היה רב במיץ, ושמע שאנשים מתלחשים, שאל על מה, וענו שהנה לא ידעו שיבוא רב זקן כזה, וכמה זמן כבר יהיה אצלם... ה"שאגת אריה" היה אז בן שבעים שנה ואמר שהוא מבטיח להם עשרים שנה. ואכן כך היה שנפטר כשהיה בן תשעים.

תחיה מאה שנה!

סיפר רבינו שליט"א שסיפר לו הגאון ר' מאיר קרליץ זצ"ל כי בוילנא היכן שהגר"א קבע מקום תפילתו היתה חבית עם מים לנט"י עבור הציבור. פ"א נגש הגר"א ליטול ידיו ולא היו כבר מים בחבית, ראה זאת א' הילדים, רץ מיד לביתו והביא לו מים. אמר לו הגר"א: תחיה מאה שנה! כשהגיע הלה לגיל תשעים ותשע נחלה, ולא רצה שיביאו רופא אצלו, ובהגיעו לגיל מאה שנה בדיוק, נפטר! [ר' מאיר סיפר שהכיר את היהודי בוילנא].

"לכו ישר להקב"ה"

אמרתי לרבינו שליט"א מה ששמעתי שהיה אצל הח"ח הרבה פעמים שביקשוהו ברכה, והיה עונה: למה לך ללכת מאחור, תלך ותפנה בדרך הישרה להקב"ה! ופ"א אמר כן לבני זוג שלא זכו לזש"ק, "לכו ישר להקב"ה", ואח"כ באמת נושעו. וביאר רבינו שליט"א: מקודם חשבו שיש מה שיכול להושיען, ואח"כ סמכו רק על הקב"ה - בזה לבד נושעו!

הקללה של אבא זצ"ל

סיפר רבינו שליט"א, כי כאשר עמד ש.פ. לבחירות מול מ.ב. אמרו לאבא זצ"ל ש.פ. אמר כי אם יבחר לראה"מ יקח את כל בחורי הישיבות לצבא. ואמר אבא ז"ל: "ער וועט קיין מאל ניט זיין א'ראש ממשלה!" [הוא כבר אף פעם לא יהיה ראש ממשלה]. אמרו לי שהוא מרגיש שקללה רובצת עליו, אני יודע איזו קללה, זו הקללה של האבא! ואף שכינה כרא"מ באופן של ממלא מקום, אבל מעולם לא נבחר יותר.

כך היו הגדולים מכסים את ה"מופתים" שעשו

ספרתי לרבינו שליט"א מה ששמעתי מהגאון ר' יואל קלופט זצ"ל ששמע מהרב קלמס זצ"ל רב דמוסקבה, שפ"א נסע הרב קלמס עם הרידב"ז ברכבת, ולפתע הגיע לרידב"ז יהודי המתחנן על אשתו שהיא עומדת לילד וכבר התחילו צירים, וכעת היא ברכבת באמצע הדרך... אמר לו הרידב"ז: מה אני כבר יכול לעזור לך... המשיך האיש להתחנן על נפשו, ואז אמר לו הרידב"ז: תאמר שבע פעמים יושב בסתר וגו' הפוך! והנה מיד אח"כ בא היהודי והודה לרידב"ז שאכן פסקו הצירים. שאל הרב קלמס את הרידב"ז: מהימני תיתי אמרת לו כך... ענהו הרידב"ז, העניין פשוט, יש סגולה למקשה לילד לומר שבע פעמים יושב בסתר וגו' שזה מציל מצרה, וכיון שהמקשה לילד נפתח הולד ע"י שאומרים "יושב בסתר" ישר, ממילא על ידי שאומרים אותו הפוך נסגר הולד!...

והוסיף רבינו שליט"א: היתה פעם אשה עגונה שבעלה נעלם, ולא ידעה אם הוא חי או שמא השתמד ח"ו, באה אל ה"בית הלוי" ואמר לה: מה אוכל לעזור לך... אמרה לו: רבי, רק תאמר לי אם הוא חי, ענה לה: הוא חי. שוב שאלה: רק תאמר לי אם הוא השתמד, ענה לה: לא. ושוב שאלה: רק תאמר לי אם יחזור, ענה לה: יחזור. ולאחר זמן אכן חזר הבעל חי בריא ושלם.

אמרו ל"בית הלוי" כי הנה מופת גדול... אמר להם: אין זה מופת כלל, כי מה שאמרתי שהוא חי - משום חזקת חיים, מה שאמרתי שלא השתמד - משום חזקת כשרות, ומה שאמרתי שישוב - כי אם הוא חי וכשר מדוע שלא יחזור...

כך הגדולים כיסו את ה"מופתים" שעשו.

נדרי מצוה - אמר לחבירו שיבוא לחתונתו

שאלה: אמר לחבירו שיבוא לחתונתו, אם הוי כנדרי מצוה, ומהו באמר לו בעזה"י ובלבו מתכוין שלא יבוא, אם זה כמו הנודר

בחרם ומתכוין בחרמו של ים שצריך התרה?

תשובה: באומר לו שיבוא לחתונתו, צריך להזהר, ויאמר בלי נדר. אבל אם אמר רק בעה"י - אין זה כלום. וכה"ג שאמר

שיבוא, שזה חשש נדר, יבקש מחבירו שימחול לו, כיון שזה היה לטובתו מהני מחילה.

וסיפר רבינו שליט"א שבלמדו בישיבת לומז'א בפ"ת, היה לו תלמיד שלמד עמו, וכשהיתה חתונה של א' הבחורים בירושלים ורבינו לא נסע, שאלו התלמיד למה לא נסע, והשיבו כי אין לו זמן, והוסיף "אבל לחתונה שלך אני אסע". הבחור עבר ללמוד בישיבה אחרת, ואחר כעשר שנים עמד להינשא ובא להזמין את רבינו והזכיר לו הבטחתו, אבל לא היה שייך בשום אופן שיסע באותו יום, וביקש ממנו שימחל לו. לאחר שנים חיתן הנ"ל את בנו ובא להזמין את רבינו, ואמר לו שיבוא כי הבטיח לנושאין שלו ולא יכול היה... (אף שעברו שלשים שנה וכבר מחל לו).

הוסיף רבינו: סיפר לי אבא זצ"ל, שבא אחד לפניו ושאל, הוא היה בדרך למכור שור ואירע לו סכנה, ונדר שאם ינצל דמי השור יהיו לצדקה. ניצל והיה חבל לו ליתן ממון כה רב לצדקה, ומה עשה? מכר שור עם תרנגול וסיכם עם הקונה שמוכר השור בעשר ל"י בתנאי שיקנה את התרנגול בעשרת אלפים. יוסף ודאי שאין זה, אבל השאלה היתה אם יצא ידי נדרו. אבא ז"ל הביא ראיה, וכמדומני שלא פסק בה.

(דרך שיחה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 160.
שנה ג'
פרשת מטות
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

זה הדבר אשר צוה ה'

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה נ'. (מטות ל, ב)

פרש"י משה נתנבא בכה אמר ה' והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר.

הר"ש בתו"כ פר' אחרי מות (פרשת ו') מפרש דכה אמר לבד אין בו כ"כ גדולת הנבואה, דמשמע שנשמע להם מרחוק ואומרים כה אמר ה', אבל זה הדבר משמע שהי' לפני השכינה שהושיט לו הדיבור דכתיב זה הדבר אשר צוה ה'.

והמלבי"ם מפרש שמשה ראה באספקלריא המאירה במראה ולא בחידות, ואומר זה הדבר ר"ל הוא דיבור ה' בעצמו המדבר אליכם מתוך גרוני, ובתחילת נבואתו במצרים אמר משה כה אמר ה' מפני שאז לא הי' עדיין במדרגתו, ובפרשת כי תשא ל"ב כ"ז אמר כה אמר ה' מפני שהיו ישראל נזופין מהעגל עכ"ד.

ועוד י"ל דכיון שבמצרים הוא אמר דברי נבואה ולא דברי תורה משו"ה אמר כה אמר ה' כשאר הנביאים, ובפרשת כי תשא כתוב כה אמר כיון שזה הי' הוראת שעה ולא תורה, ולעיל כ"ה י"ז הסתפקנו אם דיני הוראת שעה שמשה אמר במדבר נחשבים כדברי תורה או כדברי נבואה ומסתבר שהיו כדברי נבואה עיי"ש ומשו"ה אמר בלשון כה ורק כשלימד דברי תורה הוא אמר בלשון זה [והעירו דלהלן ל"ו ו' כתוב זה הדבר וגו' אע"פ שהציווי להנשא לאותו השבט נהג רק באותו הדור, אמנם כתב שם בשם הרשב"ם דמי שעבר על זה לקח] ועמש"כ בפרשת וזאת הברכה ל"ג ט' בשם התנא דבי אליהו. ועי' משך חכמה בפרשת כי תשא ל"ב כ"ז.

חלוקת השלל

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה (מטות לא יא) פרש"י מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות וכו', אף אנשי המלחמה שבך כולם צדיקים. וצ"ב מש"כ רש"י אף שהי' רש"י לעיל פסוק ג' כתב שבמלחמה זו נבחרו רק צדיקים, וכן העיר בספר תכלת מרדכי להגאון ר' מרדכי יפה, ועי' לשון רש"י בשיר השירים ד' ב' ומ"מ גם לצדיקים זה שבח מה שלא נחשדו על הגזל משום שיש אנשים צדיקים עד שמגיעים לעניני ממונות.

והנה מש"כ רש"י שלא נחשדו על הגזל, צ"ע למה הלוקח מהשלל נקרא גזלן, הרי אפי' אם נצטוו שלא לקחת מהביזה מ"מ כאן הם זכו בכיבוש מלחמה, אלא דנאסרו לקחת שלא ברשות וגזל זה דוקא בלוקח מחבירו ובספרי לא כתוב גזל.

וצ"ל שהביזה שזוכים בכיבוש מלחמה אינו רכוש פרטי של הנלחמים, אלא הם שלוחי הכלל וזוכים את השלל לכולם ועמש"כ בפרשת לך לך י"ד כ"ז, ואין זה מדין המגביה מציאה לחבירו ששם צריכים כונה לזכות לאחרים, אבל בכיבוש מלחמה כולם זוכים ממילא אפי' בלי כונה ומשו"ה אם היו לוקחים לעצמם זה הי' גזל והם הביאו את השלל למשה כי זה הי' שייך לכולם, והנה מהתורה אין מושג של גזל רכוש ציבורי וע"כ שהי' לכולם חלק בביזה.

ויל"ע אם השלל שייך רק לגברים הגדולים או גם לנשים וקטנים.

לעילוי נשמת רבי אליהו אלימלך בן רבי משה מנחם זצ"ל נלב"ע כ"ד תמוז

וי"ל ראה להנ"ל מדברי הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ט' בהא דתנן מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו וכתב הרא"ש ועוד י"ל מה שנשאר טמון מן האמוריים לא הי' לאותו שנפל הקרקע לחלקו כי השלל הי' מתחלק לכל ישראל ואחר שעמד שם הרי הוא כאבוד מכל ישראל והרי הוא של מוצאו עכ"ל ומשמע שהשלל שייך לכולם.

ועוד י"ל דבסנהדרין (נ' ב') איתא דכל הממלכות שכובש המלך אוצרות המלכים למלך, ושאר הביזה שבזזין נותנים לפניו והוא נוטל מחצה בראש ומחצית הביזה חולקין אותה כל אנשי הצבא עם העם היושבים על הכלים במחנה לשמרם חולקים בשוה, ומשו"ה הם הביאו את הכל לפני משה שהי' מלך כדאיתא בזבחים ק"ב א' ומי שהי' לוקח הי' גזלן אמנם למשה לא הי' כל דיני מלך עמש"כ בפרשת יתרו י"א ז'.

והנה להלן פסוקים ל"ב נ"ג כתוב שאנשי הצבא בזזו איש לו וצ"ב, והנצי"ב בפ"י לספרי כתב שבשעת המלחמה הי' הכל הפקר וזכו לכתחילה לעצמם, אבל מה שזכו בשביל הקהל שוב לא נגע אדם בהם עכ"ד.

וצ"ב דאם הי' באפשרותם לזכות לעצמם כל מה שרצו א"כ מה החידוש שלא גזלו את החלק שלקחו עבור הציבור הרי אם היו רוצים הם היו יכולים לזכות בהם לכתחילה לעצמם, ואין סיבה שיזכו לאחרים ואח"כ יגזלו ומה השבח שלא נטלו את חלק האחרים, ועי' מושב זקנים מבעה"ת.

בעון נדרים

ואם הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את עונה. (מטות ל, טז) שח הגר"י זילברשטיין שליט"א: באה אשה וסיפרה שבעלה שהוא אדם עשיר ורגיל לתרום כספים לבית כנסת ואינו מקיים את נדרי המצוה הללו, אני פוחדת מפני שחז"ל אמרו שאם האדם אינו מקיים את נדרי, אשתו מתה וכמבואר בגמ' שבת לב, ב בעון נדרים מתה אשתו של האדם.

האשה רוצה שאבקש מהגבאים שלא יגשו אל בעלה יותר כדי שהיא לא תענש.

ושאלתי ד"ז למרן רבנו שליט"א ואמר: דאין כונת דברי חז"ל שאם הבעל חוטא ואינו מקיים את נדרי אשתו מתה, אלא הכל תלוי במעשיה של האשה אם היא אינה הולכת חלילה בדרך השם ואיננה מקימת את המוטל עליה, אז אם הבעל זכאי היא ניצלת בגללו כי השי"ת תמים פעלו והצור תמים פעלו וכדמיתאמריה בשם הגרי"ס (מובא בח"ח עה"ת פר' האזינו), אבל אם האשה יראת ה' בודאי שהיא לא תנזק מחמת מעשיו. (ס' לחנך בשמחה עמ' קפד)

גדר עבירת הבעל בנדר אשתו

פר' מטות ל, טז ונשא את עונה. פרש"י, הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן, שהגורם תקלה לחבירו, הוא נכנס תחתיו לכל עונשין.

הרמב"ן מביא זה וכתב, ולימדנו הכתוב ב' דברים, שהבעל נושא עון כאילו הוא נדר ויחל דברו. ושהיא פטורה אין עליה מעונש השגגות כלל. כאן זהו חידוש יותר מהלאו של לפני-עור, כי כאן רק 'הוא' עובר ולא היא. ואילו בלפני-עור שניהם עוברים.

ובאמת צ"ב, מאחר ולא נעשה כאן שום מעשה-איסור מצד הבעל, והיא פטורה, למה הבעל עובר על איסור?

ענין בפרשה- נדרים

כבר נכתב מדברי רבנו בגליון פר' מטות תשע"ד על עניני נדרים, וכאן נביא עוד כמה ענינים נערך ע"י הרה"ג ר"צ ריינהולד שליט"א מתוך ספרי אילת השחר עה"ת.

פר' חיי שרה כד, ז ואשר דבר לי ואשר נשבע לי. צ"ב, האריכות. (במדרש, דיבר - בברית בין הבתרים. נשבע לי - בחרן. ועיין בהגרי"ז זצ"ל).

אולי י"ל, דשבועה אפשר לישאל ותיבטל, אבל דיבור נשאר. ויל"ע, כשנשאלין על השבועה, האם נשאר איזה דיבור? משמע שלא נשאר בכח הדיבור כלל.

שגגה היוצאת מפי השליט, רק בדיבור ולא במחשבה

פר' וישלח לב, ט ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכחו. יל"ע אם אמר דברים אלו בפיו, או חשבם בלבו. מסתבר שלא אמר בפיו, כי זה גורם להנאמר: שגגה היוצאת מפי השליט. אבל בתפילתו, אמר בפיו.

ולפ"ז, רק כשהתפלל כתוב, יעקב. ולא כשחשב. כי המחשבה פחות מתייחסת אל האדם, מאשר בדיבורו.

ברוב המקומות שכתוב מחשבה הכוונה דיבור (עיין אילת השחר פר' תולדות כז, מב. שמות ג, ג). עיין רש"י וכן בתוס' ב"מ מג: (ובדברי מרן שליט"א פר' אמור כב, כא על מחשבה האדם חל כשיש גם דיבור בפיו. ובפר' בחקתי כו, מו. כי תצא כג, כד) וזה י"ל, כי עיקר התייחסות להאדם על ידי הדיבור.

חילוק בין מעשה האדם לבין דיבורי-האדם

פר' שמות ד, יב והורתיך אשר תדבר. צ"ב, הרי לא אמר משה שאינו יודע מה לדבר, אלא אמר רק שהוא כבד פה ולשון, ולמה ה' הבטיחו להורות לו מה לדבר? ואולי אמר ה' למשה, שלא יאמר הנבואה במילים שיקשה עליו להגותם. כי משה לא היה כשאר הנביאים שהיו רואים בנבואה את התוכן, והם סיגנו את המילים. אלא הוא קיבל דברים מפורשים בדיוק מה לומר. (וכ"מ ברמב"ן, שיהיו דברי אשר אשים בפיו, במלות נכונות שתוכל לבטא אותם יפה).

והנה החפץ-חיים (בספר תורת הבית ב) כתב: וראה הפליאה אשר ברא היוצר בענין כח-הדיבור. כי כל הפעולות שאדם עושה באבריו, נעשים על ידי רצונו. שמתבונן בעצמו איך לעשות, ועושה. ואילו דיבורי-האדם, יוצאים מפיו התיבות כרצונו, אכן בלי מחשבה הקודמת ... אבל אדם כבד-פה, צריך מחשבה רבה על דיבורו.

ותכן שאמר ה' למשה, שהוא יעשה שלא יטרח במחשבה על הדיבור, ויהא בזה כאדם מושלם.

איהו דיבור עם חיבה

ויקרא א, א ויקרא אל משה וידבר ה' אליו ... פרש"י קדמה קריאה לשון-חבה, לשון של מלאכי השרת משתמשין בו. שנאמר: וקרא זה אל זה ואמר. באמת, גם עצם הקריאה, דהיינו ההכנה לדיבור, זהו כבר חיבה. אבל ברש"י משמע שזהו "לשון" של מלאכי השרת. ומשמע שגם הקריאה הוא החיבה.

מנלן שלשון מלאכי השרת, זהו לשון-חיבה?

דיבורי מי שאין בו קנאה, לשונו לשון-חיבה

כי בני אדם שיש להם יצר-הרע, הרבה פעמים לא מדברים בחיבה זה עם זה. לעומת מלאכים שאין ביניהם קנאה (שבת פט:), ועל כן בודאי שתמיד שדיבורם זהו בלשון חיבה.

המוותר מעצמו לתת לזולתו, דיבורו לשון-חיבה

עוד י"ל, כי יש להם רשות לשבח את ה' כל אחד ואחד בעצמו, ובכל זאת הם קוראים זה אל זה לשבח. ובהכרח שדיבורם בלשון-חיבה. (ולרש"י ישעיה ו, ג הם נוטלים רשות, כי אינם יכולים בנפרד שלא ישרפו. וזש"כ: קדושה כולם כאחד.

ולפ"ז אינם יכולים לשבח בעצמן. ועיין חגיגה יג: תד"ה מזיעתן. אבות דר"נ פרק יב).

האם יש ביטוי שבועה, גם שלא בשפתים?

פר' ויקרא ה, ד או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. והנה מזה שמוסיף "בשפתים" משמע ששייך לבטא גם בלי שפתים. והנה בשו"ת רעק"א דן על כמה דברים אם כתיבה כדיבור. וכתב, ואין לומר דשאני שבועה דלבטא בשפתים כתיב, (ועיין באילת השחר פרשת אמור כד, טו עיי"ש עוד).

קרבות עכו"ם, אין נדר אבל יש חיוב להביא

פר' אמור כב, יח שם, איש איש מבית ישראל. בנזיר סב: לרבות עכו"ם שנודרים ונודבין כישראל. תוס' ע"ז ה: אם עכו"ם נדר מחוסר אבר, אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם. והקשה הגרעק"א, הרי אינו חייב בבל יחל ומוצא שפתיך? למה זה נקרא "שנודרין", הרי בנדר אין כלום, רק בנדבה.

רואים שחל "דין להביא". וכשאנו מביא, עובר בשב-ואל-תעשה של העשה הזה ויש להאריך בגדר הדברים [הכתוב כאן].

בעוון נדרים מתה אשתו של אדם

פר' כי תצא כג, כב והיה בך חטא. והנה פשיטא שהעובר על בל תאחר, הוא חוטא.

בגמ' ר"ה ה: ילפינן והיה בך חטא - ולא בקרבן חטא. וכותב האור-החיים, שזהו על דרך אמרם, בעוון נדרים אשתו ובניו של אדם מתים. למה עונש מיתה על נדר? ולמה תמות האשה בגלל נדר בעלה?

למה אשתו של אדם מתה בעוון נדרים, וכי נדרים זהו חטא שחייבים עליו מיתה. [א"ה וראה מה שיישב דבר רבנו והבאנו לעיל]

החטא זה משפט, ועושה "חיסרון" בהאדם

וכתב, כי "בך" חטא, זהו חיסרון שבך. ובאחור הנדר יחסר חלק שבך. בפר' וארא ו, ב מבאר מרן שליט"א דעבירות שעושים, זהו "חיסרון" בהאדם החוטא. ויתכן שהעונש, בזה גופא שה' מדבר איתו משפט. כי עבירות שעושים, גורמים חסרון בהאדם.

(כמו שפירש האר"י הפסוק בקהלת (ז, כ): כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. יש אנשים שאינם חוטאים, אבל הם חסרים. חטא - זה מלשון חסרון, רש"י מלכ"א, א, כא. ועיין תוס' שבועות ח. ד"ה ולרבי אלעזר. ביאור הגר"א משלי כ, ט. נפש החיים א, ו בהגהה).

והעונש הוא חסרון השלימות. דהיינו, כבר בעצם התביעה על מה שאמר משה רבנו ע"ה: למה הרעות].

ובגמ' (זבחים כט:): אמרינן, דעל עוון בל תאחר אין אשתו מתה. אז למה בעוון נדרים מתה?

ותכן, שעל ידי חטא זה, חסר לו זכות שיגן עליו מפני מיתת אשתו. וכעין זה פירשנו בפר' נשא (ה, יב), עה"פ איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל. וכתב רש"י, מה כתיב למעלה מן הענין? ואיש את קדשיו לו יהיו. אם אתה מעכב מתנות-הכהן, חייך שתצטרך לבא אצלו, להביא לו את הסוטה.

מדיבורים מיותרים יוצאים מכשולות גדולים

פר' בראשית ג, ג כל המוסף גורע. באבות דרבי נתן (א, ה) כתוב, שאדם הראשון עשה סייג לדבריו, והוא 'הוסיף' לומר לה שנצטווה על נגיעה, כדי לשמור עצמו, ואת חוה מן העץ, אפילו בנגיעה.

מה בין סייג לבין הוספה

והנה, שם לא כתוב, שאדם אמר לחוה שזה "סייג" אלא הוא 'הוסיף' לה איסור על האיסור.

והנה כתב הרמב"ם (הל' ממרים ב, ט) שאם חז"ל היו אומרים שבישול בשר-בחלב אסור מהתורה, היו עוברים על בל תוסיף. אבל חז"ל לא אמרו שזה אסור מהתורה, אלא גזרו שלא לבא לידי מכשול, וזה נקרא שעשו 'סייג' לתורה.

ולפ"ז, כשאדם אמר לחוה, שהקב"ה אמר לא לגעת. הרי בדיני-התורה לומר כזה דבר, היה איסור בל תוסיף.

(באדרת אליהו משמע, שגם לפי אבות דר"נ, ידעה חוה בעצמה שזהו 'הוספה' רק של אדם).

גם בלא איסור, יש סברת גירעון

ובאמת, אדם הראשון לא נצטווה על הנגיעה ואיסור בל-תוסיף. וגם רש"י לא הזכיר כאן שיש 'איסור' בל תוסיף. אלא רק שזה יביא לידי 'גרעון'. ולכן מביא את הפסוק שכתוב במשלי: אל תוסף על דבריו. וי"ל, כי שם זהו כתוב כ'סברא', שלא ראוי להוסיף כי זה יביא לידי גרעון, וזה שייך גם במי שלא נצטווה בבל תוסיף.

ועכ"פ צריכים ללמוד מזה, לדבר מה שפחות. מדיבורים מיותרים יוצאים מכשולות גדולים.

גדר שאלה על השבועה

משה ומתן בדברי מרן הגרי"ש זצ"ל

הבאנו כמה ענינים רבנו הזכיר בשיעורים ובזמנים שונים בשם מרן הגרי"ש ומה שנו"נ בהם והכל בדרך מו"מ ולא להלכה ולמעשה.

[והוסיף רבינו שעל כגון דא נאמר שלא יהי' לו עסק עמהם]

פחד הגנב

איתא בגמ' בב"ק.עט, ב דהטעם שגנב חמור יותר מגזלן מפני שגזלן אינו פוחד מאף אחד, ואילו הגנב פוחד רק מבני אדם ולא מהקב"ה. והק' רבנו שליט"א מברכות כ"ח ב' אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן? אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. (כ' צדיק כתמר יפרח)

וא"כ מה רוצים מהגנב אם כך השיב רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו [וכששמע שאלה זו מרן הגרי"ש שליט"א (זצ"ל) אמר שצריך לחשוב על שאלה זו]

ורבנו תי' דמה שאמרו שהגנב גרע מהגזלן, אין הכוונה דהגנב עצמו, אלא דהמעשה גניבה היא יותר גרע ממעשה הגזילה, אבל אין ההתייחסות על הגנב עצמו. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ברודף אחר הכבוד

מרן הגרי"ש א' כותב במכתב (שנדפס בס' תפארת רפאל עמ' שנא. שרודף אחר הכבוד שזה אינו עונש שיהיה הכבוד בורח ממנו, אלא תוצאה ישירה אם רואים שמתאווה כל כך לכבוד עד שהוא רודף אחריה, זה בעצמו גורם להפחית את כבודו כי הוא סימן מובהק כל חוסר השלימות אשר בו.

ואמר רבנו דיש להעיר על דבריו דהא חזינו אנשים אף שרודפים אחר הכבוד, כגון ראשי השלטון בכל זאת מכבדים אותו וי"ל. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ליכנס למקום סכנה

שאלו להגרי"ש א' האם מחוייב לנסוע במקום סכנה למסור שיעורי תורה, והשיב באם הי' נוסע גם עבור רווח ממון, מחוייב נמי עבור שיעורי תורה.

והעיר ע"ז רבנו שליט"א דהנה בענין חיוב קיום מ"ע מחוייב רק עד חומש מנכסיו, ואף לוא יצויר שרופא יוציא יותר אינו מחוייב, הרי דלענין חיוב מצוה לא חייבו כפי שמוציא על שאר הוצאותיו, ומי יימר דלמסור שיעורי תורה מחוייב כפי שהי' עושה עבור ממנו. (שם)

שחיטה ביוה"כ

יומא טו א' הביאו לו את התמיד קרצו ומרק אחר שחיטה על ידו. ובהערות [ממרן הגרי"ש א'] הביא להקשות לפמ"ג [או"ח שטז] דבנשחטה הבהמה שנים או רוב שנים כיון דעדיין בדין מפרסתה הרי היא כחיה רק התורה התירתו בשחיטתו, לגבי שבת כיון דחיה היא החובל בה חייב משום נטילת נשמה.

ובפרק ר"א דמילה אמרינן דבציצין המעכבין את המילה יכול לחזור עליו ולהורידה בשבת, אף שלא הורידו בחדא מעשה עם המילה, כיון דמעכב, משא"כ בציצין שאין מעכבין.

וא"כ תקשה הכא כיון דשחט הכהן הרי היא מפרסתה והשתא שבא אחר למרק הרי כבר הוה מעשה אחר וגומר מעשה המיתה והוה חבורה ממש על ידו ונטול נשמה, והמירוק לא הוה אפי' דין דרבנן אלא הידור בעלמא, וא"כ היכא ידחה יו"כ, ולא גרע מציצין שאין מעכבין שבסילק ידו אינו חוזר עליהם כיון דאינן מעכבין.

ואמר בזה הגרי"ש א' דקושיא מעיקרא ליתא, ע"פ המבואר במנחות [דף ס"ד] דבעינן קרבן מהודר, ואף בשבת אם שחט התמיד וקודם זריקה מצא שהיא כחושה לוקח מהודר ושוחט, ומשום דכ"ז שלא נתקיים המצוה, קודם זריקה, צריך לקיים המצוה בהידורה, ה"נ כיון דמירוק הוא המצוה בהידורה, א"כ ודאי עדין בשעת מצוה הוה ולא גמר מצוה, הרי שמקיים המצוה בכל ההידור וכדחזינא התם ששוחט שוב ולא חושש לחובל בשבת עכ"ל.

והנה יש לומר לחלק מהגמ' מנחות דעדיין לא גמר מעשה ההקרבה כל עוד לא נזרק הדם, לכך אמרינן דמותו לו לשחוט בהמה שמינה יותר, אבל לענין עבודת השחיטה ברגע ששחט רוב שנים כבר סיים השחיטה, ומנין דאף בכה"ג נאמר הדין שדחי יו"כ לסיים השחיטה. אלא דאפ"ל מטעמא אחרינא מותר לאחר לגמור השחיטה, דכיון דדינא דמצוה לקבל כל דמו של פר [זבחים כה א'] ובשביל זה צריך לסיים השחיטה, שפיר דחי שבת משום זה, כדי שיוכל לקיים המצוה לקבל דמו של פר. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ההערות והוספות לגליונות קודמים יפרסמו אי"ה שבוע הבא

עירוב בבית קברות

שח רבנו: לפני כמה שנים היה טענה של אברכים בבני ברק על העירוב דעובר גם על הבית קברות ויש בו שבעים אמה ושירים. ואמר מרן זצ"ל שהבית קברות שייך לעיר והוי חלק ממנה, משום שכל העיר מתעניינים בבית הקברות. (שיעורי חומש)

מחילה משוטת

הביאו לרבנו את פסקו של מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) בבית שסבלה מהפרעות נפשיות, ושאר בנות כיתתה בזו ולעגו עליה רח"ל, ובמשך הזמן הבת ההיא ירדה לגמרי מדעתה רח"ל [ולא ברור הסיבה] עד שהיום נמצאת בבית חולים לחולי נפש, ואינה מבינה דבר מהמתרחש עמה, ועתה נוקף לב חברותיה איך יבקשו ממנה מחילה, שהרי אינה מבינה מאומה.

ושאל שאלה חמורה זו הרב ר' י"כ שליט"א קמי מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א (זצ"ל) וא"ל: מה עושים אחרי שהנפגע נפטר? וא"ל שמביאים עשרה אנשים על קברו ומבקשים ממנו מחילה, כמבואר בשו"ע (ס' תרו ס"ד) ואמר מרן הגרי"ש א': עליהם להמתין עד שתמות, ורק אז יוכלו לבקש מחילה על קברה, והסביר הטעם שעכשיו אינו מועיל דבר זה, כיון דלאחר מיתה הנשמה יודעת ומוחלת, אבל מחיים אינו שייך לבקש מחילה, שכן אינה יודעת ומרגשת, ואף שיצטרכו להמתין שנים רבות, אין מה לעשות, עכשיו לא שייך מחילה. [וגם לא יועיל אם יעשו עמה איזה חסד כגון לסייע לה] עכ"ל מרן הגרי"ש שליט"א. (זצ"ל)

והסביר רבנו שליט"א את הענין, כי בעודו בחיים הנשמה קשורה עם הגוף ואיננה נפרדת ממנה, ואם הגוף אינו בר דעת ל"ש לבקש מחילה מהנשמה, כי צריך מחילה משניהם, אולם לאחר פטירת האדם הנשמה נפרדת מהגוף, הוא דבר בפנ"ע, והנשמה באה לבקר את הגוף בקבר אז אפשר לבוא לבקש מחילה מהנשמה.

אלא דמ"מ אפשר היה להקל באם זה היה איש [זכר] והיו אומרים דברי תורה משמו, כדמצינו דאם אומרים ד"ת משמו שפתותיו דובבות בקבר, הרי שזה טובה גדולה מאד לנשמה, אבל כיון שזה אשה לא שייך דבר זה, ומ"מ אפשר להועיל בזה שיעשו לה טובות רוחניות, וכגון שיתנו צדקה לדוכותה [אך מסיוע גשמי אין לנשמה שום תועלת]. (צדיק כתמר יפרח)

מיגו דאיתקצאי לדעת רבי

הרה"ג ר' י' ה' נ"י שאל למרן הגרי"ש שליט"א (זצ"ל) את קושיית רבינו שליט"א: איך שייך לרבי (שבת ח, ב) דס"ל דלא גזרו על שבות בבין השמשות, מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, והשיב הגרי"ש שליט"א: רבי מתיר רק לצורך מצוה, ושייך למימר מיגו דאיתקצאי כשאני לצורך מצוה, אף לשי' דגם באינו צורך מצוה, משכחת לה כשאדם הקצה מדעתו, דכל מה דהתירו שבות רק היכי דלא הקצה מדעתו. [ועי' מש"כ ביאור הקושיא ובדברי האפיקי ים ח"ב סכ"י כ"א באילת השחר שבת מ"ג ע"א ד"ה בעודן] (כ' צדיק כתמר יפרח)

כונה בברכת אבות

הגרח"ק שליט"א מביא להסתפק בשם הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל האם מה שמעכב בברכה ראשונה זה כל הברכה, או כמו מה שמעכב בשאר הברכות דלא ממש כל תיבה ותיבה, אלא תחלה וסוף. ואמר רבנו דיש להביא ראיה ממתני' ברכות (פ"ג מ"ה) היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר, ומשמע דאזיל על כל הברכות אף על ברכה ראשונה וקתני יקצר, הרי דאף הברכה ראשונה אין מעכב כל הברכה מתחלתה לסופה.

וכשאמרו דברים אלו לפני מרן הגרי"ש שליט"א [זצ"ל] העיר דאפשר לומר דכוונת התנא כל ברכה וברכה כדינה, ובאמת ברכה ראשונה לא יקצר. (כ' צדיק כתמר יפרח)

נכתב שהוא לוי

סיפר רבינו מעשה בחדש שבא לפנינו ונולד בן בכור, וידוע במשפחתו שהם ישראלים, ולפתע גילה בכתובת סבו שכתוב שם שהוא לוי, ואף במצבת קברו של אותו סבא לא הי' כתוב כך, וסבור הי' רבינו לומר דא"צ לחשוש כלל כיון דלא ידוע כלל שהיו לויים, ומכתובה בלבד ליכא למיחש, בכל זאת שאל רבינו שאלה זו לפני הגרי"ש א', ולא הכריע בדבר מילתא דפסיקא.

אמר לו רבינו שיעשה הפדיון בלא ברכה לרווחא דמילתא.

ואח"כ שוב נתברר הדבר מהסתבת [שהיא הכלה של הכתובה] שבאמת אינם לויים כלל, רק המסדר קידושין שאלה הם לויים והשיבה שאביה לוי, וכתב לוי בכתובה, ומזה נעשה כל הטעות.

יום הארציט של מרן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זצ"ל נלב"ע כ"ה תמוז תשע"ב

נכר כתבנו רבות אודות קשרי הידידות והאהבה הגדולה בין מרן הגרי"ש זצ"ל לבין יבדלח"ט מרן רבנו שליט"א בשנים קודמות, וכאן נביא אודות הניתוח בשנת תשס"ג – ונשלים כמה ענינים אי"ה בשבוע הבא.

נס הרפואה

שח הגר"ד ישראלזון שליט"א: באלול תשס"ג שהתחיל לדלוף העורק הראשי שמוכיל ללב של מרן הגרי"ש [וכבר כחמש עשרה שנים קודם ידע שיש לו מפרצת בעורק זה ורצו לנתחו ולא הסכים כיון שחשש מניתוח זה] ונתמלא בטנו דם עד שאיבד הכרתו לכמה דקות, וזה היה כמה דקות קודם שב"ק, ובלייל שבת פר' כי תבא [טז אלול] רצו לנתחו אך הרופאים עצמם אמרו שזה סכנה גדולה לנתחו ולא ידעו המשפחה מה להחליט, ונסעו שליחים בליל שבת לשאול את פי דודי חתנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מה לעשות, והורה שלא לעשות כלום כיון דהסכנה כל כך גדולה אמרין שב ואל תעשה, והקב"ה הטוב בעיניו יעשה.

וביום ראשון נכנסתי לרבינו מרן הגר"ח שליט"א שטינמן שליט"א כדי להתייעץ מה לעשות עם אבינו הגאון ר' יוסף זצ"ל דגם הוא היה בסכנה גדולה מפני חולי הלב, והבאנו את הרב אלימלך פירר שליט"א כדי שיסביר את הצדדים לפני הגר"ח שליט"א, ולאחר שגמרנו הענין שאל מרן הגר"ח את הרב פירר מה נשמע עם רבינו הרב אלישיב זצ"ל וענה לו שבדקנו בכל העולם ונתברר שאין מה לעשות, כששמע זאת מורינו הרב שטינמן שליט"א חיך ואמר: אבל את זה לא בדקתם שכשיש תפילת רבים הקב"ה שומע תפילה, וענה לו הרב פירר אמת נכון שזה לא בדקנו. ולמחרת ביום שני לאחר תפילת מנחה בבית מרן הרב שטינמן באתי אליו כדי להשלים ההחלטה, ואמר לי עכשיו אני חוזר מהסבא וראיתי שהוא חלש מאוד, אבל לדעתי זה משום שלא אכל כבר משבת ויתחיל לאכול דברים רכים ויחזור לאיתנו, ואני עומד ומשתומם בליבי הרי שמענו אתמול מהרב פירר שאין מה לעשות, שהרי העורק הראשי התחיל להתפוצץ וכאשר מורינו שליט"א ראה את פליאתי החזיק בידי ואמר הסבא יהיה בריא ומהיכן אני יודעי כיון שהרי אי אפשר בלעדיו.

ולמחרת ביום שלישי הביאו את הרופא הגדול באמריקה ד. ק. שאמר שיכול לנתחו וינח קל בלא הרדמה ויכול להצילו, ובעז"ה כך היה כידוע ונתברר שכל אותם הימים מליל שבת ועד הניתוח ביום רביעי, נתפס באותו חור של העורק כריש דם וסתם את הדליפה והיה לנס גלוי.

נס הצלת מרן הגרי"ש זצ"ל ע"י הניתוח

העסקן הרפואי הרב זלמן זילבר שליט"א מארצה"ב שהיה שליח הצלה למצוא את הרופא למרן הגרי"ש זצ"ל שלח לנו מכתב על השתלשלות הענינים.

באלול תשס"ג בניתוח הראשון מרן הגרי"ש זצ"ל דן על הניתוח בעצמו, ולא הסכים בכלל לשמוע על ניתוח כי חשב שזה אסור לאור הסיכויים שלא עושה ניתוח כזה.

וכשנכנסתי עם הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א אליו, ור' יצחק אמר לו: מו"ח עטרת תפארת ישראל הכתר של כלל ישראל עומד ליפול...

אמר מרן זצ"ל: פסקתי על ניתוחים כאלו המון פעמים, ומה זה שונה לדינא מכל המקרים שיעצתי ופסקתי לא לעשות.

ביום ב' אחרי מנחה הלכנו [אני ורבי יצחק] ומו"ר הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקה לבקש ממרן הגר"ח שליט"א לכתוב מכתב לשכנע את מרן הגר"ח להסכים לניתוח, ואחרי שר' יצחק הסביר את כל הנושאים, שאל אותו הרה"י לדעת הרופאים כמה זמן נשאר למרן הגרי"ש לחיות בלי הניתוח, עניתי זמן קצר כמה שבועות ואולי חודש או קצת יותר, והגר"ח פנה אלי ואמר 'שקר שקר' [אני מאוד נפגעת מזה שחשבתי שהוא מתכוין שאני משקר, ואח"כ הסביר לי רה"י סלבודקה שליט"א שכונתו הייתה להשערה של הרופא].

זה לא חודש ולא כמה שבועות זה אולי כמה ימים! וזה היה פלא גדול שהרה"י אמר בכזו תקיפות נגד דעת אחד מגדולי הרופאים בעולם, ואני לא התווכחתי.

[אני שאלתי את ראש ישיבת סלבודקה איך אומר רה"י דבריו כנגד המומחה עולמי בכזה תקיפות, וענה לי שאצלו זה גם חידוש, אבל מרן הגר"ח הוא אדם גדול מאוד ויודע מה שאומר]

ואז כתב מרן הגר"ח את המכתב.

את המכתב מרן שליט"א כתב זמן ממושך ובזהירות רבה מפני כבודו של מרן הגרי"ש, וכתב כהאי לישנא: "לכ' מרן עט"ר שליט"א, אבקש מאוד מאוד סליחה על כי אבוא בדברים על מה שנוגע בפיקו"ב, אך היות שנודע לנו על רופא מומחה באמריקה אשר ידוע ואתמחי גברא שכבר עשה הרבה מאות ניתוחים בהצלחה [ולדבריו רק פעם א' שלא הצליח] והוא מוכן לבוא עם צוות רופאים ואחיות משלו, בכך נבקש לשקול הדבר כי הוא מופלג בחכמת ניתוח מסוג זה והקב"ה ישלח לרבנו רפואה ורפואה"ג בתוך שאר חולי ישראל. י"ח אלול תשס"ג. כוח"ט בסשצ"ג לאלתר לחיים טובים ולשלום, אי"ל."

ור' יצחק הלך למרן הגר"ח שיחתום על המכתב ואמר שאינו רוצה לחתום שאי"ז כבוד התורה לומר לשווער מה לעשות, ועוד הוסיף שלא נראה שהשווער יתפעל מהמכתב ולכן לא חתם.

עלינו לירושלים עיה"ק וכשהגענו לבית חולים למרן הגרי"ש, היו שרצו לקרוא למרן את המכתב והוא התעקש שרוצה לקרוא את המכתב בעצמו [על אף חלושתו והקושי לקרא כת"ק של רבנו הגר"ח שליט"א] וקרא את המכתב [-ושאל מרן הגרי"ש האם מרן הגר"ח אמר את זה בתור הלכה או בתור עצה טובה? והם שתקו וקרא שוב את המכתב]. וכך קרא כמה פעמים ואמר לר' יצחק שהוא מוכן לחשוב על ניתוח אז ר' יצחק אמר לי להביא את הרופא מיד, כי השווער לא חושב סתם על דברים, ואם הוא מוכן לחשוב אז אפשר להביא את הרופא.

ביום רביעי כשעתיים לפני הניתוח כשהרופא בדק את הגרי"ש ולקחו צילומים ובדיקות אולטרא סאונד אמר הרופא כי לדעתו אין שום סיכון מבחינתו לעשות את הניתוח כי נשאר למרן הגרי"ש רק כשלושים שעות לחיות והרופא אמר את זה גם למרן הגרי"ש שאין הרבה מה להפסיד, ומרן הגרי"ש הודה לו מאוד ואמר לו שאם זה לא יצליח לאף אחד אין טענות עליו. ואז נתברר כמה גדולים דברי חכמים וכו'.

לפני הניתוח קרא מרן הגרי"ש ק"ש של ערבית [כי התפלל מוקדם כי הניתוח היה אמור להתחיל מוקדם והתאחר בגלל בעיות מסוימות] והיה מאוד לא רגוע, והרופא ביקש ממני לכתוב למרן ולהרגיע אותו, וכששאלתי אותו מה מפריע לו? סימן בידי על מסכת החמץ שכנראה לו הפריע לו לשמוע את המילים של ק"ש וכשלקחתי את זה מעל פניו נרגע והמשיך לקרוא.

היה הרבה שאלות והכרעות לפני ובשעת הניתוח, ואני התלבטתי והרה"י הכריע מה לעשות, ופ"א היה שאלות לחוצות מאוד [מחמת ריבוי הדעות] ואמר לי מרן הגר"ח: כדאי לחיות אלף שנה כדי לזכות להציל את הרב אלישיב.

כשעתיים אחרי שהתחיל הניתוח כשהכל היה מסודר והיה נראה בסדר החלטתי על דעת עצמי לטוס בחזרה לאמריקה עקב צורך גדול שהיה שם ואז התקיים בני משפחת הגרי"ש מרן שליט"א ומיד שלח לשולחים לראש ישיבת סלבודקה להגיד לי לא לנסוע עד אחרי הניתוח.

וגם בזה היה סייעתא דשמיא גדולה כי באמצע הניתוח היו כמה סיבוכים גדולים ובה הכל הסתדר לטובה. בהזמנות שאלתי את מרן הגרי"ש [אמרתי לו שאני רוצה לשאול משהו אבל הוא לא יקפיד ואמר לי 'איהר מעגדט אלס פרעגן- אתה יכול לשאול הכל'] ושאלתי הרי הרב לא מתפעל כמעט מאף אחד [במשך השנים שמעתי תגובות שלו וכו'] ולמה כ"כ התפעל מהמכתב של הגר"ח והסכים לניתוח? ואמר לי: ער איז דער לעצטער ריינער יוד ביי כלל ישראל [- הוא היהודי הנקי האחרון שיש בכלל ישראל] ולכן צריכים להתייחס לדבריו. מרן הגרי"ש יצא מגדרו בעניני הכרת הטוב להרופא, והתייחס אליו בכבוד גדול כמה פעמים כשהרופא נתן לו ידו נתן לו מרן שתי ידיים לאות הוקרה, ופעם ביקש ממנו הרופא ברכה לחולנית, והעיר אחד מבני ביתו של מרן שהרופא הוא גוי וא"א לתת לו ברכה וענה לו מרן בחוזק: הפוך מגיע לו ברכה יותר גדולה, בגלל שכגוי אינו מחויב שום דבר ואעפ"כ עזר אז חיבו הכרת הטוב יותר גדולה, שעל אף שהוא גוי בכל זאת טיפל במסירות.

בעת חוליו

שח נכד רבנו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א: ביום ב' עלה מרן רבנו שליט"א לבקר את מרן הגרי"ש זצ"ל בבית חולים, והגרי"ש ביקש ממנו שיקיים בו דברי הגמ' בברכות ה' ב, "היב לי ידה ואקומיה", ואח"כ דנו בדברי הגמ' שם שר"י אמר על היסורים לא הן ולא שכרן, ושאל רבנו דבשלמא לא הן מבואר, אבל מה לא שכרן.

יום לפני הניתוח עלה רבנו לתפילת רבים בישיבת פונבז', וביום הניתוח נסע להתפלל בישיבת ארחות תורה, ואח"כ סיפר שהתודה לפני שהתפלל, וכפי שהביא רבנו דבזה"ק כתוב שאם אדם אומר חטאתי השטן לא יכול לקטרג עליו. ועי' תנחומא פרשת בלק אות י' דכל מי שחטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו. ומובא על ר' נחום מהורדנא זצ"ל דהי מקדים לומר חטאתי לפני שהי מבקש על חולה עכ"ז רבנו.

ואחר שהצליח הניתוח, ובאותו עת גם חתד"נ הגר"י ישראלזון התרפא מטיפול בלב, ואמר הגומל במנין בבית רבנו, והוכרז ע"ד רבנו שמי רוצה לברך הגומל על הצלת הגרי"ש [שמוכבא בה"ל (עי' משנ"ב סי' ר"ט סק"ח) שמי שהיה רבו בסכנה ונתרפא גם התלמידים צריכים לברך הגומל] שיתכון לצאת ברכת הגר"י ישראלזון.

יש כאלו שלא מבינים

בעשיית תשס"ה היה אמור רבנו למסור שיחה בישיבת מיר, ולילה קודם התקשרו אינשי דלא מעליא ואיימו שהם יפריעו לדרשה, ורבנו אמר שאינו חושש והגיע ולא קרה כולם.

וכשעלו אח"כ להגר"ש זצ"ל סיפרו המלוים את המעשה להגר"ש ואמר הגרי"ש, 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו', והוסיף יש אנשים שמבינים מיד את דרכי ההנהגה, ויש אנשים שלוקח להם זמן להבין דברים כאלו. (מפי רבי אשר ש. שליט"א עד ראה)

מרבינו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא חרדיג ר' אברהם צבי טובי שליטיא

לא קונץ לדעת ש"ס...

כפי שמרבה רבינו לדבר על חובת ידיעת הש"ס, התבטא רבינו בימים האחרונים ס' איז נישט קיין קונץ קענען ש"ס, מען דארף נאר זיין און לערנן בהתמדה... פי' זו לא חכמה גדולה לדעת ש"ס, צריך רק לשבת וללמוד בהתמדה...

ופלא לראות האיד שמתאונן רבינו רבות על עצמו שאינו זוכר כלום! כאשר פחות מתוך כדי דיבור כבר מזכיר רבינו גמ' כאן ותוס' שם וכו' וכו', ומבהיל לראות כמה שתובע רבינו את עצמו על ידיעה ושליטה מלאה בש"ס ופוסקים.

ולאחרונה כתב רבינו ברכה נדירה לאברך יקר שזכה לסיים את הש"ס, "שתזכה לחיי עד". כמו כן כשנכנס יהודי להתברך מרבנו, וראה רבינו פניו שמחים, שאל לשמחה מה זו עושה, האם גמרת את הש"ס? וכשנכנס אחד ממקורבי רבינו, פנה רבינו לנכדו שהיה לפניו, ושאלו האם אתה מכיר את פלוני? הוא יודע הרבה מהש"ס.. הוי אומר להכיר בן אדם, היא להכיר את רמת ידיעתו בתורה הקדושה!

כן היא דרכה של תורה

אברך יקר שבא לפני רבינו ושאלתו בפיו, כבר הרבה שנים הוא יושב בכולל ולומד, ועדיין משנתו קשה עליו, ומצד שני מפעם לפעם הוא עוסק בקירוב, ושם הוא רואה הצלחה גדולה, האם יקדיש את שנותיו חצי יום לענין הקירוב, היות ובלא"ה אינו רואה הצלחה בלימוד.

אמר לו רבינו הרי כתוב במשנה כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה, האם מדובר רק על קשיים בגשמיות?! אלא גם כשקשה ללמוד, הכל נכלל בכך היא דרכה של תורה. ולא עוזבים את הלימוד בגלל שקשה ללמוד.

ובלי קשר לשאלה, פעם בשבוע מורה רבינו לאברכים לצאת בשעות הערב לקרב את אחינו בני ישראל לאבינו שבשמים, ורואה בזה חובה, כפי שהביא ממרן בעל האגרות משה זצוק"ל שצריך להפריש "מעשר" מהזמן, כמו שצריך להפריש מעשר מכספו.

האושר הכי גדול - ללמוד תורה!

אמרו חז"ל בכמה מקומות אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובכות בקבר. והרבה פעמים דן רבינו מה הענין בזה ששפתותיו דובכות בקבר, ואמר בזה כמה ביאורים, ומהם הובאו במשך השנים בפרי חיים.

ובימים האחרונים כשחזרה ועלתה השאלה מה יש למת מזה ששפתותיו דובכות, ביאר רבינו דבר נפלא. וקשה להעלות על הכתב את העינים הנוצצות והאושר בפנים שהיה לרבינו באמירת רעיון זה, אך נביא את הדברים לכל הפחות. וכך אמר "דאס הייסט אז ער לערנט תורה!" זה נחשב שהוא לומד תורה. ושאלו האם הכונה שיש לו שכר תלמוד תורה? אמר רבינו - הוי"ת שכתב, ער לערנט דאך תורה.. פי' חוץ משכר, הרי הוא לומד תורה, ובעינים קורנות מאושר אמר - הו"ה הו"ה אגעוואלדיגע זאך! לערנן תורה... פי' הרי זה דבר נפלא, ללמוד תורה... והיה נרגש באויר גודל חשקת התורה, איזה עונג זה "ללמוד תורה"

אח"כ המשיך רבינו שחז"ל אמרו שפתותיו דובכות, להורות לנו שהוא "חי" במקצת, בכל פעם שאומרים דבר שמועה מפיו, דאל"כ לא שייך לומר שנחשב כלומד תורה, וזה דבר נפלא מצד עצמו. ובענין זה אומר רבינו שישנם כמה מגדולי הדורות שזכו להיות שפתותיהם דובכות "כל הזמן". כמו משה רבינו שכל מה שלומדים תורה שפתותיו דובכות, וכן דוד המלך - עם ספר תהילים, ורש"י הקדוש, החפץ חיים, וכהנה עוד שזכו שבכל יום לומדים את דבריהם בכל תפוצות ישראל.

ואמר רבינו שיש תנא אחד שכמעט שלא נזכר בש"ס, ובכל זאת זכה שמזכירים אותו אלפי פעמים בכל יום בכל העולם, והוא רבי חנניה בן עקשיא, שבכל מקום כשמסיימים שיעור וכדו' אומרים את המימרא שלו. והיא מדה כנגד מדה, היות והוא דרש שרצה הקב"ה לזכות את ישראל, זכה שהוא עצמו יהי' לו זכויות עד אין מספר, שמזכירים את המימרא שלו כ"כ הרבה פעמים בכל יום. וכמה פעמים דיבר ע"ז עם רבינו ידידנו הנעלה מזכה את הרבים לאין שיעור הצדיק רבי יוסף ז. פוגל שליט"א, שזכה גם בימים אלו לבוא וקבלו רבינו עם "שלום עליכם" נפלא. ובהזדמנות שאל את רבינו אם מה שאמרו חז"ל דכל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, זה גם כששומעים את דברי המת עצמו! מתוך הקלטה של דברי תורה שאמר מחיים. ומתחילה אמר לו רבינו בחי"כ אינני יודע מה קורה בקבר.. אבל אח"כ אמר דמסתבר שהוא הדין בזה, דהעיקר הוא שדברי תורתו נמסרים לאחרים, ומה לי מפי תלמיד שאומר בשמו, ומה לי אם שומעים מתוך הקלטה, העיקר שדברי תורתו נמסרים לאחרים. ומוסיף רבינו דכשאומרים דבר בשם תלמיד חכם "חי", יש לו הרבה יותר שכר ממה שאומרים אח"כ בשמו, דכל זמן שהוא חי יש לו שכר של מלמד ומרביץ תורה, ולא רק את הענין של שפתים דובבות. ומטעם זה אומר רבינו שעדיף לאדם להוציא לאור את חידושו כל זמן היותו על אדמתו, שאז היא זכות הרבה יותר גדולה.

~ ~ ~ הוספה לגיליון הקודם בענין הוצאות שבת

העיר הגאון ר' אפרים שטראוס שליט"א מסוכה דף מ"א ע"ב מעשה ברכן גמליאל ורבי יהושע וכו' ולא היה לולב אלא לרכן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז. ומבאר הגמ' למה לי למימר שלקחו באלף זוז, להודיעך כמה מצות חביבות עליהם. ומשמע מזה דהוצאת ממון לקנות ארבע מינים לא חשיב הוצאות יום טוב, דאם גם זה בכלל הוצאות יו"ט שאמר הקב"ה לו עלי ואני פורע, מה החידוש שהוציא על זה אלף זוז, ומ"ש מלהוציא כסף לקניית נביא על קלף. והשיב רבינו דארבע מינים זה גם לצורך חול המועד, ואף שזה גם צורך יו"ט ראשון, מ"מ מה שקנה באלף זוז, יכול להיות שאם היה צריך את הלולב רק ליום הראשון לא הי' קונה יקר כל כך, ונמצא שההוצאה היתירה היא בגלל חול המועד, ולזה צריך להגיע לטעם של חביבות המצות.

~ ~ ~ ציון לנפש יקרה

במאז'אי שבעה עשר בתמוז אלפני עשרים שנה נסתלק לצאכאון כלל אבנא
י"א הרה"ג ר' דוד מנחם רובינשטיין זצ"ל, יהו"צ יקר מאד. ת"ח פולקס ע
תלמודו. ואקושר בכל נימי נפשו לרבינו. ונכנס בקביעות לשיעור היומי של
פנינו. וחיהנו פנינו מאד. וקבע את לימודו בשיבת פנינו "טאון יעקב".
וסייע הפנה לישיבה. ובהלוייתו ספסל פנינו כצלאל

חז"ל אומרים בשבת (דף ק"ה ב') אחד מן האחין שמת ידאגו כל האחין כולן. אחד מבני חבורה שמת ידאגו כל החבורה כולה. והנה מה שכתוב אחד מן האחין שמת ידאגו כל המשפחה, זה מובן. אבל מה זה מוסיף מה שאמרו "כולה", וכן אח"כ למה כתוב ידאגו כל החבורה "כולה". אמנם הנה רש"י מפרש המעם שצריכין לדאוג, הואיל ושלמה מידת הדין... וא"כ יש לומר שגילו לנו חז"ל במה שאמרו כולה, שלא רק שזה אפון למשפחה, אלא כל אחד ואחד לעצמו קיבל את המכה. לא בגלל שהוא חלק מהמשפחה, אלא כל אחד קיבל את המכה. וכמו באחד מן האחין. כך גם בידאגו כל החבורה "כולה". והיות והנפטר הזה, הי' אחד מבני החבורה, וכבר עשר שנים שהוא הי' אחד מבני החבורה הי' קובע את כל המקום לימוד שלו בישיבה, והי' בא תמיד לשיעורים, ממש "אחד מבני החבורה". וחז"ל גילו לנו כי אחד מבני החבורה שמת ידאגו כל החבורה כולה, שזה לא נקרא מכה לחבורה וממילא כל אחד... אלא "מכה לכל אחד ואחד". וזה צריך כל אחד לדעת, היות והלך מאתנו אחד מבני החבורה, ממילא צריך כל אחד להשתדל לזכות בשבילו, להשתדל לעילוי נשמתו, להתחזק בין בתורה, וביראת שמים, ואולי ללמוד בשבילו גם משניות או דבר אחר שיהי' לעילוי נשמתו. והקב"ה יעזור שלא יוסיפו לדאבה עוד, ובלע המות לנצח.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 127 • מטות תשע"ו

כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים (לא, כג)
בדיני טבילת כלים

הגר"נ קרליץ שליט"א הגיע לבקר את הגרש"ז אולמן שליט"א לאחר נישואיו, ונתכבד האורח באכילת תפוח בסיוע הסכין. הסכין היתה עשויה – המתכת בחו"ל והידית בארץ ישראל. הגר"נ טען שהסכין עצמו נגמר על ידי נכרי, ואין הידית עשויה אלא לשימוש יותר נוח, וכנגדו טען הגרש"ז שאין זה גרע מאם עושים ציצים ופרחים על ידי ישראל שזה נקרא גמור מלאכה בידי ישראל, וכיון שכן בנידון דידן א"צ טבילה. והלכו לשאול למרן החזו"א ז"ל, והורה להטביל לחומרא. (מהגרש"ז אולמן שליט"א, מתוך הספר מעשה איש).

ברכה על טבילת כלים

שאלה: האם מברכים כיום על טבילת כלים?

תשובה: יש לחשוש שמא יש שותפות ישראל עם הגוי בבעלות המפעל וא"כ אין לברך על הטבילה. כדאיתא בשו"ע סי' ק"כ סעי' י"א. ואע"ג שרוב המפעלים של גויים לבד, כיון דהם קבועים וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוי ספק ואין לברך.

מוצרי חשמל

שאלה: אם חוט החשמל מחובר לכלי בצורה קבועה, האם צריך להכניס למים גם את החוט?

תשובה: לכתחילה יש להכניס גם את כל החוט למים.

הטבלת כלים אחרי פסח כשמכר לגוי

שאלה: כשמוכר את כליו לעכו"ם בפסח, האם צריך אחרי פסח להטבילם?

תשובה: כן. [א.ה. ועי' בספר דבר חריף שכתב דבעל הקה"י מעיד שראה למרן החזו"א שהלך להטביל לאחר הפסח לפי שמכרם לעכו"ם].

כלי אלומיניום חד פעמי

שאלה: כלי אלומיניום חד פעמיים המיוצרים בחו"ל שבכוונתו להשתמש בהם יותר מפעם א' האם חייבים בטבילה?

תשובה: אם בכוונתו להשתמש בו יותר מפעם א' חייבים טבילה גם בשימוש הראשון.

מפצח אגוזים

שאלה: האם מפצח אגוזים טעון טבילה?

תשובה: לא.

פותחן

שאלה: האם פותחן טעון טבילה?

תשובה: פותחן אין צריך טבילה לפי שמשמש את הקופסא ולא את המאכל.

מגירה של מתכת/זכוכית שנותנים עליה ירקות

שאלה: מגירה של מתכת שנותנים עליו פירות וירקות וכן מצוי שיש מגירה של זכוכית בתוך המקרר שמיועד ליתן בו פירות וירקות, האם חייבים בטבילה?

תשובה: מכיון שאין מביאים אותם לשולחן לאכול מהם לא נחשב לכלי סעודה כלל ואין בהם חיוב טבילה.

השתמשות בדרך אקראי

שאלה: כלי שנקנה לצרכי סעודה ובנתיים מעוניינים להשתמש בו שלא לצרכי סעודה, כגון כוסיות ליי"ש, לצורך חנכיה או טרמוס שרוצים למלא בו אמבטיה, האם הדבר מותר?

תשובה: אסור גם בדרך אקראי.

המתכת עשויה בחו"ל והידית בא"י

שאלה: סכין שעשויה – המתכת בחו"ל, והידית בארץ ישראל, האם נאמר שמכיון שהסכין עצמו נגמר ע"י נכרי, ואין הידית עשויה אלא לשימוש יותר נוח, חייב טבילה, או דלימא דלא גרע מאם עושים ציצים ופרחים ע"י ישראל שזה נקרא גמור מלאכה בידי ישראל, וא"צ טבילה?

תשובה: החזו"א הורה להטביל לחומרא.

להחזיר את היין הנשאר לבקבוק שצריך טבילה

שאלה: האם מותר לה מותר להחזיר את היין הנשאר בגביע אחר קידוש והבדלה לבקבוק שצריך טבילה?
תשובה: אסור.

בקבוקים של אוצר בי"ד

שאלה: אוצר בי"ד המוכר יין של שביעית האם חייב בטבילת הבקבוקים או לא?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ק"כ סעי' א) כלי זכוכית הנעשים ע"י עכו"ם חייבים טבילה. ומה שנוהגים רוב בתי החרושת להשתמש בכלים בלא טבילה, מכיון שכלים אלו עומדים לסחורה, אבל בכלי מאכל של שנה שביעית שאסורים בסחורה ורק הבי"ד הם שלוחים עבור הציבור לאסיפת והכנת האוכל ה"ז נחשב ככלי פרטי החייב בטבילה ולא ככלי סחורה הפטורים.

הגעלת כלים

הגעלת כלים בזמנינו

שאלה: האם גם בזמנינו צריך לעשות הגעלת כלים בכלים חדשים?

תשובה: ישנם כלים רבים בזמנינו שמושחים אותם בשומן. וישנם בשומן מן החי וישנם שומן מן הצמחים וכיוצ"ב, ואף שבזמנינו לא מושחים בשומן מן החי כמו בעבר, מ"מ הכל תלוי במפעלים ובמדינות כל אחד לפי דרכו, על כן כל זמן שאין יודעים שנמשח בשומן שאין בו איסור צריך להגעיל את הכלי. וצריכים הגעלה גם מחוץ לכלי כיון שבלעו איסור גם מבחוץ.

שאלה: בכלים הנ"ל, האם צריך להסיר את הידיות?

תשובה: אע"פ שהידיות מחוברות והוי טלאי שצריך להסירו, מ"מ מקילין בזה, כיון שקרוב לודאי שמושחים בשמן פגום אלא דהכרעת החזו"א היה דמ"מ יגעילו אותם.

שאלה: בכלים הנ"ל, האם צריך להסיר קודם הגעלה את הנייר הדבוק עליו עם הפירמה וכדו'?

תשובה: צריך.

שאלה: כלים הנ"ל חשמליים, כיצד יגעילם?

תשובה: יגעילם עד מקום החשמל ששם לא מושחים.

שאלה: מה הדין כלים הנ"ל שלא הגעילו אותם, ובשלו בהם תבשילים?

תשובה: המאכלים מותרים. ומ"מ גם אחרי הבישול צריך להגעילם.

כלי כסף

שאלה: האם כלי כסף חדשים טעונים הגעלה?

תשובה: כלי כסף חדשים טעונים הגעלה, ודוקא אלו שמשתמשים בהם בחמין.

דיני בין המצרים

בגד חדש בבין המצרים

שאלה: אם אפשר ללבוש בגד חדש בימי בין המצרים?

תשובה: מותר ללבוש בגד חדש שאין מברכים ע"ז שהחיינו עד ר"ח אב.

קניית צרכי חתונה בבין המצרים

שאלה: חתן וכלה שמתחתנים מיד לאחר ת"ב אם מותר להם לקנות דברי חתונה בימי בין המצרים?
תשובה: מותר.

שמיעת חזנות בבין המצרים

שאלה: האם מותר לשמוע בימי בין המצרים קלטת חזנות?

תשובה: גם חזנות הוא בכלל דברים המשמחין שאין לשמוע בימי בין המצרים.

שירה וריקודין בסיום בבין המצרים

שאלה: סיום שנעשה בימי בין המצרים אם מותרים בשירה וריקודים?

תשובה: מותר לשיר אבל לא להפליג בשירים, אבל אין לרקוד דזה חמור יותר.

בן אשכנז לספר בן ספרד

שאלה: אם מותר לבן אשכנז לספר בן ספרד שמותרים בתספורת בתשעת הימים?

תשובה: מותר, כיון שכל האיסור בתספורת הוא לעצמו, ולא לספר אחרים. ולמנהג בני ספרד ה"ז מותר.

ברכת הטוב והמיטיב בבין המצרים

שאלה: אם מותר לברך ברכת הטוב והמיטיב בתשעת הימים?

תשובה: הטוב והמיטיב אי"ז כברכת שהחיינו ומותר לברך אפי' בשבוע שחל בו.

ברכת שהחיינו על בגד סמוך לשבת

שאלה: הלובש בגד חדש לכבוד שבת וצריך לברך שהחיינו אם יכול ללבושו סמוך לשבת?

תשובה: כיון שלובשו לכבוד שבת אם לובשו סמוך לשבת אפי' שלא קיבל שבת יכול לברך שהחיינו.

שירים ווקאליים

שאלה: אם אפשר לשמוע בטייפ שירה שהיא רק בפה בלא כלי נגינה?

תשובה: אין לשמוע כלל שירה מהטייפ, דעצם הטייפ הוי כלי נגינה.

שירה בגני ילדים וקייטנות

שאלה: בגני ילדים או בקייטנות לילדים אם אפשר שישירו עם הילדים?

תשובה: יכולים לשיר רק שירים שאינם מביאים לידי שמחה.

בין המצרים תשע"ו

גליון צ"א, פ' מטות
כ"ד תמוז ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

דבוקים

[ביחד ועם הקב"ה]

שיחה שנאמרה ב'נאות יוסף' י"ז בתמוז
תשס"ו, בזמן מלחמה.

מַעֲשֵׂה שֶׁיִּרְדּוּ וְקָנִים מִירוּשָׁלַיִם לְעִירָהֶם, וְנָזְרוּ
תַּעֲנִית עַל שְׁנֵי מַכָּה כְּמֵלֶךְ פִּי תַנּוּר שֶׁדָּפוֹן
בְּאַשְׁקֵלֹן. וְעוֹד נָזְרוּ תַּעֲנִית עַל שְׁאֲכָלוֹ זֶאֱבִים
שְׁנֵי תִינוּקוֹת בְּעֶבֶר הַיָּרְדֵּן. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר,
לֹא עַל שְׁאֲכָלוֹ אֶלָּא עַל שְׁנֵי מַכָּה (תַּעֲנִית פ"ג מ"ו)
אִם יֵשׁ מַכָּה בְּאַשְׁקֵלֹן וְזוּ מִן מַכָּה כְּזוֹ שִׁיכּוּלָה
לְהַתְפַּשֵּׁט - גִּזְרוּ גַם תַּעֲנִית בִּירוּשָׁלַיִם, זֶה מַכָּה
מֵהַלְכַת... 'וְעוֹד גִּזְרוּ תַּעֲנִית עַל שְׁאֲכָלוֹ זֶאֱבִים שְׁנֵי
תִינוּקוֹת בְּעֶבֶר הַיָּרְדֵּן...' אִם יֵשׁ זֶאֱבִים בְּעֶבֶר
הַיָּרְדֵּן, וְהַזֶּאֱבִים יִכּוּלִים לְהִגִּיעַ מֵהָעֵבֶר הַשְּׁנִי שֶׁל
הַיָּרְדֵּן אֶל שָׂר הָאָרֶץ אֲזַי גִּזְרוּ תַּעֲנִית. ר' יוֹסִי אֹמֵר
לֹא עַל שְׁאֲכָלוֹ, אֶלָּא עַל שְׁנֵי מַכָּה. הַזֶּאֱבִים הִגִּיעוּ
וְעוֹד לֹא רָאִינוּ שְׁאֲכָלוֹ, זֶה כִּבְר מַכָּה מֵהַלְכַת יֵשׁ
לְגִזְרוֹ תַּעֲנִית. וְהֵנָּה זֶה יוֹם אַחֵר יוֹם, יֵשׁ מַכָּה
מֵהַלְכַת שֶׁל הַפְּגוּזִים, הַיּוֹרִים חֲצִי מוֹת עַל הַיּוֹשִׁיבִים
הַיְּהוּדִיִּים בַּצִּפּוֹן.

הַקֶּבֶ"ה שֶׁהוּא בֹעַל הַרְחָמִים הוּא מֵרַחֵם עַל כָּל
עַמּוּ. הַקֶּבֶ"ה חֹסֵךְ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵכוּ לְגִזְרוֹ תַּעֲנִית
מִיּוֹחַדַת בְּכָל מָקוֹם וְלִכְנָן הַעִיִּתִי שֶׁל הַמַּכָּה
הַמֵּהַלְכַת כְּמוֹ הַשִּׁירְפוֹן בְּאַשְׁקֵלֹן וְהַזֶּאֱבִים בְּעֶבֶר
הַיָּרְדֵּן וּבְכָל מָקוֹם, יוֹצֵאת הַתַּעֲנִית זֶה בִּי"ז בְּתַמּוּז.
וְהַתַּעֲנִית זֶה שֶׁהִיא עַל חוֹרְבָן בְּהַמ"ק הִיא תַּעֲנִית
גַּם עַל הַמַּכָּה מֵהַלְכַת. מוֹרִי וְרַבּוּתִי בּוֹאוּ וְנַעֲשֶׂה
קֶל וְחוֹמֵר, אִם עַל שְׁנֵי תִינוּקוֹת גִּזְרוּ תַּעֲנִית בְּכָל
מָקוֹם, אֲזַי עֲאֲכִי זֶה יוֹתֵר מִשְׁנֵיִם וְיוֹתֵר מִמָּקוֹם
אֶחָד בְּאַשְׁקֵלֹן זֶה גַם בְּצַפָּת וּבְחִיפָה וּבְהִרְבֵּה
מִקּוֹמוֹת, בָּאִים הַזֶּאֱבִים וְהֵם טוֹרְפִים, אֲזַי עֲאֲכִי
שׁוֹה מַכָּה מֵהַלְכַת, וְהַתַּעֲנִית שֶׁל חֲשׁוֹן הַנֶּפֶשׁ זֶה
מַחִיב אֶת כָּל מָקוֹם.

אֲנַחְנוּ מְבַקְשִׁים מֵהַקֶּבֶ"ה - הַבֵּט לְבְרִית וְאֵל תֵּפֶן
לִיצֵר, וְדֹאֵי שִׁישׁ יִצֵּר אֲבָל הָעוֹבְדָה שִׁישׁ יִצֵּר זֶה
לִימוּד זְכוּת גְּדוֹל, אֲנוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד זְכוּת וְלֹא
חֹבֶה. יֵשׁ יִצֵּר גְּדוֹל לְאָדָם שֶׁהוּא חוֹשֵׁב עַל עֲצָמוֹ
שֶׁהוּא חֹזֵק וְגִיבּוֹר וְחֹכֵם וּמִמִּילָא הוּא מַחְזִיק
מִעֲצָמוֹ, עִי"ז זֶה בָּאִים הַרְבֵּה מִכְשׁוּלִים. אוֹלֵי הַרְבֵּה
זוֹכְרִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהִיא - בְּצַבָּא שְׁאֲמָרוּ עֲכָשִׁי
כָּל חוֹף הַיָּם הַמַּעֲרָבִי סָגוּר בְּאוֹפֶן הַרְמָטִי וְאֶפִּילוּ
סִיכָה לֹא יִכּוּלָה לְעִבּוֹר, וְאָף מַחְבָּל לֹא יִכּוּל לַעֲשׂוֹת
נֹזֵק דֶּרֶךְ הַיָּם לֹאֶף יְהוּדֵי בִּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִיָּד אַחֲרֵי

זֶה הִרְאוּ מִן הַשָּׁמַיִם אֶת הַהִיפֶךְ, אִיךְ שֶׁהִים פָּתוּחַ
וְלֹא סָגוּר הַרְמָטִי וְדוּקָא דֶּרֶךְ הַיָּם הִיוּ הַרְבֵּה
פִּיגּוּעִים.

אֲנַחְנוּ אֹמְרִים 'אֵל תֵּפֶן לִיצֵר', רַב־שֵׁעַ אֵל תִּפְנֶה
לְדִיבּוּרִים שְׁמִדְבָּרִים בְּעֵצָה הַיָּצֵר. עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
לְהַעֲמִיק יוֹתֵר וּלְחַשׁוֹב אֲנַחְנוּ קִטְנִים מְדִי כְּדֵי לְתַקֵּן
אֶת עַמּוּ. כְּדֵי לְתַקֵּן אֶת עַמּוּ צְרִיךְ שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד
יִתְקַן אֶת עַצְמוֹ. יִשְׁנֵה בְּרַכָּה מִיּוֹחַדַת, בְּרַכַּת הַמִּינִים
- 'וְהַזִּידִים מִהֵרָה תִּעָקֵר וְהַשִּׁבְרִי וְהַמִּגֵּר וְהַכֹּלֵם
וְהַשְּׁפִילִם וְתִכְנִיעֵם בְּמִהֵרָה בְּיָמֵינוּ' חֲז"ל תִּקְנוּ
בְּרַכָּה מִיּוֹחַדַת לְשַׁבּוֹר אֶת הַמִּסִּיתִים וְהַמְדִּיחִים
שִׁבְעָמִי. כִּמָּה מִסִּיתִים וְהַמְדִּיחִים יֵשׁ בְּעַמּוּ? רַק
אֲנִשִּׁים בּוֹדִידִים. וְהַבּוֹדִידִים הָאֵלֶּה הַמִּסִּיתִים
וְהַמְדִּיחִים לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הַקֶּבֶ"ה, הַרְשָׁעִים
הַגְּמוּרִים, בִּינֵיהֶם יֵשׁ הַרְבֵּה שֶׁאֵין לָהֶם תִּקְנָה וְלֹא
נֹאמַר 'וְלַמִּלְשִׁינִים'. אֲבָל כָּל עַמּוּ מִמֶּשׁ חוּץ
מִבּוֹדִידִים, יֵשׁ צוּרֵךְ לְלַמֵּד זְכוּת עֲלֵיהֶם. אֲנַחְנוּ
נִמְצָאִים בְּסִכְנָה גְּדוּלָה. וְאֲנַחְנוּ מְבַקְשִׁים זְכוּתֵנוּ,
בְּצִרָה גְּדוּלָה אֹמְרִים אֶת הַפֶּסֶק בְּתַהֲלִים כ' 'יִצְנָךְ
ה' בְּיוֹם צִרָה יִשְׁלַכְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב'. מֵה זֶה שֵׁם
אֱלֹהֵי יַעֲקֹב? אִמֵּר הַרְבֵּה דִּסְלֵר זִצ"ל יַעֲקֹב אֲבִינוּ
אִמְר' - וְהִיא שֵׁם הוֹי"ה לִי לְאֱלֹקִים, שֵׁם הוֹי"ה
וְאֱלֹקִים מְשׁוּלָב בִּיחָד, וְאִם מְשׁוּלָב בִּזֵּה שֵׁם הוֹי"ה
אֲזַי זֶה הוֹפֵךְ לְגִמְרִי אֶת מִידַת הַדִּין. ר"ת שֶׁל הַמִּלִּים
הָרַאשׁוֹנוֹת בַּפֶּסֶק הָרַאשׁוֹן יַעֲנֵךְ וְכו' הֵם י.י.ב.צ. =
26 וְעוֹד 86, כְּמוֹ הוֹי"ה (26) עִם אֱלֹקִים (86) בִּיחָד
קִי"ב. וְכֵן בְּסוֹף הַפֶּרֶק, הַפֶּסֶק 'יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרָנוּ,
ר"ת קִי"ב, כְּמוֹ הוֹי"ה עִם אֱלֹקִים.

הַגְּמָרָא בְּתַעֲנִית מְסַפֶּרֶת עַל ר' חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא:
"חָד בִּי שְׁמִי [בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת שֶׁל עַר"ש] חֲזִינִי
לְבִרְתִּיהָ דְּהוּתָּה עֲצִיבָא. אִמֵּר לָהּ: בְּתִי, לִמֵּאִי
עֲצִיבָתָּ? אִמְרָה לִיה כָּלִי שֶׁל חוֹמֵץ נִתְחַלֵּף לִי בְּכָלִי
שֶׁל שֶׁמֶן וְהַדִּלְקָתִי מִמֶּנּוּ אוֹר לְשַׁבָּת. אִמֵּר לָהּ: בְּתִי
מֵאִי אִיכְפַּת לָךְ מִי שְׁאֲמַר לְשֶׁמֶן וְיִדְלֹק הוּא יֵאמַר
לְחוֹמֵץ וְיִדְלֹק. תֵּנָּה, הִיא דּוֹלֵק וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם
כּוֹלֵו עַד שֶׁהִבִּיאוּ מִמֶּנּוּ אוֹר לְהַבְדִּילָהּ.

הַבֵּן אִישׁ חֵי מַקְשָׁה קוֹשִׁיּוֹת. הִיא אִמְרָה הִידְלַקְתִּי
בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, אִיךְ זֶה הַתְּחִיל לְדִלֹק, הִיא אִמְנֵם
הַדִּלְקָה אֲבָל אִיךְ זֶה בְּפוּעַל נִדְלָק, אִם הַפְּתִיל
טָבוֹל בְּחוֹמֵץ לֹא יִכּוּל הִרֵי לְהִידְלֵק. חוּץ מִזֶּה הוּא
רָאָה שֶׁהִיא עֲצוּבָה וְהִיא הִרֵי רִאֲתָה כִּבְר שִׁישׁ נֹס
אִיךְ שֶׁזֶה נִדְלָק, לָמָּה הִיִּתָּה עֲצוּבָה? הַגְּמָרָא
מְסַפֶּרֶת שֶׁאֲשֵׁתוֹ שֶׁל ר' חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא נִכְנְסָה
לְתַנּוּר וְהִיא לָהּ שֵׁם נֹס וְרָאוּ שֵׁם לֶחֶם נִמְצָא עִם
הַמֶּרְדֵּה וְיִדְעָה מִרָאשׁ שִׁישׁ נִסִּים אֲצֵל ר' חֲנִינָא בֶּן
דּוּסָא אֶת כָּל זֶה הֵם יָדְעוּ. וְעוֹד מַקְשָׁה, ר' חֲנִינָא בֶּן
דּוּסָא אִמֵּר מִי שְׁאֲמַר לְשֶׁמֶן וְיִדְלֵק, הֵאֵם זֶה לֹא

תהלים כ"ב,

בראשית כח, כא

בס"ד ח' תמוז, לפ' מטות תשע"ו

"וה' יסלח לה פי הניא אביה אתה"

(פרק ל' פסוק ו')

בפירש"י וה' יסלח לה: במה הכתוב מדבר,
באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה,
והיא לא ידעה, ועוברת על נדרה ושותה יין
ומטמאה למתים, זו היא שצריכה סליחה,
ואע"פ שהוא מופר עכ"ל.

ובכרייתא (נזיר כג.): וכשהיה ר"ע מגיע
לפסוק זה היה בוכה. ומה, מי שנתכוון
לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר
טלה, טעון כפרה וסליחה וכו',

והנה אם צריך סליחה מוכח שצריך תשובה
כי בתפילת העמידה "השיבנו" קודמת
לברכת סלח לנו, ואע"ג דמחשבה רעה אין
הקב"ה מצרפה, הנה כאן זו עבירה במעשה,
שאכל את הטלה במחשבת חזיר, ועשיית
תשובה היא עם כל הפרטים, חרטה, קבלה.
ודבר תמוה ראיתי בפי' אוה"ח בסוף פ' ויחי
(פסוק כ') אתם חשבתם וגו' אלקים חשבה
לטובה, והרי זה דומה למתכוין להשקות
חבירו כוס מוות, והשקהו כוס יין וכו' והרי
הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים עכ"ל.

ותמוה מאוד, הרי זה היפך ממש"כ בגמרא
כנ"ל, וכבר העירו ע"ז.

ואני משער שבעל אוה"ח בעצמו, המשיך
וישב הכל, רק שהמדפיסים היה חסר להם
הדף האחרון של הקונטרס על ס' בראשית,
וזה שכיח, שהנזיר האחרון נקרע או
טושטש, והראיה, שעל ו' פסוקים אחרונים
אין בכלל פי' אוה"ח.

והתירוצ הנכון הוא, שאחי יוסף, כוונו
לעשות מצוה, וכמש"כ בספורנו. ולבסוף
יצא מזה מצוה אחרת, ואין כאן עבירה
אפילו במחשבה.

והשי"ת יזכור לנו ברית ראשונים, אלו שנים
עשר השבטים (ויקרא כ"ו, מ"ה), בב"א.

בשורה טובה ומשמחת לשוחרי תורתנו
של מו"ר שליט"א

יצא לאור הספר המפואר והחשוב
'בעקבי נזיקין' על ענינים בסדר נזיקין
מסודרים על סדר הדף, מתוך כת"י
וישעורים שאמר מו"ר שליט"א ברבות
השנים. ניתן להשיג ב- ירוש': 054-
8526899, ב"ב: 03-5709103

לעילוי נשמת: אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורגית, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, יעל בת משה אלפרד בינה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

אם כבר נפעיל את הזכות שלו, אז רב יכול להציל את כל העיר וכל המדינה. אבל היה מצב כזה שבדיני שמיים היה חשבון כזה שלא מפעילים את הזכות של רב. אז ודאי כמובן שרב יטפל באנשי המגיפה ולא ימות.

אלא, מה מגן על השכונה? אלא משום ההוא גברא דשיל מרא וזבילא לקבורה - היה אדם שהיה לו גמ"ח וכשהיו צריכים מעדר ומריצות להוציא עפר לחפור קבר, כלי עבודה. הוא היה משאיל לקברנים את הדברים האלה, זה החסד של האדם הזה, מידה כנגד מידה. הוא טיפל בעניין הזה אז בזכותו ניצלה כל השכונה. אותו הדבר בשריפות, **"בדורקת הוות דליקתא וכשיבכותיה דרב הונא לא הוות דליקתא"**, בשכונה של רב הונא לא הייתה דליקה. **"סבור מינה בזכותא דרב הונא דנפיש, איתחזי להו בחילמא האי זוטרא ליה לרב הונא אלא משום ההוא איתתא דמחממת תנורא ומשיילי לשיבכותיה"**, הייתה שם אשה שמדליקה תנור ומשאילה לשכנות עניות, שאין להן כסף לקנות עצים ודלק, היו אופים ומבשלים בתנור שלה. היה לה גמ"ח של תנורים אז בזכות החסד הזה ניצלה כל השכונה.

אם כל אחד ואחד ירהר לשפר את דרכיו, אנו מסוגלים להגן על הרבה הרבה אחרים, אם נרבה במידת החסד, אם נפרוש מדיבורים אסורים, אם נשמע לקול הקורא של כל גדולי הדור לקבוע סדר לימוד בספר החפץ חיים שמירת הלשון, אם נחזק את עצמנו בלימוד ספרי מוסר, בחשבון הנפש, נחזק עצמנו בשמירת הדיבור – המעשים – והמחשבה בין אדם לחבירו, אז כמו שהאנשים הפשוטים האלה הגנו על שכונה אחת, אפשר להגן בכל מקום ומקום. **והעיקר - הדביקות בתורה.** גם מי שנאלץ לעסוק בפרנסה לעשות מעשים ופעולות כדי להרוויח לחם חוקו, גם הוא מסוגל להיות כולו דבוק בתורה, הרא"ש אומר שהוא אפי' נקרא בדרגא של "תורתו אומנותו", אם בזמן הפנוי הוא מנצל את הזמן, דואג לתנן את הילדים לתורה ומצוות, קובע עתים, כל אחד כמה שהוא יכול **וכמה שיותר**, אז הוא יכול להיות זכאי בזכות של תורה, מה צריך יותר מזה.

מתי שהיה החורבן הגדול, בשנות השואה, אז איזה קבוצה זכו להינצל יותר מכולם? ישיבה עם כ"כ הרבה בחורים, ישיבת מיר ואלה שנודדו לשנחאי, כי היו דבוקים כ"כ בתורה, ורואים החסד של הקב"ה שמי שדבוק בתורה הוא כ"כ מוגן, עד שאפילו שהיו במקומות שיש מחלות ואויר לא טוב לא נפטר שם אף אחד מהם ולא מתו ממחלות. הקב"ה שמר על פך השמן הטהור. אם אנו נהיה בעצמנו דבוקים בלימוד התורה וקשורים עם חכמי התורה שבדור, ונדבר רק בכבוד לכל אדם ואדם, ונחשוב בעצמנו רק שהקב"ה יביא יותר זכויות לעמ"י, אז אנחנו נוכה.

אבל צריך לדעת על מה אנחנו מפחדים, מה אנחנו רוצים. אף אחד לא רוצה ליהרג. אנחנו מבקשים מהקב"ה תן לנו לחיות שנוכל לעשות עוד מצוות. אולי יכולים עוד לחיות להוסיף עוד מצווה. הגר"א מוילנא זצ"ל בשעת פטירתו בכה, שאלו אותו למה הוא בוכה, וכי לא חושב שיש לו בעוה"ב חלק כזה מהתורה שלמד ולימד והמסירות נפש בעבודת השם בכל פרט ופרט? אז אמר הוא פוחד להפרד מהעוה"ז שהוא עולם טוב מאוד. כ"כ בזול אפשר להרוויח כאן דברים שאח"כ לא יזכה לזה. תפס את הציצית ואמר - בעולם האמת אם ארצה להרוויח עוד רגע של לבישת טלית עם ציצית לא יתנו לי - לא יכול.

"פֶּלֶא אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֶחָךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֻקָּמָה בְּשָׂאוֹל אֲשֶׁר אֵתָהּ הִלֵּךְ שָׁמָּה"³

אומר המסילת ישרים 'מעשה' - מצווה, מי שלא עשה מעשה פה, לא יוכל לעשות את זה בעולם ההוא. **'מעשה וחשבון'** - מי שלא עשה חשבון הנפש ולא למד מוסר בעוה"ז, לא יוכל ללמוד מוסר שם לעשות חשבון הנפש, **'מעשה חשבון ודעת'** - לדעת עוד גמרא, לקנות עוד פרשה בחומש, עוד סברא ברוחב ובעומק, מי שרוצה ללמוד עוד משהו לא יוכל ללמוד שם, כך אומר שלמה המלך.

את זה בעצם אמר הגר"א - חבל לי לעזוב את העוה"ז - כל כוונתנו רק לזה. הקב"ה עושה חסד, הגמרא אומרת: לעולם ירגיז אדם יצר-טוב על יצה"ר. אדם צריך לעזור את הרגוזה, את המלחמה של היצר הטוב על היצר הרע. אם נצחו - מוטב. אם ניצח אותו ע"י שלמד פרק מוסר והפעיל את היצה"ט נגד היצה"ר מוטב, טוב. ואם לאו - אמרו בלבבכם ואח"כ - על משכבכם, לקרוא ק"ש, ואח"כ אם לא ניצח - יזכיר לו יום המיתה, 'ודומו סלה'. הקב"ה מקל עלינו בימים אלה בקל מאוד, את הדרכים איך לעזור את היצר הטוב נגד היצה"ר. **יום המיתה נמצא לא רחוק מכאן, וזה הקב"ה מזכיר לנו.** מזכיר לנו את התכלית, שאנו נזכור את זה.

הגמרא בתענית¹ מספרת: **בסורא הוות דברתא** - דהיינו דבר היתה מגיפה ואנשים היו מתים. היתה גזירה. מסתמא אם הם היו מביאים פרופסורים והיו חוקרים ועושים בדיקות דם לנפטרים היו מגלים איזה נגיף או חיידק ואומרים שיש סיבה טבעית. אבל חז"ל אומרים את האמת חיידק לא בא ממילא להביא את המגיפה, זו דברתא אז צריכים זכויות להנצל מהדבר. **'כשיבכותא דרב לא הוות דברתא'** - בשכונה של רב [לא היה דבר], לא מת אף אחד, **'סבור מינה משום זכותיה דרב דנפיש'** חשבו שרב בעל הזכויות, שבזכותו ניצלו כל השכונה... **'איתחזי להו בחילמא רב דנפישא זכותיה טובא הא מילתא זוטרא ליה לרב'** - זה קטן מדי בשביל רב,

מספיק לומר בקיצור? התנאים מקצרים בלשונם, שיאמר י"ר שהחומץ ידלק.

אומר הרב יוסף חיים שהדאגה שלה שלכן היתה עצובה שהיא ראתה שהגר נדלק בנס, ועושים לה נס ומנכים לה מזכויותיה. והיא הייתה הבת של ר' חנינא, אצלו היו ניסים. היא ידעה שיש צדיק גדול שאצלו הקב"ה דבוק איתו בשם הוי"ה והניסים זה טבע, ניסים זה נורמאלי אצלו, ולא מנכים מהזכויות. האם הקב"ה עושה רע בכל הנסים שעשה ר' חנינא בן דוסא, האם הוא יפסיד זכויות, עם העיזים שהביאו את הדובים בקרניהם ועם כל הניסים, דף שלם בגמרא של ניסים. ר' חנינא לא הפסיד כלום, הוא היה בדרגא כזו שזה הטבע שלו כבר. אבל היא, הבת הצעירה, היא לא היתה בדרגה כזו. והיא ראתה נס אחד שהחומץ ידלק, ועד שר' חנינא בא ודיבר איתה, עד שאמר את המילים מי שאמר לשמן וידלק, בינתיים מה קרה, בינתיים... היא נהייתה עצובה. מה קרה, וכי לא טוב להדליק בשמן, אמר לה ר' חנינא כאן מי שאמר לשמן וידלק, השמן דולק רק ממי שאמר, השמן לא דולק בדרך הטבע, **כאן אין טבע, כאן קורה רק מה שהקב"ה עושה, ואם אין טבע, אז הנס הוא הטבע.**

מתי זוכים לכך? זוכים לכך כשדבוקים עם התורה שקדמה לבריאת העולם והיא מעל לטבע. שיש דבקות בתורה, אז הוא דרך הטבע, **כשמתרחקים מהתורה יש סכנה!**

את כח התורה ראינו לדוגמא במעשה שהיה שסיפר לי בן של אחד משלשת הניצולים של הסיפור שאספר כעת. אחרי מלחח"ע הראשונה בערך בשנת תר"פ, התחילו אנשי מעשה, זרזים לזכות את הרבים ולפתוח ישיבות. בחור משיבת נובהרדוק שבא לעיירה יהודית ואמר לתושבים - אנחנו פותחים ישיבה בעיר פלונית. מי שרוצה יהיה לכם אוכל ומקומות, ההורים היו עניים ומסרו להם עשרים וכמה בחורים בגיל בר מצווה או לפני זה. שם אותם אותו בחור בעגלה, הביא אותם לעיר הפלונית לביהכ"נ והלך לנשים צדקניות לבקש תרומות של פרוסות לחם והתיישבו ללמוד. התחילו ללמוד, הגיע הלילה, הבחורים רואים שאין איפה לישון - ישנים על ספסל בביהכ"נ.

למחרת בבוקר - אוכל, הלחם יבש. שלחו הילדים מכתבים הביתה: הביאו אותנו למקום כזה וכזה וזה לא כמו שחשבו שבאים ויש מקום לישון ולאכול, ההורים שלחו להם תחזור, או שבאו בעצמם והחזירו אותם. ג' ילדים אמרו אנחנו נשארים, אנו באנו לא בשביל לאכול אלא כדי לעסוק בתורה. כשהגיעה השואה, שנת ת"ש - תש"א - תש"ב לא נשאר אף אחד בחיים מהשואה חוץ מג' אלו שכבר היו בא"י. הדביקות בתורה נותנת חיים. ואלה השלושה הידועים, אחד מהם היה הצדיק ר' יצחק שנקר זצ"ל, ועוד שניים, הרבנים ר' שלמה טנא אב"ד בת"א, ור' בצלאל מסטבוים, חתנו של הגרש"י יפה שהיה חתנו של בית הלוי.

אנחנו מאוד מפחדים, נמצאים בפחד, זו מכה מהלכת, הזאבים בעבר הירדן לא רחוקים מפה.

¹ הרא"ש - ב"ב, פ"א סי' כ"ו: "ונראה שתי"ח שיש לו אומנות או קצת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה הוא הנקרא תורתו אומנותו"

² קהלת ט"ו, י"ג
³ מסילת ישרים פ"ד ד"ה: והוא מה שאמר ברכות ה', ע"א
⁴ תענית כ"א, ע"ב

זקניך ויאמרו לך

גליין מס' 9

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליין נושא, אשרנו מה טוב חלקנו,

ומה נקודת ההתמודדות, הרגש והדמיון אומרים, עכשיו אני רוצה, והשכל אומר אבל לא כדאי לך, מבט של מבוגר מול מבט של ילד, משיכה אחרי הרגע הזה כאן ועכשיו.

אומר האדם כן הכל טוב ויפה אבל עכשיו אני רוצה, ואני לא רוצה ואין לי כוח לחשוב על אח"כ, בוא נגדיר את הנושא, הרגע הזה מול כל החיים, נקודת הויכוח הוא מה עדיף הרגע הזה או כל החיים, אדם שחי ללא עול תורה ללא חינוך של תורה, חושב שאת הרגע הזה יש לו כעת, בשניה זו הוא אינו מוגבל אבל הוא לא יודע כי הוא מפסיד את הכל, זה כמו ילד קטן שרוצה לגמור את כל הממתקים כי עכשיו מתחשק לו, והאבא אומר לו אבל יכאב לך הבטן, והוא אומר אבל עכשיו אני רוצה, נו בשביל זה הוא ילד קטן שיש לו אבא שיכול לשמור עליו.

בתופעה הזו כבר נתקלנו בעבר הרחוק, בויכוח בין יעקב אבינו ע"ה ועשיו בבחירה בין הרגע העכשיו לבין העתיד, עשיו אומר ליעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה זה מושך אותי אני לא יכול לעמוד מול זה, האדום הצבעוני זה מגרה אותי בכל חושיי, עשיו ידע כי בכורה זה דבר גדול וחשוב זה כאב לו שהוא מכר את הבכורה ליעקב כמו שמוכח בתורה בהמשך, אבל כעת הוא רוצה אז הוא לא יודע להתאפק.

אני מכיר זוג שאחרי החתונה לקחו את כל הכסף שהם קיבלו מתנות לחתונה וזה היה סכום נכבד ונסעו לטיולים לכל העולם, ההורים אמרו להם לא כדאי לכם, אבל הם אמרו לא, כעת אנחנו צעירים רוצים להנות מהחיים, אח"כ נסתדר, ואח"כ לא היה להם כסף לקנות דירה, כמה הם בכו כי כעת הם צריכים לעבוד קשה גם הבעל וגם האשה כדי להגיע לדירה משלהם, ובמבט לאחור הם ביכו את רוע מעשיהם כמה טיפשים היינו, מה נשאר מכל הטיולים כלום אפס, אם היה לנו שכל היינו משקיעים את כל הכסף בדירה וכעת היה לנו דירה הגונה לשמה, ולא היה צורך לצאת מהכלים כדי להגיע לאיזה שהוא קורת גג עלובה.

בלעם הרשע היה חכם גדול ומה הוא אמר, תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, גם הוא ידע את הסוד כי התוצאה הרצויה הכדאית היא של יהודי שומר תורה ומצוות, הוא לא התכוון רק שברגע של המוות הוא ימות כמו יהודי, אלא הוא התכוון אני רוצה להגיע להיכן שיהודי מגיע, אבל בלי עבודה בלי התמודדות, תן לי לחיות כמו פרא אבל להגיע לאותה תוצאה, אך זה לא הולך ביחד.

דוגמא לדבר ממעשן סיגריות כרוני הוא גם יודע שזה מסוכן אבל הוא לא מצליח, הוא שבוי בתוך הרשת שהוא עשה לעצמו, אז תגיד לי האם הבן אדם הזה מאושר יותר ממי שלא מעשן לא ולא, הוא יצר לעצמו צורך והוא נהיה

מורנו ורבינו הגראי"ל שליט"א חוזר השכם והערב, רבותי תדעו מה גדול ועצום הוא האושר לחיות חיי תורה, ננסה קצת לסבר את האוזן בהרחבת הדברים, באושר שיש אצל שומרי התורה כאן בעוה"ז.

זה דבר המוסכם על כל בר דעת כי בכל מוצר היצרן הוא לבד היודע איך להפעיל את המערכת בצורה היותר יעילה, והעצות שלו הכי נכונות, הן באיזה דרך המערכת פועלת, והן באיזה דרך אפשר להפיק מהמוצר את התועלת המירבית, ואם כן בורא עולם שברא את האדם הוא יודע מה הכי טוב עבורו, הוא יודע איך פועלת המערכת, והוא בטובו הגדול גם דאג לידע אותנו בתורה הקדושה מה טובתנו, ולכן אם נשכיל להטות אוזן למצוותיו נדע כי זה אושרנו, בזה ובבא,

דוגמא לדבר כתוב בחז"ל שני הדרכות שהם בבחינת הוראות יצרן, הסוד האחד שמשגע את העולם, יצה"ר של תאוה שבאדם שעליו אמרו בגמ' סנהדרין ק"ז "הלכה" מרעיבו שבע משביעו רעב, "הלכה" שה' עשה חוק מושרש בטבע האדם שכלל שהאדם ירסן יותר את יצרו ואת רצונותיו הוא יהיה פחות רעב כי עי"ז הוא ירגיל את עצמו לא להיות רדוף תענוגות, יתירה מכך זה כלל נכון בכל סיפוק של הנאה, אם אתה צורך את ההנאה בלא הגבלה אתה מאבד את הערך שלה, אתה נהיה רעב יותר ויותר ואתה לא מצליח להשביע את עצמך, אבל אם אתה מגביל את עצמך הרעב לא גדל, ואתה יכול להנות בגבול, אתה לא מפתח צרכים לא הגיוניים.

אדוננו הגאון מוילנא זיע"א מגדיר את זה במילים ספורות באיגרת המפורסמת, וז"ל, העולם הזה דומה לשותה מים מלוחים, ידמה לו שמרוה צמאנו והוא צמא יותר.

לתוספת, קצת הבנה בכוחות הנפש של האדם, הענין הוא כך, בהנאות העולם הזה הכלל הוא כי הפעם הראשונה שבה אדם נהנה מהנאה אז ההנאה היא בשיא חזקה, כעת האדם מנסה להנות פעם שניה לשחזר את ההנאה שכבר חווה, אבל בפעם השניה הוא לעולם לא יצליח להנות כמו בפעם הראשונה, כי זה כבר פעם שניה, מה מנסה האדם לעשות הוא חושב, אנסה עוד פעם, אולי בפעם הבאה זה יחזור בעוצמה, אבל הטעות כי אדרבה ככל שהוא ינסה עוד כך ההנאה תלך ותפתח, ולכן משביעו נשאר רעב, אדרבה אם יגביל את עצמו במובן מסוים יוכל לחוות עוד פעם את הטעם הראשוני, כי ההנאה הראשונה כבר עברה מזמן ולכן זה נותן להנאה טעם יותר חזק, זה סוד מרעיבו שבע, רק ברוחניות אין את הכלל הזה, הנאה רוחנית לא פגה, אדרבה ככל שהאדם יותר נהנה זה גובר והולך, כי זה הנאה של הנשמה ולנשמה אין את ההגבלות האלו.

מאושר כאשר הוא מספק לעצמו צורך זה, כמו כל סיפוק צורך שנותן איזה תחושת סיפוק אבל למה יצרת לעצמך כזה צורך, אם לא היתה צריך לא היית נהיה רעב לזה.

החינוך והאימון שאדם שומר תורה מגיע לשלטון עצמי זה נותן לאדם המון אושר וחשיבות.

והדוגמא השניה הסוד שגילו לנו חז"ל אין לאשה מנוחה רק בבית בעלה. ואם חז"ל קבעו כי אין לאשה מנוחה אלא בבית בעלה, זה הוראת יצרן, לא יעזור כלום, אלף חכמים ינסו לתת לאשה מנוחה אבל הם לא יצליחו, כי היצרן גילה את החוק כי אין לה מנוחה רק בבית בעלה זהו, אז אם יש לך שכל ואתה שומע להוראות היצרן אזי טוב לך בזה ובבא אבל אם אתה עצמאי אז בבקשה.

חז"ל גילו לנו כי יש לו מנה רוצה מאתיים, אין דרך לכבות את התשוקה הזו, אז אם אתה מודע לזה אתה מבין איך להתייחס לתשוקה זו, אבל אם אתה לא מודע אתה לא מפסיק להתמודד עם הרצון האדיר הזה, אין אדם מת וחצי תאוותו בידו זה אקסיומה אמת מוחלטת לא ניתנת לעירעור.

סוד נוסף, כיודע אושר תלוי רק בסיפוק, כל הנאה מועילה לאדם כי היא נותנת לו סיפוק, זה צורך של האדם, חז"ל גילו לנו כי הסיבה שכל האנשים רעבים וכמהים לאושר שאין להם אותו, כי האדם מורכב מגוף ונשמה יש בו גם רובד רוחני, והסיפוק שאדם נותן לגוף זה נותן איזה רגיעה, אבל לא נותן לנשמה סיפוק אמיתי, לה יש גם צורך בסיפוק, והיא נשארת רעבה ורק אם תספק לה את הצורך שלה היא תהיה שבעה, אם לא היא תישאר רעבה והיא תשגע אותך, היא זקוקה לסיפוק זהו, תבין זה הוראות יצרן לא תצליח לתת לעצמך מרגוע עד שתהיה מודע לצרכים האמיתיים שלך.

אין דרך אחרת לספק אושר אמיתי כי רק מי שיודע מה מקור האושר האמיתי, הוא יכול להדריך איך להגיע לכך.

שמירת שבת בדרך התורה כמה אושר נותנת לאדם, לא סתם יום חופש כדי לישון או לטייל כל היום, אלא כפי הדרכת התורה ללא עשיית שום מלאכה והתורה הזהירה על ל"ט מלאכות מוגדרות שבהם האדם פועל ומייצר בעולם והתורה רוצה שהאדם ישבות מפעילות גשמית ויהי' לו יום התעלות רוחנית וזה יום מנוחה וענן אמיתי שנותן סיפוק והנאה גם לנשמה, תבין זה גם סוד יצרן, החוק הזה שכעת כל העולם אימץ כי צריך יום מנוחה זה חיקוי של התורה אבל רק מי שחי בדרך התורה יודע לבצל את זה נכון.

ובמבט הפרקטי, כמה אושר יש בחיי תורה ומצוות, כמה אהבה יש בציבור שומרי התורה, כמה חסד, כמה חינוך, יושר, הסתפקות במועט. לפני שנים נסעתי פעם להביא ריהוט ממקום שתושביו חילוניים והייתי נצרך במקום לעזרה בכמה פריטים קטנים, כמו חבל לקשור דברים, דבק סלוטייפ וכדו', אמרתי לבעל הבית לך תבקש מהשכנים, הוא הסתכל עלי כאילו נפילתי מהירח והוא אמר לי אתה חושב שכאן זה בני ברק, כל אחד מבקש מהשני, מה פתאום, כאן כל אחד חי עם מה שיש לו, מי שלא היה בחוץ לא מבין מה מדובר, כמה אהבה והענקה יש בתוך שומרי התורה, העולם שלהם רק ומתחשב, לך למקום שאין שומרים תורה ומצוות תראה כמה העולם אכזרי, כמה החברה אכזרית, כמה היא רומסת את החלש, הנקודה המינימלית ביותר

איסור לשון הרע, כמה הנושא מדובר, וכמה הוא משונן בקרב שומרי התורה, כמה זה מעדן את האדם, הזהירות מהלבנת פנים, ובחברה שאין בכלל מודעות לנושא איש לרעהו זאב.

מעשה בר"ש פינקוס כאשר שכנה חילונית עוררה מהומות וניסתה למנוע את הקמת הישיבה ליד איזור מגוריה, שאל אותה רבי שמשון סליחה תאמרי לי אם את נתקעת בין ירוחם לדימונה בשתיים בלילה ולפתע נעצרת לידך מכונית מי את רוצה שיצא מהמכונית לעזור לך, בחור ישיבה או בחור חילוני ככה אמיתי עם עגיל באוזן, וכמובן השכנה אמרה כי היא מעדיפה בחור ישיבה, אמר לה ר"ש אז גם את מודה כי ישיבה היא מקום טוב שיש שם אנשים טובים יותר, ואז נסתתמו טענותיה.

כמה זקנה מבורכת יש לאדם שומר תורה ומצוות, יש לו מטרה בחיים, אבל אדם שלא חונך ואינו יודע לשמור תו"מ הוא מסכן, הוא לא יודע למה לקום בבוקר, כשהוא היה צעיר הוא דמיין שיש לו למה לשאוף, הוא רץ ורדף ורדף, אבל בסוף עם מה הוא נשאר עם כלום, החיים כבר לא מה שהיה, הוא לא יכול להמשיך לרוץ אחרי הנאות העוה"ז כך שהמירוץ לא יכול לבלבל אותו, והוא נשאר רעב כרוני, אבל אדם שיודע שיש עולם הבא שיש מטרה לחייו יש לו סיפוק יש לו סיבה לקום בבוקר גם יש לו נחת כי הוא נתן לילדיו חינוך טוב הם מכבדים אותו אבל זה שלא שומר תו"מ הוא מסכן אין אף אחד שמסתכל עליו מקסימום כשצריך כסף הילדים מתקשרים אבא שלח כסף.

בעולם הישיבות יש בלעה"ר אלפי בחורים אמר לי פסיכולוג כי אם היינו לוקחים בחורים שאינם שומרים תורה ומצוות והיינו שמים אותם בתוך מסגרת כזו של ישיבה, כמובן בלא לימוד תורה הם היו מתאבדים, כי החיים ריקנים מדי וכבדים, וא"א לסחוב ככה, הצעירים צריכים המון דברים שיסיחו מהם את העצבות וזה מה שעושה תרבות הבייליים ואירת קלות הדעת שהם נתונים בה זה קצת מסיח את הדעת, אבל הבחורים היקרים העוסקים בתורה לא צריכים את כל זה כי יש להם סיפוק עצמי הם יודעים את הסוד איך לקבל סיפוק אמיתי וכך הם שמחים ומרוצים, לא היה אפשרות ללא הקלות ראש הזו הבריחה מהאמת

ובמבט של אמת, של אמונה של תורה, מי טיפש לחשוב כי הנאה רגעית שוה מול נצח, נכון יש דמיון זה התפקיד של היצה"ר, אבל בשכל כל יהודי יודע ומבין וממחיש לעצמו במידת האפשרות כי אנחנו כאן רק תיירים, ולכן הנאה רגעית לעולם אינה שוה להנאה נצחית.

לא נשכח את חוק הטבע כי האדם נמשך אחר חבריו וסביבתו, ולכן תמיד תמיד נשתדל להתרחק כמה שיותר מאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, כי זה חיוני אין דרך אחרת, זה מסוכן באחריות.

ולנו בני התורה נחזור ונשנן את הסוד העתיק יומין, בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, זה הדבר היחיד שיכול לתת טעם ביצה"ר הזה, רק הוא יתן איזון לאדם ינתב אותו בין הגלים הסוערים של החיים, ימתיק אותו את היצה"ר וימלא אותו בסיפוק אמיתי עלה והצלח על דבר אמת.

לתרומות, תגובות והערות

ניתן לשלוח במייל: zkenecha@gmail.com

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הרופא הבטיח להחזיר את האולר, ואיבדו במהלך פעולת ההצלה

תיאור העובדות

אני רופא, ואני ברוך השם גם מתנדב לעזרה במקרים דחופים, באחד הימים נזעקתי מביתי לשטחי קיבוץ רבדים המצוי מול ביתי לסייע לשני אנשים שטובעים במאגר מים.

התברר שהם טסו לשם לוויה על טרקטורון מעופף [מחובר למצנח רחיפה] מעל שטחי הקיבוץ ובאמצע הטיסה קרתה תקלה והמנוע כבה.

על הטרקטורון המעופף היו שני אנשים טייס וצלם. הטייס סיפר לאחר מעשה שהמנוע כבה, והתחיל לאבד גובה והיו לפניו שתי אפשרויות לנחות, או על קו מתח גבוה שאז הוא מסתכן בהתחשמלות, או לתוך מאגר ענק של מי שפכים מעורבים במי גשמים.

הוא כמובן העדיף את האפשרות השניה, ואכן הנחית את הטרקטורון לתוך המים, הטרקטורון שקע לתחתית המאגר, ושניהם היו קשורים בתסבוכת קשרים עם רגליהם מתחת למים, לכן לא יכלו לשחות החוצה.

כשהגעתי לשם הם כבר שהו שם במים כחצי שעה לפחות. ואני רואה שורה של שלושה אמבולנסים כבאית וכ-30 בני אדם עומדים על שפת המאגר ומצפים... לא ברור בדיוק למה... אבל לא עושים דבר.

'הצופים' ספרו שהם חושבים שהניצולים הסתבכו במיתרים, ולכן אינם יכולים להשתחרר, ולאף אחד כאן אין דרך להגיע אליהם למרכז המאגר.

מיד התפשטתי, עמדתי לשחות אליהם אך תהיתי מה יועיל ללא כלי חיתוך. קראתי בקול: "למי יש כאן סכין?" מכל הנאספים עמד שם כבאי ומסר לידי אולר יקר [לדרמן] והזהיר אותי מפורשות: "אתה אישית אחראי להחזיר את זה לידי" לא רציתי להתמהמה והבטחתי לו.

שחיתי אל הצמד שהיו קפואים וחיוורים. הם היו לבושים חליפות מיוחדות לטיסה [חרמוניות] - בגלל הקור העז באויר - ולא הצליחו להשתחרר מהם במים. רגליהם היו קשורות למטה. הטייס היה יחסית רגוע אך הצלם צעק: "אני מת, אני מת!" כל פעם הראש שלו נפל תחת פני המים. הוא נראה תשוש ומיואש. צללתי לעומק על מנת לנסות לחתוך את החוטים אך בכל צלילה עד שהגעתי לרגליים ומצאתי את החוטים הם לא הגיבו לנסיגות חיתוך, ואז נגמר לי האויר והייתי צריך שוב לצוף לנשום.

טענת התובע

עד כאן הכל נכון, אבל הטייס לא שילם לי את האולר, ואתה הבטחת לשלם לי את האולר, והתחייבת על זה, ולכן אני דורש שתעמוד בהתחייבותך, ותשלם לי על האולר.

טענת הנתבע

הרי מכל הציבור היחיד שהסכים לקפוץ למים זה אני, ואני עבדתי גם בשבילך, וכי רצית שבעבודה כזאת מאומצת בתוך המים, שיהיה לי גם ראש עבור האולר, הרי ראית באיזה מצב יצאתי מהמים. הצדק עם מי?

הבעיה היתה שהחרמונית הרטובה גם כסתה את כל אזורי הרגליים והקשה על מציאות החוטים. נזכרתי בדבר שלמה המלך באמרו (יח, יד): "רוח איש יכלכל מחלהו". שמלות הרגעה יכולים להציל נפש ואמרתי להם: "אל דאגה הצבא כבר מגיע, יהיה בסדר". החזקתי את ראשו של הצלם מעל פני המים מאחוריו [מה שאני חושב שלא הועיל רבות רק נתן לו תחושה שמסייעים לו] ומלבד כמה דברי עידוד לא נותר לי יותר מה לעשות.

לאחר כשעה הגיעה מסוק צבאי [שגרם לגלים כאלו שאני בעצמי כמעט הפסקתי לנשום] והוריד בחבל שני אנשי יחידת חילוץ שהביאו אתם צעיפי מצוף. בשלב זה מסרתי לטייס את האולר, וביקשתי מהחייל אם יש לו מספריים [של חובשים] שיתן לי אותם ואנסה שוב לחתוך את המיתרים. המספריים אף הם לא הועילו. [לאחר מעשה התברר שאלו מיתרים עם חוזק מאד גדול שיכולים להחזיק משקל טון, ולקח לצוללנים 20 דקות לשחרר אותם].

הנחתי שהכוחות המחודשים של החיילים יספקו די רגיעה בעיקר לצלם, ועם המצופים המעופפים שהנחיתו הם כבר לא בגדר סכנה. פניתי לשחות החוצה כשאני בעצמי כבר מאד תשוש.

כשהגעתי לשפת המאגר תשוש וקפוא [בדיעבד שהייתי אתם מעל שעה וחצי בתוך המים] אנשי הצלה עטפו אותי בשמיכה, ואיך שאני יוצא כולי רועד ובקושי מסוגל לדבר, דלק אחרי הכבאי ושואל מה עם האולר שלי?

בקושי הצלחתי לחזור על מספר הטלפון שלי, ומסרתי לו את מספר הטלפון שלי, והוחזרתי לביתי עם אמבולנס, מיד נכנסתי למקלחת חמה וברוך ה' לאחר דקות ארוכות של שהייה במים חמים, ושכיבה תחת מספר שמיות, חזרתי לקו הבריאות. יצרתי קשר לאחר מספר ימים עם הצלם שהיה בבית החולים [ששוחרר מהמיון עוד באותו יום אך לאחר מספר ימים פיתח דלקת ריאות ואושפז שוב] והסברתי לו את המציאות, שבגלל הטיפול בו, השאלתי אולר מכבאי וזה נאבד במהלך הטיפול בו, ואני התחייבתי להחזירו לכבאי. הוא דחה אותי אצל הטייס שהוא קיבל את האולר. לפני מספר ימים פנה אלי הכבאי שעדיין לא הושב לו חפצו.

אמרתי לו לפנות אל הטייס, ושלחתי לו את מספרו, ואמרתי לו שאם הוא לא נותן לו מענה ישיב אלי.

פסק דין

מעיקר הדין הרופא פטור לשלם, והניצולים חייבים, ואם אי אפשר להוציא מהניצולים, ראוי לרופא לשלם מפני חילול השם, וגם מפני גדר, כדי שהכבאי יתן גם בפעם הבאה את חפציו לצורך הצלה. והרופא יכול לשלם זאת מכספי מעשר.

מקורות ונימוקים

בשאלה זו יש לדון בשלוש שאלות:

- א. האם מעיקר הדין הרופא חייב לשלם מכיסו את עלות האולר היקר [בשווי כמה מאות שקלים], למרות ששאל אותו לצורך הצלת אדם?
- ב. גם אם הרופא פטור לשלם, האם יש ענין לשלם מפני חילול ה', שהבטיח לכבאי שישלב לו את האולר ואינו מקיים את דבריו. [הכבאי אינו שומר תו"מ, ואם יאמרו לו שלהלכה פטור, יסתכל על זה בעין עקומה].

- ג. ככל הנראה הכבאי עוד ישתתף באירועים רבים שיהיו בגדר הצלת נפשות. ואם לא ישיב לו את עלות האולר, אולי יש מקום לחוש שהוא יפחד לנדב את הציוד שלו, מחשש שלא יחזירו לו, ואם כן אולי יש מקום להשיב לו, ואם כן אולי יש מקום להשיב לו, בגלל שלא "יכשלו לעתיד לבא". כמו שהתירו למציל לחזור לעירו.

תשובה לשאלה א

נאמר בסנהדרין (דף עד ע"א) שאחד שרודף כדי להציל, ושיבר את הכלים בין של היצול ובין של כל אדם, פטור. ולא מן הדין, שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך כל אדם שמציל את חברו מיד הרודף.

ולכאורה היה מקום לומר שהפטור הוא רק כשהיה אנוס, ומתוך הבהילות הזיק, אבל אם היתה קצת רשלנות חייב לשלם, אך יש ללמוד שגם ברשלנות פטור לשלם, מפני שהרמב"ם (חובל פ"ח ה"ד) הוסיף כמה מילים על דברי הגמרא בסנהדרין (הנ"ל), וז"ל: "מי שרדף אחרי הרודף להושיע הנרדף, ושבר את הכלים בין של רודף בין של כל אדם פטור, ולא מן הדין אלא תקנה היא כדי שלא ימנע מלהציל, או יתמהמה ויעיין בעת שירדוף", עכ"ל.

ונראה שכוונת דבריו היא: שאע"פ שהיה באפשרותו של המציל להמנע משבירת הכלים, אם היה מתמהמה מעט ומעיין בדרכו, ואם כן אינו אנוס, אעפ"כ פטור חז"ל את המציל מתשלום נזיקין, מפני תיקון העולם, כדי שלא יצטרך להתמהמה בדרכו ולהשהות הצלתו.

ולכאורה גם בענינו פטור לשלם, מפני תקנה זו שכל המצילים פטורים.

ואף שהרופא הבטיח לכבאי שישלם לו את האולר אם אבד, יכול לומר לו "משטה אני בך", וכמו שכתב הרמ"א (ח"מ סימן פא ס"א) מי שאמר לחתנו העשיר: תלמד עם בנך ואני משלם לך פטור, כיון דלאו עני הוא, ובלאו הכי חייב ללמד עם בנו, יכול לומר "משטה הייתי בך", ואף על גב דלא טעין, טענינו ליה. הרי שכיון שהוא עצמו חייב ללמוד עם בנו, גם בענינו הרי הכבאי עצמו היה חייב בהצלה בדיוק כמו הרופא, ומדינא היה חייב לתת את האולר שלו כדי להצילם, ואילו לא היה רוצה ליתן, היה מותר

לקחת ממנו זאת בכח [והניצולים היו חייבים לשלם] ולכן להבטחה אין ערך, וטענינו ליה "משטה אני בך". אמנם הניצולים עצמם חייבים לשלם על האולר שנאבד בנסיון להצלתם, וכמו שכתב הרא"ש (סנהדרין פ"ח ס"ב) הניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא. דאין אדם מחויב להציל נפש חברו בממונו, היכא דאית ליה ממונא לניצול. [אף שלמעשה האולר לא הציל, מכל מקום עצם הדבר שיש רופא עם אולר סמוך ללכודים, הרי זה מרגיע אותם, והיה חייב לנסות לעשות זאת, ולכן גם זה בכלל הצלה].

תשובה לשאלה ב

אכן יש בזה משום חילול ה', כיון שהכבאי לא למד, ואינו יודע שהמציל פטור, והוא מחשיב את הבטחת הרופא להבטחה גמורה, ורק שכעת מתחמק לשלם. וראה לזה, שגם באופן זה יש חילול השם, דאיתא ביומא (פד ע"א) שר' יוחנן הערים על המטרוניתא ונשבע לה שלא יגלה את התרופה שגילתה לו, ולאחר מכן גילה ר' יוחנן, משום ששבועתו לא היתה שבועה, כי אמר לאלוקי ישראל לא מגלינא, ובכל זה שואלת הגמרא והא איכא חילול ה', הרי שמתחשבים בדעת העכו"ם שלדעתו הקצרה, יש בזה איסור, למרות שבאמת אין בזה כל איסור. [אך יש לחלק ששם המטרוניתא לא הבחינה במה שר' יוחנן אמר לאלוקי ישראל, ולכן חשבה שהוא עובר על שבועתו בשאט נפש].

מצינו שהיודע עדות לגוי שתובע את ישראל לדין, במקום שדיני הגוים לחייב ממון ע"פ עד אחד, שאסור לישראל להעיר לו, שהרי מפסיד לישראל שלא כדין, וכתב השו"ע (ח"מ סימן כח ס"ג) שאם מתחילה ייחד אותו הגוי להיות עד, יש חילול השם אם לא יעיד וחייב להעיר לו, ואף על פי שלפי דין תורה אסור לו להעיד, בכ"ז מאחר והגוי לא מבין זאת הוי חילול ה'.

מצינו עוד במסכת ערכין (דף ו ע"ב) גוי שהתנדב מנורה או נר לבהכ"ס, אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה, אף על פי שבישראל הדין הוא שעד שלא נשתקע שם בעליה ממנה מותר לשנותה לדבר מצוה, לפי שהגוי צועק ואומר למה שיניתם ממה שנתתי, או שיאמר הקדשתי דבר לבית הכנסת של יהודים ומכרוהו לעצמם, ויש בזה חילול השם. אף שכתב הרא"ש (כלל יג ס"י יד) שלכן בישראל מותר לשנות דציית לדברי חז"ל, ומאחר דמן הדין שנוה לא פאעי [לא יצעק], ואף אם יש ישראל דלא ציית לדברי חכמים ופאעי על תקנתן, לא חיישינן לפעיותו, נלע"ד דבימינו אולי גם אצל הרחוקים מתורה ומצוות יש לחוש מחילול ה'.

תשובה לשאלה ג

אכן יש מקום לחוש שמא הכבאי בהזדמנות שניה, לא יתן את חפציו להצלה, כי יפחד שלא יחזירו לו אותם, ולכן ראוי לשלם לו.

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". מטות גליון מס' 73

ד"ר

דעת קהל

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם תַּעֲשׂוּן אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אִם תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי ה' לַמִּלְחָמָה. וְעָבַר לָכֶם כָּל חֲלוּץ אֶת הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי ה' עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אִיבֵיו מִפְּנֵיו. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחֲרֵי תִשְׁבּוּ וְהִייתֶם נָקִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל (לב, כ-כב)

משה רבנו מתנה עם בני גד ובני ראובן, שאם ישתתפו יחד עם שאר השבטים במלחמה על ארץ ישראל ואף יהיו החלוצים במלחמה זו, רק אז יוכלו לנחול את עבר הירדן. ומוסיף להם: "והייתם נקיים מה' ומישראל", שאז תהיו גם בעיני ה' וגם בעיני ישראל זכאים לנחול את נחלתכם. חז"ל (שקלים פ"ג מ"ב) למדו מכך, שכמו שמוטל על האדם להיחשב זכאי בעיני ה' כן מוטל עליו להיחשב כך בעיני הבריות. ולכן, התורמים את הלשכה בבית המקדש, מחויבים להיזהר שלא יחשדו בהם שהם נטלו ממון הציבור לכיסם הפרטי. כלומר, כידוע כל יהודי מחויב להביא מחצית השקל פעם אחת בשנה לצורך קרבות הציבור [קרבת תמיד ומוספי החגים]. את כל השקלים האלו היו מביאים ללשכה מיוחדת בבית המקדש, וגי' פעמים בשנה היו מוציאים את הסכום הנצרך לתקופה הקרובה. אותם הנכנסים לתרום את הלשכה, נאסר עליהם להיכנס בבגדים שיש בהם כפלים או נעולי נעליים וכדו', בשביל שלא יחשדו בהם שהם נטלו לכיסם חלק ממון הציבור.

רבנו (ח"ח עה"ת פ' פנחס, הח"ח חיי ופעלו עמ' תתשפא) למד מסדר הציווי, שקודם כתוב שצריך להיות נקי בעיני ה' ורק אח"כ כתוב שצריך להיות נקי בעיני הבריות, שצריך לנהוג לפי סדר זה דווקא. ופעם אחת בא להתייעץ עמו אחד מתלמידיו קודם התמנותו לרב, כיצד עליו לנהוג עם בני קהילתו. והשיבו רבנו, קודם עליך לדאוג לקיום התורה והמצוות בעירך לצאת ידי חובה כלפי שמיא - למצוא חן בעיני ה', ורק אח"כ לדאוג למצוא חן בעיני בני הקהילה, לנהלם במקל נועם. אם תנהג בדרך זו, מובטח לך שתמצא חן הן בעיני ה' והן בעיני הבריות. אולם אם תהפוך את הסדר הכתוב בתורה, וקודם תדאג למציאת חן בעיני הבריות ורק אח"כ בעיני ה', זה וזה לא יעלו בידך. עוד העיר רבנו (שם פר' חוקת, ושם), שמנהיג אמיתי צריך להתחשב בדעת הקהל אבל לא ברצון הקהל.

והקשה רבנו (דוגמא משיחות אבי), הלא המשנה אומרת (אבות פ"ב מ"ג) 'אל תהי רשע בפני עצמך', ומבואר שדי לו לאדם שהוא בעצמו יודע שהוא נקי מכל רבב, ואינו צריך לצאת ידי הבריות. ותיירץ על כך, שאדם החי חיים פרטיים בלבד, אינו צריך לצאת ידי הבריות, ודי לו במה שיודע בעצמו שמעשיו נקיים כלפי בוראו. אולם אדם התופס מעמד ציבורי, מחויב להרחיק כל לזות שפתיים ממעשיו, ועליו לדאוג שלא יחשד בעיני הבריות בשום עוולה, בכדי שלא יתחלל שם שמים על ידו.

פרקי אבות במחיצת החפץ חיים "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר"

הנה יש עוד תיקון כללי המיוחד לפגם לשון הרע, והוא לימוד התורה. כמו שכתוב בערכין (טו, ב): אמר רב חמא בן רבי חנינא, מה תקנתם של מספרי לשון הרע, אם תלמיד-חכם הוא יעסוק בתורה, שנאמר (משלי טו, ד) "מרפא לשון עץ חיים". ואין 'עץ חיים' אלא תורה, שנאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה".

ומה שאמר הפסוק בלשון "עץ חיים", משום ד"המוות והחיים ביד לשון" (שם יח, כא), ואם כן מי שמספר לשון הרע קנה לו המוות הנצחי. להכי יעצו הכתוב, דמי שרוצה לרפאות את לשונו, יאכל מעץ החיים דהוא התורה, ואכל וחי לעולם

וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד). משל למי שטבע בים וראה עץ לפניו, מחזיק בעיקרו של אילן ולא בענפיו; כך בזמנים האלו צריכים להתחזק להחזיק העיקר [דבריו מיוסדים על המקרא "עץ חיים היא למחזיקים בה שיחות ה'חפץ חיים"]

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

ככל היוצא מפיו יעשה.

נודע על-פני תבל, עבודתו הקדושה בספרו הנעים 'חפץ-חיים', אשר בו קיבץ כעמיר גורנה דברים העומדים ברומו של עולם, וכל שורה ושורה מעוררת את הקורא בו לדעת המעשה אשר יעשה והיאך להתנהג במאמר פיו ושמירת הלשון, ונתקיים בו במלוא מובן המלה - "לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה". דאם נזהרים בדבריו ואין מחללין אותם, אז "ככל היוצא מפיו יעשה", מקבלין תורתו עצתו ושמיעתו.

(מספד וקינה מהגאון רבי יוסף הכהן שוארטין זצ"ל)

ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה וגו' אך את הזהב ואת הכסף.

דין הכשר כלים מפורש, שמתחילה צריכים לנקות את הכלי לשפשו ולהסיר את החלודה קודם שיגעילנו. ודרשו זה מלשון 'אך', שלא יהא שם חלודה, אך המתכות יהיה כמות שהוא (לשון רש"י). אח"כ צריכים להכשיר את הכלים כדרך תשמישם. כל שתשמישו ע"י האור צריכים להעבירו באש, וכל שתשמישו ברותחים ברותחים.

וכן צריכה להיות גם טהרת בני אדם מטומאתם ומחלאת זוהמתם. ראשית, להעביר את החלודה של העוונות ע"י תשובה, חרטה על העבר וקבלה על להבא. אח"כ צריכים להשגיח שעיקר התשובה תהיה באותו המצב כמו החטא, שאם החטא היה באש בהתלהבות, צריכה התשובה להיות ג"כ בהתלהבות. ובו בדבר שנכשל בו צריך לתקן. אם נכשל בלשון הרע יעסוק בתורה, כמאמרם ז"ל (והובא ב'שערי תשובה' לרבינו יונה ז"ל): 'הצדיקים, באותו דבר שחוטאין בו מתרצין'. ואם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוה. ועיקר הכשר האדם הוא ע"י התורה, כי היא מכשרתו ומטהרתו.

(ח"ח על התורה)

כשם שצריך לו לבעל-תשובה למנוע עצמו מן העבירות, כן צריך לו להשתדל ולעסוק במצוות, כענין שנאמר "סור מרע ועשה טוב". ובפרט באותן אברים שהמרה בהן רצון השי"ת, יהדר לקיים בהן מצוות ה', כענין שאמרו חז"ל: 'צדיקים, באותו דבר שחוטאין בו מתרצין'. כגון, אם חטא בפיו והכניס דלטוריא בין איש לרעהו, יהדר בפיו לעשות שלום בין איש לרעהו. ידיו שחיללו שבת, יהיו עוסקות מכאן ולהבא לכבד שבת בכל מה שיכול. אם היו ידיו עוסקות בגזל, יהיו עוסקות בצדקה וחסד, מלבד מצות השבה שמוכרח לקיים ראשית הכל. הקדים רגליו לעבירה, יקדים רגליו לבית הכנסת ולבית המדרש ולשאר מצוות ה'. וכן כל כי האי גוונא. (נדחי ישראל פל"ה)

ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב.

חז"ל מציינים את הפה ככלי אומנותם של ישראל. על הפסוק "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" מפרש רש"י: הוא בא על ישראל והחליף אומנותו באומנותם, שאין נוצחים אלא בפהם ע"י תפילה ובקשה, ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו; אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב, שנאמר "ועל חרבך תחיה".

והנה מדרכו של כל אומן שהוא שומר על כלי אומנותו וזהיר ביותר מלקלקלו. מעתה אם חכמינו ז"ל מצביעים על הפה ככלי אומנותם של ישראל, יש להתבונן עד כמה צריך אדם לנצור את פיו ולהיזהר בתכלית הזהירות שלא יתהווה שום פגם ב'כלי אומנותו' - במערכת הדיבור שלו.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים ז"ל, ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה, דן אליהו בן לאה
ולע"נ הרב מרדכי מירון ז"ל

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

מפני שנאת חנם שהיתה בהן

אביהם". מבהילים הם הדברים על כל רעיון. אומר לו אליהו הנביא לבורא עולם שלא רק כעת נאנחת ומצטערת השכינה על הגלות, כי אם שלוש פעמים ביום. ולא רק שלוש פעמים ביום אלא בכל זמן וזמן שמתאספים העם בבתי הכנסיות ובבתי המדרשות ואומרים "אמן יהא שמיה רבא מבורך לעולם ולעולמי עלמיא", בכל עת אשר כזו משתבח בורא עולם בבניו שמקלסים את מלכם כך, ובאותה עת ממש מיצר הוא צער גדול על אותם בנים שגלו משולחן אביהם.

אולם ניתן נא את דעתנו לתוספת מיוחדת המובאת בדבריו של אליהו הנביא - "מה לו לאב שהגלה את בניו" לכאורה בא לו הקב"ה בטרוניה כלפי עצמו, שכן מגודל אהבת הקב"ה לבניו, כאהבת אב לבנים, הרי שגדול צערו על שהיגלם לגלות קשה ומרה לבין אומות העולם.

נורא נוראות!!! מי הוא זה אשר סובל ומצטער בצער הגלות? מי הוא זה אשר מתייסר בצער בניו? מי זה אשר בכל יום ויום, ג' פעמים ביום נוהם נהמת צער על חורבן הבית וסבל הגלות? הן זהו בורא עולם ולא אחר.

אולם מדברים אלו באים אנו לידי תמיהה רבתי - באם אמנם כה גדול הוא צער השכינה על חורבן בית מקדשנו ועל גלות עם בחירה, אם כן מדוע נגזרה גזירה? אך זאת עלינו לדעת ולזכור את אשר הזכרנו לא פעם ולא פעמיים. לא בעונשים עסקינן. טעם החורבן וטעם הגלות הוא לעורר את ליבם של ישראל ולקרב אותם לאביהם שבשמים. למרות סבלו של בורא עולם בגין חורבן הבית ובגין הגלות, בכל זאת נגזרו אלו הגזירות דווקא מתוך אהבת הבורא לבניו - על מנת לקרנם לאביהם שבשמים ולהיות ראויים "להשריש שכינה בתחתונים".

חזרו לראשונים ולא חזרו לאחרונים

אחר שהשכלנו כל זאת הרי שצריכים אנו להתבונן ולדעת על מה אבדה ארץ ובמה עלינו לשפר דרכינו בכדי לזכות לגאולה השלימה ולבנין בית הבחירה. נלמד את דברי הגמ' ביומא (ט). - "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, אלא מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב?"

לעת עתה נעצור פה בדברי הגמ' וניתן אל ליבנו להבין היטב את אלו הדברים. אם חז"ל מגדירים את התקופה של בית המקדש שני בתור "עוסקים בתורה" הרי וודאי שאין הכוונה על עסק התורה כפי ההבנה שלנו, כפי המושגים שיש לנו במתמידים ושקדנים גדולים. כאשר אומרת הגמ' "עוסקים בתורה" הרי ברי לנו שזה ממש עסק התורה ביום ובלילה בלי הפסק ובלי הרף בין המשך

אף בשנה זו, לדאבון לב טרם זכינו לבנין בית הבחירה מצויים אנו בימי בין המצרים, ימים בהם אבליים אנו ביתר שאת אודות החיסרון הגדול שנחסר מאיתנו בחורבן בית אלוקיננו. אף בשנה זו נביא דברים אותם נשא רבינו זללה"ה בתקופה זו.

הגמ' במסכת ברכות מביאה את דברי ר' יוסי המספר שפעם אחת הייתי מהלך בדרך, והגיע זמן התפילה ולא רצה להתפלל בדרך, ונכנס לחורבה א' של ירושלים והתפלל שם. בא אליהו הנביא זכור לטוב ושמר לו על הפתח עד שסיים תפילתו.

ממשיכה הגמ' ומספרת לנו את שיחתו של ר' יוסי עם אליהו הנביא - "אמר לי (אליהו) מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות".

פירושם של דברים הוא שאותה בת קול המנהמת נהימות של צער ותוגה, זוהי השכינה שמצטערת בגין בניה - כלל ישראל - שבעוונותיהם החרבה היא את בית הבחירה. זאת עלינו לדעת כי תכלית בריאת העולם היתה להשרות את השכינה בעולם הזה, אולם כאשר חטא אדם הראשון נחרב בניינה הרוחני של הבריאה והכרח היה להשרות את השכינה במקום מיוחד בעליונים. למרות כל זאת רצה בורא עולם שתקיים תכליתה המקורית של הבריאה ולו באופן חלקי ולכן בנה את בית הבחירה, שם שרתה שכינה בתחתונים.

אולם מעת שבעוונותינו נחרב משוש חיינו, אף פינת יקרת זה חרבה ואיננה עוד. ומעתה הרי שמוטל חיוב מיוחד על כל יהודי ויהודי לשים עצמו כמקום להשראת השכינה. "קדושים תהיו כי קדוש אני, אני ה'". צריך כל אדם לקדש עצמו וגופו על מנת להיות ראוי להשראת השכינה. רק הדבק בדרכיו של בורא עולם, רק הוא זה הראוי להשראת השכינה. וזה הזוכה אמנם להיות דבוק בדרכיו של בורא עולם הוא זה אשר נכלל באלו ש"ואתם הדבקים בה' אלוהיכם".

מה לו לאב שהגלה את בניו

ממשיך אליהו הנביא ואומר לר' יוסי - "ואמר לי חייך וחי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום ג' פעמים ביום אומרת כך. ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין 'יהא שמיה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן

האחרונים

שאומנם עסקו

בתורה, מצוות וגמ"ח

אולם לקויים היו בבין אדם לחבירו,

גרועים הם מהראשונים

שחטאו ב-ג' עבירות

חמורות.

בדיבור בין במחשבה, עסק התורה כפי שחז"ל קובעים עסק התורה! כאשר אומרת לנו הגמ' שהיו עוסקים במצוות - היינו קיום המצוות בתכלית השלמות, בתכלית התיקון. כאשר למדים אנו שהיו עוסקים בגמ"ח, פירושם של דברים גמ"ח בממון גמ"ח בגוף, עד כמה שבכוח האדם לעשות, זאת מגלים לנו חז"ל.

על דור שכזה שואלים חז"ל "מפני מה חרב?" וע"ז באה התשובה "מפני שנאת חינום שהיתה בהן". שנאת חינום פירושו שנאה בלי סיבה. ולכאורה כיצד יתכן להבין שבזמן שהיו עוסקים בתורה, במצוות ובגמ"ח ישנאו בלי שום סיבה. הן גמ"ח פירושו - לב טוב - חסד, וא"כ איך נחשוב שישנאו על לא כלום? הנראה לומר שסברו בני אותו דור ששנאתם מוצדקת, וכשמגיעים לידי כזו שנאה שנחשבת בעיני השונא למוצדקת ויתכן שאף לדבר במחויב בגדר מצווה, הרי שמשנאה כזו אין דרך כמעט לשוב בתשובה.

ממשיכה הגמ' ושואלת "מאן עדיפא"? היינו איזה דור עדיף על משנהו. עונה הגמ' - "תנו עיניכם בבירה, - ההוכחה הברורה תינתן על ידי כך שנביט על מרוצת

הדורות מיהו הדור שזכה ונבנה לו בית המקדש ומיהו הדור אשר לא זכה לכך, וכמאמר הגמ' - "חזרו לראשונים ולא חזרו לאחרונים". הנה נמצינו למדים מידה אחת רעה, ותהא איזה מידה שתהי', היא חמורה יותר מכל התורה והמצוות. האחרונים שאומנם עסקו בתורה, מצוות וגמ"ח אולם לקויים היו בבין אדם לחבירו, גרועים הם מהראשונים שחטאו ב-ג' עבירות חמורות.

נדע נא זאת, חומר גדול יכולים אנו למצא בעבירות של בין אדם לחבירו על פני עבירות דשל בין אדם למקום. כאשר נכשל האדם בבין אדם לחבירו אזי מוצא הוא לעצמו חשבונות שונים ומשונים על מנת להצדיק את כשלונו ולהפוך כביכול עוונות לזכויות. ולכך, בגלל חשבונות אלו, קשה היה חטאם כי לא שבו בתשובה. כאמור סיבת החורבן היא כדי שנלמד להטיב את דרכינו. נפיק את הלקח נלמד את הצריך לימוד ונתקן את הצריך תיקון. נרחיק מעצמנו שנאת חינום ונתעלה ונתעלה בבין אדם לחבירו ובבין אדם למקום ובס"ד נזכה לגאולה השלימה ולבנין בית הבחירה במהרה בימינו אמן ואמן.

למען דעת

מעניינם של ימים אלו בפרט וכל הימים בכלל נביא עובדות מרבינו זללה"ה אודות מעלת וחובת האמונה.

הדברים מובאים מתוך פרק בספר אודות רבינו העתיד לצאת לאור בס"ד בתקופה הקרובה.

תמיד באמונה

להיות תמיד בהתבוננות ומחשבה דבוקה באמונה! דהיינו, שכל הנהגת החיים יהיה על פי היסוד של "צדיק באמונתו יחיה". שבלא שימת לב, הרי האדם במרוצת הרגליו, מסיח דעתו מכך...

מתוך מכתב של רבינו

שאו עיניכם וראו...

תפילת שחרית בהיכלה של הישיבה נסתיימה זה עתה, רבינו מעוטר בתפיליו ועטוף בטליתו, עולה על מדרגות ארון הקודש, פניו אל התלמידים המצטופפים סביבו ומאזינים ברוב קשב לשיעורו בהלכות שבת מתוך הספר 'חיי אדם'. קולו של רבינו הקורא מתוך הספר, נישא בהיכל בית המדרש: "כשנופל זבוב במאכל או במשקה, לא יסיר הזבוב, דהוי בורר פסולת מהאוכל, אלא יקח קצת גם מהאוכל או המשקה עמו ויזרוק..."

לפתע - - -

תולה רבינו את עיניו למעלה... ניכר כי אחזתו התרגשות...

לאחר שהות-מה, פותח רבינו כשרעד של התרגשות ניכר בקולו: "לשם מה נברא הזבוב?" - מטיל הוא שאלה לחלל בית המדרש. התלמידים המופתעים והתמהים, לא עונים, ורבינו אינו מוותר ודוחק בהם לענות: "לשם מה נברא הזבוב?... לשם מה?!"

דממה מתוחה בהיכלה של הישיבה.

ורבינו עונה בעצמו: "כל דבר שנברא בעולם יש לו יעוד, והיעוד והתכלית הם - שיתחזקו ממנו בתורה ובעבודת השם..."

והזבוב נברא כדי שילמדו עליו הלכות בורר בשבת!"

ההתפעמות ב'רגש' שתפסו לרבינו, לא שקטה גם לאחר השיעור, כשהוא מעלה על נס את העובדה שלעת זקנותו זיכה אותו הקב"ה להגיע לידי הכרה נפלאה זו!

* * * *

למחרת, שוב עולה רבינו למסור את שיעורו ב'חיי אדם', ובטרם החל להקריא מן הספר, פתח ואמר:

"זוכרים אתם מה שאמרנו אתמול על הזבוב?... שכל פרט ופרט מהבריאה מטרתו שנתבונן בו ונגיע על ידו להכרה

בבורא העולם ונתחזק ממנו בעבודת השם".

הנה היום בבוקר יצאתי מביתי בדרכי לישיבה, ולאזנ"י מגיעות צפצופי פה... נשאתי את עיני והבטתי כלפי מעלה, וראיתי להקת צפורים מעופפות ומזמרות לבורא... נעמדתי והתבוננתי בנפלאות הבורא בבריאת העופות... איך שכל פרט בבריאתן מתאים להן לקיומן, איך שהקב"ה נתן להן את הדעת למצוא את מזונן, להזהר מהמזיקים והמאיימים עליהן, ובבוא עת הקרה לעוף מרחקים עצומים מארצות הקור לארצות החום - - -

ובמשך שבועות אחדים שב וחזר על אותה הכרה נפלאה שבאה לידו תוך כדי שיעורו ב'חיי אדם'.

המחדש בטובו בכל יום תמיד

וכך היה מעורר תדיר "להיות תמיד בהתבוננות ומחשבה דבוקה באמונה", לשאת עינים ולראות מי ברא אלה וכיצד מנהיג הוא את עולמו.

ומעשה היה בשנת תש"ע, ואותה שנה ירדו גשמים מרובים בחודש אייר - תופעה נדירה ויוצאת דופן. ורבינו התבונן והשכיל, ובשיעור הלכה שנשא בפני התלמידים, פתח את סגור לבו ושיתף אותם במחשבותיו:

הנה אנחנו רואים כאן בבני ברק, ואולי גם במקומות אחרים, את הנהגת הקב"ה - שכל הלילה ירדו גשמים כמו באמצע החורף...

אנו אומרים בברכות קריאת שמע: 'המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'... והקב"ה מחדש בריאה זו בכל יום ויום לפי הדרגה של הכלל ישראל - אם הם בדרגה גבוהה, הרי החידוש של הבריאה הוא יותר בתיקון. אבל כשאנו רואים שהנהגת הקב"ה היא שלא כרגיל - כשבימות הקיץ יש הנהגה של חורף - הרי יש כאן שינוי במעשה בראשית!

וכשרואים כזה שינוי בהנהגת הבריאה, עלינו להבין שהקב"ה בא בזה לעורר אותנו, ואם הקב"ה בא לעורר אותנו, הרי זה מחייב אותנו להתעורר ולהבין שהנהגה שלנו אינה כשורה! וצריך חיזוק בלימוד התורה... בעמל התורה... ובשמחת התורה... צריכים להתחזק בתפילה מתוך הרגשה באמונה הפשוטה, שכל הבריאה מתנהלת בהשגחה פרטית לכל יחיד ויחיד..

נפש גחלים תלהט

גליון 103 מטות תשע"ו

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו זינצוויץ זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

מביאים בזה המשך המאמר על מהות גלות אדם שהחלה בחורבן הבית ונמצאת כעת בשלב השני הנקרא תקופת "השחוק". רבינו זצ"ל השכיל ברוב יגיעתו להביט על סערת התקופה מתוך אספקלריא מאירה ולהגדיר היטב שורשי התקופה ומהותה. הדברים נתבארו בארוכה בספרו "התקופה בסערת אליהו" וכאן יש תמצית הדברים עם תוספת נופך. מכתבי רבינו התפרסמו בחדות בה חדר לנקודה המדוברת ואף שהיו מכתבים פרטיים כחם רב להפיח תקוה לכל אחד ואחד. הבאנו במסגרת שילוב של ב' מכתבים העוסקים בהתמודדות עם קשיי החיים.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורת של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפש גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הגר"א ז"ל בכתביו "שמעתה אנו מקווים לתחית המתים", ובזמן זה המסוגל לבנין האדם, מתעורר כנגדו האדם דטומאה, למנוע את בנין האדם דקדושה. ולכן דוקא בדורות אלו נוצרו חיבורים ממש בין עשו לישמעאל כי חיבור זה הוא תוקף כח הרע, בשלמות קומת האדם ידידה, ויש לו יכולת ח"ו להרוס את האדם דקדושה.

והוא ממש כפי מה שהיה בזמן שקיבל יעקב את הברכות, שניתנו לו בזה כל הכחות הנצרכים לבנין האדם, לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, ודוקא אז התעורר האדם דטומאה, עשו וישמעאל יחדיו להרוס את הבנין ח"ו. שורש כל זה הוא ב"איבה אשית בינך ובין זרעה", שיש תמיד רצון של הנחש להרוס את האדם. אולם אנו מובטחים ש"אתה תשופינו עקב", שלא ישאר שריד לבית עשו, ויעלו מושיעים על הר ציון לשפוט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה, יחישנו השי"ת ברחמיו.

כעת ניגש להשלים ביאור ענין זה של "טוב כעס משחוק" בתקופות עולם, בפנים אחרות פשוטות יותר, ונוגע למעשה.

ג. תקופה המסוגלת לבנין האדם בדרכי החכמה

הנה מפורסם בציבור, מאמר הזוה"ק, שבשנת ת"ר יתפתחון תרעי חכמה. נבאר קצת את הדברים לפי ערכינו, ע"פ מה שקיבלנו מהגר"א ז"ל על דורו [שהיא התקופה המדוברת בזה"ק בערך] שחורבן הבית היה מצב של מיתה בעם ישראל, וה"גוף" המשך להרקיב ולהתפורר כביכול, עד דורו שהגיע לעפר, ומוסיף הגר"א ז"ל שמעתה הוא הזמן שנאמר עליו "התנער מעפר קומי", ואנו מקוין עתה לתחית המתים עכד"ק.

תקופות כעס ושחוק בגלות אדם (ב)

[ענין ישראל עמ' תפ"ג]

א. תוצאות חיבור הנ"ל – טוב כעס משחוק

נתבאר בחלק הראשון של המאמר שהחיבור בין ישמעאל ועשו, הוא שלמות בנין קומת האדם דטומאה, בבחינות זכר ונקבה כמשנ"ת, ובכחו של אדם דטומאה הנ"ל להחריב את האדם דקדושה [כלל ישראל] ולמותו, וכפי שהיה בחטא עה"ד, שהתחברו ב' הכחות יחד, הס"מ - שרו של עשו, והנחש שהחליק בנועם שפתיו את חוה, וגרמו להם למות. וכן ניסה עשו להתחבר עם ישמעאל להרוג את יעקב. ע"כ החיבור שנוצר ביניהם בדורות האחרונים, גמר לישראל חורבן נורא במלחמות העולם, שאע"פ שאינו מיתה ממש של כלל הציבור, אבל הוא "עלפון" נורא וקרוב למיתה, שהיו צריכים רחמי שמים בניסים גדולים לשמור את שארית הפליטה, והמעבר בין התקופות הוא איום ונורא, וכמו ירידה של כמה דורות ביחד, ושלא כמו בגזירות ת"ח ות"ט למשל, שלמרות שנהרגו הרבה גדולי עולם ורבבות מישראל ה"י [היה דור דעה, הש"ך והט"ז ועוד רבים], אבל מיד נעמד עם ישראל על הרגלים בחזרה. אבל החורבן הנורא במלחה"ע, גרם לשינוי פני הדור לגמרי - אלו פנים של מיתה. וכ"ז הוא משום שחיבור עשו וישמעאל הוא כללות האדם דכח הרע, שבכחו להחריב ולמות את האדם דקדושה, ורק רחמיו וחסדיו העצומים עמדו לנו שלא הצליחו לגמר ח"ו.

וזהו "טוב כעס משחוק", שלמרות שהכעס בעצם חמור יותר, שהוא כח ההשחתה והחורבן, אבל באמת השחוק חמור יותר, משום שהשחוק גורם לעורר את הכעס, שאחרי החטא עולה ומקטרג יורד ונוטל נשמה, ואז יש חיבור של כעס ושחוק יחד, שהוא כללות האדם דכח הרע, הזכר והנקבה ידידה, שיש לו יכולת עצומה להחריב ח"ו את האדם דקדושה ה"י, כמשנ"ת.

ב. חיבור הנ"ל – בזמן הראוי לבנין האדם דקדושה

נוסיף ביאור בתופעה הנ"ל, שדוקא בדורות האחרונים מאז דורו של הגר"א, נפתחה תקופה חדשה של הרווחה בציור "שחוק". דיברנו כמה פעמים בשם הגר"א ז"ל שגלות אדם מחולקת לב' תקופות עם אופי אחר של גזירות שמגיעות מב' סיבות שונות. ראשית הגלות במכת מוות שהיה בחורבן הבית מפני עוונות הדור בשעתו, וה"טיפה המרה" שזרקה בהם כביכול, הרקיבה אותם מדור לדור, עד דורו של הגר"א ז"ל שהגיעו לתרדמת רב. לאחר מכן התחילה תקופה שצריך כבר להבנות האדם דקדושה שנית, כמש"כ

כלומר האדם דקדושה - הכלל ישראל הקרויין אדם, נהרס ונאבד עד הביטול היותר גדול. ומאז התחיל להבנות מחדש, ורגילים אנחנו לחזור על פי' תלמידי הגר"א שבנין האדם הוא מכח דרכי החכמה כמ"ש אשר יצר את האדם בחכמה. היינו שהתשתית הפנימית - ראשית בנינו של האדם הוא כח החכמה, כי החכמה היא שורש החיים, כמ"ש (קהלת ז' י"ב) החכמה תחיה בעליה, וע"כ הוא שורש מציאותו של האדם, וע"ז מדובר בזה"ק שבשנת ת"ר יפתחון שערי חכמה, היינו שתפתח תקופת בנינו של האדם מחדש, בכח החכמה.

ואכן בדורו של הגר"א ז"ל התחילה להתנוצץ תקופה שונה, שמלכי ארץ התחילו להקל מהשעבוד והעול הכבד על ישראל, ולתת להם זכויות כשאר אזרחי המדינה. תקופה זו היה בה שבירה מסויימת של מנעולי הגלות, והוקל מהם קצת השעבוד. תקופה זו נקראת תקופת "שחוק", כי הסתיים במידה מסויימת מהלך השמדות והרדיפות שהיו לאורך הגלות, שהוא אופי הכעס של אדם, ש"על חרבך תחיה", ומעכשיו אין הגלות להרוג את האדם דקדושה, שהם מהלכי אדם אלא הוא קטרוג לעכב את בנין האדם מחדש כפי שנתבאר באריכות לעיל.

ד. התהפכות כל דרכי בנין החכמה לבנין הפכי

אמנם "שחוק" זה היה לנו לרועץ, כי הנה באותה תקופה התחילה ההשכלה הארורה, שפריצי עמך נשאו ראש, וראשיהם הראשונים פרשו לגמרי מדת ישראל, ודבקו באל נכר, מינות ועב"ז ממש, ופיתחו שיטה של כפירה ומינות שהקיפה רבבות מישראל עד דורינו אנו, שבעודה"ר רוב האומה אינה הולכת בדרכי התורה רח"ל. עומק הדבר הוא, שבזמן המסוגל לבנין האדם, בדרכי החכמה, יש קטרוג חזק של הצד השני למנוע את הבנין, וע"כ קמו כיתות אלו, שדבקו במינות, שהוא היפך החכמה ממש, ובדוקא בזמן שנפתחו שערי החכמה, חל ההיפך הגרוע ביותר, שפשטה מינות בישראל, זהו מצב של "לא זכו", שהברכה נהפכה לקללה, וכח התחיה של האדם, הפך למיתה ואבדון של ציבור גדול רח"ל.

וכל זה הוא תקופת "השחוק", שהרשעים השעה "משחקת" להם, ולא רק יחיד בעלמא, אלא ציבור שלם שעזבו תורת אלקים חיים רח"ל, ודרכם צלחה.

ולא זו בלבד שמצליחים בדרכם הנלוזה, אלא גם קיבלו מלכות וממשלה על הציבור, וגם זה הוא ההיפך הגמור של דרכי החכמה, שהרי חכמי התורה הם שצריכים למלוך על הציבור כדברי הגמ' (גיטין ס"ב א') מאן מלכי רבנן, וכדכתיב (משלי ח') "בי מלכים ימלוכו". ובשנת ת"ר כשנפתחו דרכי החכמה, היה הזמן מסוגל שתשוב מלכות התורה בישראל, ומכיון שלא זכו, לקחו הרשעים את הכח של "בי מלכים ימלוכו", להעמיד מלכות רשע של כפירה ומינות רח"ל.

ה. שליטת הע"ר - עמלק המתנגד העיקרי לחכמת התורה

וע"ז אמרו בזה"ק שעתידין למיהוי ערב רב רעין (רועים) על ישראל, שמראשית ניצני ההשכלה שבתקופת שנת ת"ר, התפתח הענין לאט לאט, כבוש

של חלקים נוספים בציבור, עד לכבוש גמור שהם השולטים על ישראל, עד כדי כך שהחרדים לדבר ה' מובלעים לגמרי בממשלתם, וכלשון הזה"ק "דמתבלעין ישראל בהערב רב".

ועוד איתא בזה"ק הובא בביאורי אגדות של הגה"ק ר' אלחנן וסרמן זצ"ל, שראשי הציבור בזמן עיקבתא דמשיחא הם מזרע עמלק. היינו שעמלק הוא המקטרג הגדול ביותר נגד חכמת התורה, וזה היה כל תכלית מלחמתו עם ישראל בדרכם למתן תורה, דלא היה לו מזה שום רוח ממון וכיו"ב, אלא כל כוונתו למנוע את ירידת התורה לישראל, וינק כחו מהרפיון ידים של ישראל מן התורה, וע"כ בזמן שנפתחו שערי החכמה, שהוא מסוגל לבנין האדם בכח חכמת התורה, מכיון שלא זכו, התחזק הכח העמלקי לקטרג כנגדם, והן ראשי הציבור בעוה"ר. וכח "המלוכה" שמונח בתורה הק' ש"בי מלכים ימלוכו", עבר לידיים של שונאי התורה, ועיקר קטרוגם הוא כנגד לומדי התורה, שכידוע שלומדי התורה הם הסובלים והנרדפים ביותר בממשלתם הטמאה.

ו. ב' תקופות בגלות אדם. הנהגת כעס, ב. הנהגת שחוק שצדיק שאינו גמור בולע

נוסיף עוד יסוד בענין. הנה בחלק הגלות שבדורותינו יש דבר משונה מאוד שלא היה בכל אורך גלות אדם. ההנהגה תמיד, היא שמי שיש לו זכויות יכול להינצל מגזירות המלכות וכדו', אבל בדורות אלו כולם סובלים מממשלת הרשע שלהם, והרמח"ל ז"ל בספרו דעת תבונות ביאר דע"ז דיברו חז"ל בסוגיות בסוף סוטה שבעיקבתא דמשיחא המלכות תיהפך למינות, וחכמת סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו וכו', עיי"ש, שגם הסופרים ויראי חטא יכבשו תחת ממשלת הרשע.

ובאמת שיש סוגיא ערוכה על ענין זה. איתא בברכות (ז' ב') בפי' הפסוק (תהילים י') "יחילו דרכיו בכל עת, מרום משפטיך מנגדו, כל צורריו יפיח בהם", שמדובר על רשע שהשעה משחקת לו, שכביכול כסא המשפט מורם ממנו, ואין שופטין אותו עכשיו על מעשיו, וכל העומד לגדו מפיה ומפריח אותו, ובולע אפי' צדיק גדול, ורק צדיק גמור אינו בולע, והיינו שאפי' אחד שיש לו רוב זכויות, שעפ"י כללי ההנהגה הרגילים עם האדם, נידון ע"פ רובו, והוא זכאי, בכל זאת בשעה שמשחקת לרשע נבלע ונכנע תחתיו. זהו מקור ברור לדברי הרמח"ל שם.

זו הגדרת התקופה השניה של גלות אדם, ההנהגה בתחילה היתה הנהגת כעס, שהוא דקדוק הדין על ישראל, וע"כ בהנהגת הדין יש משקל של זכויות להנצל, אבל התקופה האחרונה היא בהנהגת "שחוק", ובמצב זה משתנים דרכי ההנהגה, שרשע בולע צדיק, כל שאינו צדיק גמור.

ז. רדיפת הע"ר - שנאת התורה מתוך קנאה

כשנתבונן נראה שהרדיפה של הע"ר כנגד החרדים לדבר ה' היא שנאת התורה, וכמ"ש חז"ל פסחים (מ"ט ב') גדולה שנאה ששונאין ע"ה את התלמידי חכמים, יותר משנאה ששונאין אוה"ע את ישראל. שנאת הע"ר את הת"ח היא שנאת התורה, ועומק השנאה נובעת

מתוך קנאה, שאינם מסוגלים לראות את הרוממות של לומדי התורה.

יסוד הדברים מבואר בארוכה באגרת השמד שכתב הרמב"ם לבני תימן על רדיפות הדת שהיה שם, ששורש השנאה היא מפני קנאתם בישראל שקיבלו דת אמת - תורה אלקית, וכמפורש בגמ' (שבת פ"ט) "ולמה נקרא שמה סיני שממנה ירדה שנאה לישראל". עלינו לדעת ששנאה הבאה מתוך קנאה אין לה תרופה, וע"כ יש המנסים לזייף את הדת, ויש הנלחמים בכח, אבל הובטחנו "כל כלי יוצר עליך לא יצלח" (ישעי' נ"ב י"ז) שנעבור את כל זה, ונתגבר בסוף על כל אויבינו, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוֹקינו, את"ד הרמב"ם (שם). זהו ממש אופי השנאה של הע"ר בזמנינו, שהיא שנאה מתוך קנאה במעלת התורה ולומדיה.

כל זה הוא מפני שסגולת הזמן היא לבנות את דת ה' ע"פ חכמה, וכשבעטו בזה, התחזקה השנאה בדת ה', ונעשה ריבוי שנאה של עמי הארץ, ומשנה לשנה מתחזקת השנאה יותר, ה' ירחם.

ה. "טוב כעס משחוק" – דהקירבה אל הגויים מעורר את ה"איבה אשית"

הבה ונלמד את חומר תקופת השחוק מתקופת הכעס, כמאד"כ (קהלת ז' י"ג) "טוב כעס משחוק". היות שחורבן בית שני מקושר עם חטא עה"ד כמבואר בחז"ל בכ"מ, לכן נלמד את הענין משם. הנה הנחש בא על חזה והטיל בה זוהמא, והיינו שעשה טשטוש בצורת האדם, שהרי החפצא בעצם של האדם הוא "דומה לקונו", מכירו ועובד לפניו, ואילו הנחש מייצג את האפיקורסות, ואומר "מן העץ אכל וברא עולמות" (רש"י בראשית ג' ה'). את הזוהמא הזו הטיל באדם, ונעשה מזה טשטוש בעצם מהות האדם, שלבו נוטה לדעתו של נחש, וע"כ יצאו מהם אומות העולם ש"אינן קרויין אדם", ולולי כן לא יתכן שיצא "אינו אדם" מאדם, שהרי זה כמו שבע"ח יוליד צומח. ורק מפני שחל טשטוש בעצם הצורת אדם אצל אדה"ר וחוה גופא, ממילא יצאו מהם תולדות של אדם מטושטש - אוה"ע שאינן אדם שלם, "האדם" ולא "אדם" [ע"י תוס' יבמות ס"א].

בכדי לשמור את האדם שלא תטושטש צורתו יותר, הטיל הקב"ה איבה טבעית בין האדם והנחש כמש"כ "איבה אשית בינך ובין האשה, בין זרעך ובין זרעה" (בראשית ג' ט"ו). איבה זו היא כמחיצת ברזל החוצצת ביניהם שלא יוכל עוד הנחש להטיל זוהמתו, ולטשטש את צורת האדם, והגם שהדברים נאמרו כלפי האשה [ובין "זרעה"], בודאי שכולל גם את האדם, שהרי אדם וחוה יחד הם צורת אדם, כמ"ש זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם, ומפני שהנחש בא לטשטש את צורת ה"אדם", הטיל הקב"ה איבה טבעית ביניהם. צורת האיבה בעולמינו (למטה) היא ב"הוא ישופך ראש ואתה תשופינו עקב", ולמעלה הוא בציור רחוני של שנאה וניתוק בין הנחש העליון - כחות הרע ובין האדם דקדושה.

בהמשך הדורות, חל על האבות הק' זרעם שם "אדם", ומעתה ה"איבה אשית" בין הנחש ובין האדם חל עליהם, ולכן יש שנאה טבעית בין האוה"ע המייצגים את שיטתו של הנחש ובין ישראל. במצרים התחילו בני

ישראל להתערב בין המצרים, ולא מלו את עצמם בכדי להשתוות עמדם, תיכף התפרצה ה"איבה אשית", עד שקצו בחייהם שנגעלו מהיהודים, ו"הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו", והוא חסד ה' שלא נותנים משמים זוהמת הנחש תתפשט באדם, ולכן חותכים ביניהם ע"י האיבה, כמו שהאריך הבית הלוי (פ' שמות) בדברים ברורים ומאירים עיי"ש.

וע"כ בזמן "הכעס" של אדם בחורבן הבית והרבה דורות לאחר מכן, החזיקו ישראל את עצמם בטהרתם, ואם היו פורקי עול, היו רק 10 או 20 בדור, אבל כלל הציבור היה טהור ונקי, אבל בתקופת "השחוק" בדורו של הגר"א ז"ל בערך, שנעשה קירוב לבבות של הגויים עם כלל ישראל נע"י שהתרופף עול הגלות ונפתחו שערי הגיטון וציבור גדול התחיל להתבולל בין העמים. זהו שוב מהלך של הטלת זוהמת הנחש בשיטת מינות ואפיקורסות שלו. התרופה למצב זה הוא הטלת ה"איבה" ביניהם.

ולפני שבעים שנה שסכנת ההיטמעות בין הגויים היתה בעיצומה, סובבו משמים גיחה עצומה של האומות להוציא את היהודי מהם ולהעמידו לעצמו. וכמה קשה תקופת השחוק, הרבה יותר מתקופת הכעס, וזהו שאמר הכתוב "טוב כעס משחוק".

המייצג את שיטת הנחש בדורינו הם ראשי הציבור הע"ר, שהם באמת גוף זר לגמרי, שהרי כתב הרמב"ם בהקדמת חלק שהמינים והאפיקורסים אינם נכללים בציבור כלל, ומה שסובלים מהם דחיקות ורדיפות, זהו שמירה משמים שלא תתערב זוהמת הנחש לגמרי בציבור, ושיעור הדחיפה היא כפי שיעור הטמיעה וההתבוללות ביניהם. זה הוא קו המדה, וממילא צריך לשמור מאוד שלא להתקרב ולהתאחד עמם. בודאי שצריך השתדלות בדורון וכדו', אבל המבט עליהם צריך להיות ברור שאינם מכלל הציבור, ובזה נחסוך הרבה "איבה" של רדיפות ח"ו.

וכך היה ברוסיה אחר מלחמת עולם הראשונה, שתנועת היבסקציה רדפה מאוד את שומרי הדת, וחרתו על דגלם התבוללות בין הגויים, בכדי להמעט כאילו את שנאת הגויים, ואז אדרבא היהודים סבלו מאוד, ולמרבה הצער ראשי התנועה ועיקרי הפעילים שלהם היו יהודים, כי באמת הם נטעו זר לגמרי, ואין קרויין אדם, שנשמתם משורש הערב רב כמו שאמר הקדוש הח"ח זצ"ל עליהם, ומשמים סובבו שידחקו את ציבור שומרי התורה, בכדי שיכירו שאין קשר ביניהם, והכל הוא אותו "איבה אשית" בין האדם והנחש.

זאת צריך לדעת שכל התקרבות אל הע"ר היא סכנה לעורר את האיבה, ולהעמיק את השנאה שלהם, ויגרום להיפך, שירחיקו אותנו יותר בגזירות קשות, בכדי לחתוך ולהפרד מהם לגמרי. אלו הן הפרשיות של סוף גלות אדום, שנהפכה ההנהגה מכעס לשחוק, וטמון בזה סכנה עצומה של התעוררות איבת עולם ביניהם, באופן הגרוע ביותר, כפי שראינו בדורות האחרונים ה' ירחם, והנחמה היחידה שלנו בזה, הבטחת הקב"ה ע"י נביאיו הנאמנים "התנערי מעפר קומי", שפירשו הגר"א ז"ל שכשנגיע לתכלית הירידה שנהיה כעפר, נקום מחדש, ומקוין אנו לתה"מ, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצורותינו די.

עיקר העיקרים במצבים השחורים של החיים ועבודת התפילה

[אגרות דעת קי"ד קט"ו]

קבלתי מכתבך האחרון בימים אלו. ומאוד מאוד הנני מצטער על מצבך שם. מה אומר לך ידידי, רק הכל בהשגחה המטפלת באדם על כל שעל ושעל מהליכות חייו, והוא ית"ש יודע איך לרפאות חלי הנפשות. כולנו חולים בדור זה וההשגחה מטפלת עם החולה לפי חוליו ולפי זכותו [פי' אם ראוי לטיפול גמור] וכבר אמר המלך החסיד (תהלים כג, ד) שבטך ומשענתך המה ינחמוני. פי' גם בעת שהנך מתנהג עמי עם המקל ורצועה גם אז הנני מתנחם על קבלת היסורים כי הם ממך לבד. ואז הנני מובטח שהכל הוא לטובתי.

אבל אז מצד האדם יש רק תכלית אחד והוא להתחזק באמונה ותפילה. וגדולה תפילה שבכוחה להפוך מדת הדין למדת הרחמים. (עי' סוכה יד, א) דהרפואה שמקבלים מיסורים יכולים לקבל מתפילה ג"כ. ובכל גל של נסיונות העובר על האדם, אם יתחזק כנגדם יתעשר מאוד לעתיד על ידם דוקא. וכאמרם ז"ל (גיטין לו, ב) על מקבלי יסורים באהבה, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. כי ביסורים דוקא הוא כור המבחן על תכונת נפש האדם. הנני מזכירך עם בנך שיחיה ואשת בריתך בתפילותי, ומשמים ירחמו שתוכל לצאת מהמצר לרוחה, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותיך די.

אבל העיקר תדע שלא לדחוק הקץ בענין ביאתך לכאן. אין לך דבר שאין לו מקום ושעה. המקום שלך עכשיו הוא שם ותנצל אותו. כשיבא השעה שההשגחה העליונה תכריע כי כבר גמרת עניני נפשך שם אז תתחיל הקרקע טמאה של חו"ל לבעור תחת רגליך עד שלא תוכל לסבול עוד רגע שם, ואז תנוס לכאן באמצעי ההשגחה העליונה עצמה.

גלגוליו של הקב"ה עם האדם בלתי ניתנים לפתרוני תפיסתנו. האדם הוא הפרט היותר נכבד בכל העולמות וכל תיקונם תלויים בו, על כן כשאנו מסובבים מהיקף כה רחב ועמוק א"א לנו להבין תוך המקום והשעה שבחינו הפרטיים מהו צורך כל העולמות אשר סביבותינו ותלויים בנו. אבל א' היא לנו שרק בתורה נמצאת הארת עינינו בזה. וחוב עלינו עת אשר נהיה נמצאים במצב של צער או עגמת נפש בבלבול ידיעת העתיד הקרוב לפנינו שאנו חייבים לפשפש במעשינו ולצעוק לפניו ית"ש שיושיענו מצרתנו. והוא הוא טובתנו וטובת כל ההיקף אשר סביבנו.

והצרה באה לכתחילה רק בשביל שהאדם היה צריך (להיקף טובתו בזה ובבא) אל תפלה, וכל העולמות תוקנו בזה על ידו לקבל שפע אור קירובם מהשי"ת. זהו בכלל. אמנם עיקר העיקרים בזה הוא, במה דבמצבים השחורים בחיי האדם מרגיש הוא אז להדיא כי רק ממנו ית"ש הוא ישועתו וממילא תולה את עצמו בו ית"ש, ואז באה הישועה.

האדם מסוגל להכיר בימי צרתו הצורך לקירבה מה שאינו מסוגל לזה בימי טובתו. ואז גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, אתה לנוכח דוקא כי אז – בזריקתו כל המשענת קנה רצוף שלו באחרים – רואה הוא איך על כל צעד ושעל יש לו אחד ורק אחד שמעונין ביותר רק בטובתו ומכוין דרכיו להטיב לו בכל אפשרות היכולת בזה. רק טעות א' נמצא להאדם במצבים כאלו, דאילו הוא חושב כי הישועה הבא אח"כ הוא תכלית הענין של טובתו, ולא הוא, אלא הבטחון שהרגיש בעת צרתו, והוא קנין שלימות חדש בנפשו לשעה ולנצח.

ידידי רחימאי, חזק ואמץ אל תתפעל משום מצב, רק תנצל כל המצבים לאמצעי קירובך למקור חיי החיים הקב"ה והיא הצלחתך האמיתי.

כבר אנו מלומדים בפתגם של החזו"א זצ"ל "מי שמכיר אור האורות של האמת אין לו עצב" והשי"ת יושיעך בקרוב שיאיר עיניך בבשורת דור ישרים יבורך.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת מטות תשע"ז -

ביום שמעו

וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִישׁהּ יָנִיאוּ אוֹתָהּ וְהִפְרָ אֶת נֶדְרָהּ וְגו' (ל' ט')
הנה איתא בקרא הפרת נדרים, דאם בת נדרה, אביה מיפר
נדריה, ובנערה המאורסה אביה ובעלה, ובנשואה רק בעלה.
ומיפר רק ביום שמעו, ולאחר יום שמעון לא יוכל להפר. ויום
שמעו אין הכונה היום שנדרה אלא היום ששמע.
ויש לדון בכמה נידונים בענין יום שמעו.
א. עד אחד העיד
הנה היכא דלא שמע שנדרה, רק שני עדים העידו בבית דין
שנדרה, בפשוטו חשיבא יום שמעו, דהרי יודע שנדרה.
אלא יש לעיין מהו היכא דרק עד אחד אמר לו שנדרה. ולכאורה
הא קיימא לן דעד אחד אינו נאמן כנגד איתחזק, ואם כן כיון דעד
השתא לא ידעינן שנדרה, אם כן הוה ליה איתחזק היתירא, ואינו
יכול להאמינו שנדרה.

אמנם נחלקו קמאי בעד אחד כנגד איתחזק איסורא ואינו בידו
אם נאמן, ויש לעיין בעד אחד כנגד איתחזק היתירא, וכמדומה
דבזה הכל מודים דאינו נאמן. [וצריך עיון בפוסקים].

ב. האשה עצמה אמרה שנדרה

ואם האשה אומרת שנדרה, והיינו דאינה נודרת השתא, אלא
אומרת שנדרה פעם, בזה הרי נאמנת כיון שבידה לנדור, ואם כן
חשיבא ידיעה מעליא, ואם לא הפר בו ביום לא יוכל להפר.

ג. עבר קו התאריך

הנה יש לדון מהו באופן שעבר את קו התאריך ממזרח למערב,
והגיע לתאריך של מחרתו, דהיינו אם עבר את קו התאריך
בצהרים, בעת השקיעה יהא כבר למחרתיים מן השקיעה הקודמת
שהיה בה, האם אכתי חשיבא יום שמעו לענין הפרת הבעל.
ולכאורה נימא דלענין יום שמעו, הקובע אינו התאריך אלא
היום, ואם כן אע"פ שנשתנה התאריך, מכל מקום אכתי חשיבא
יום שמעו.

וכעין זה יש לדון בעבר הקו התאריך באמצע הספירה, דלהאמור
כבר אינו יכול לספור בברכה, דהרי גם לענין ספירת העומר לא
בעינן מ"ט תאריכים אלא מ"ט ימים, והכא הרי חסר לו יום, דיש
רק מ"ח ימים, אלא דבאותו יום נשתנה התאריך ובזה לא סגי. [וכך
יש לבאר בדעת הבצל החכמה (ח"ה סימן צ"ז)].

בין השמשות

הנה יש לדון מהו באדם שבידו ברכת המזון בבין השמשות,
ובאמצע ברכת המזון שמע את אשתו נשבעת שלא תכין מאכל
פלוגי, וגמר ברכת המזון והפר לה.

א. חשיבא שמיעה

הנה באמת באמצע ברכת המזון אינו יכול להפר. ואע"פ שלא היה
יכול להפר מפאת שהיה באמצע לברך ברכת המזון, מכל מקום יש
לומר דחשיבא שמיעה, ורשאי להפר רק באותו יום.

[וקצת ראיה מדאמרינן (שבת קנ"ז א') דבשבת רשאי להפר דאם
לא כן לא יוכל להפר יותר, ולא אמרינן דאדרבה אם לא נתיר להפר
הרי יוכל להפר לאחר מכן].

ב. להפר באמצע ברכת המזון

אך יכול להפר באמצע ברכת המזון על ידי כתיבה, [ויש לעיין

דאיכא פסול נוגע וכהנ"ל.

אלא יש לדחות, דנימא דסלקא דעתך דכשם שקרובים כשרים להתרת נדרים הכי נמי נוגעים, ואם כן היינו אומרים דילפינן לפסוליהם רק מקרא דנדר עצמו.

ג. זבינא דשניהם נהנים ממנו

ובעיקר האי פסול נוגע, יש לשאול באסר על עצמו הנאת בני העיר, אמאי אמרינן דבני העיר לא הוה נוגעים להתיר הנדר, [כדכתבנו לעיל באות א'], הרי על ידי שיתירו הנדר, בני העיר יהנו ממנו שיוכלו לעשות אתו מקח, בסוג מקח שגם הנודר יהנה וגם בני העיר יהנו, כגון זבינא מצינא דשניהם נהנים. וצריך עיון.

ד. יהנו שיחזיר להם

תו יש לשאול, דבני העיר הם נוגעים בדבר שהנודר יוכל ליהנות מהם, דהרי אם יהנה מהם, הא יחזיר להם, דיחזיקו לו טובה.

אך הא חזינן דבמדיר על עצמו הנאת חבריו, מותר ליתן לו מתנה, וטעמא דלא יקבל ממנו בחזרה.

אבל אינו מתורץ, דאין הכי נמי דכשיש נדר לא יקבל בחזרה, אבל כשהנדר יירד, בנוהג שבעולם יחזיר לו. [ומהאי טעמא אמרינן במשנה בדמאי (פ"ד מ"ד) דאסור ליתן לפועלים מעשר עני מפאת דיחזיקו לו טובה].

וצריך לומר דמכל מקום לא חשיב נוגע מחמת הכל. [אבל קושיא הראשונה מגווני דהנאה ששניהם נהנים עדיין קיימת].

נפקותות אם בכזית או במשהו

הנה אמרינן בגמרא שבועות (כ"ב ב') בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה, כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית, דהרי אכילה הוה רק בכזית, או דלמא כיון דלאו מידי דאכלי אינשי הוא, אם כן לא חשיב אכילה, ודעתיה גם על כל שהוא. והניחה הגמרא בתיקו.

וכתב הרא"ש דנשאר בתיקו, ואין נפקותא האידנא, דלענין איסור דאורייתא, הרי בין כך אסור מדאורייתא, דאפילו אי דעתיה רק על כזית, הא קיימא לן דחצי שיעור אסור מן התורה, ולענין מלקות, הרי האידנא ליכא מלקות.

אמנם ברמב"ם (פ"ה מהל' שבועות ה"ח) כתב דבנשבע שלא אוכל עפר וכיוצא בו מדברים שאין ראויין לאכילה, אם אכל כזית, חייב, אבל אם אכל פחות מכזית הרי זה ספק שמא יתחייב בכל שהוא, מפני שאין זה דרכו לאכול כדי להצריכו שיעור.

ותיקשי למאי נפקא מינה כתב הרמב"ם דהוה ספק אם אסר עצמו בכל שהוא, הרי אין בזה נפקא מינה וכטענת הרא"ש.

[והנה בשו"ת עטרת ישועה (סי' ד' אות י"ג) הובאה קושיא זו בשם הגרע"א, וכן הובא בשם הגרע"א בספר יד שאול להגאון רבינו יוסף שאול זלה"ה (סי' רל"ח ס"א מהד"ב), ובשאל ומשיב מהדורא רביעאה (ח"ג סי' ק"ל), וכן הובא הנ"ל בספר זרע אברהם (ח"ב בדין חצי שיעור אות ט"ז) בס השאל ומשיב].

ויש לדון בכמה אנפי ליישב האי קושיא. ויתבאר בזה כמה נידונים וחקירות בהלכות נדרים:

א. פסול לעדות

הנה כתב הגרע"א (גליון יו"ד סי' ט"ז בשו"ת סי"ק י"ז) דאם אכל ספק חלב מיפסל לעדות מספק, ואף דאינו לוקה, [וכמו בעובר בלא התראה].

וכתב בזרע אברהם (שם) דלפי דברי הגרע"א, נפקא מינה דאם אכל חצי שיעור, מיפסל מכל הספק דשמא אסור בכל שהוא, אך מצד דינא דחצי שיעור ודאי אינו נפסל. [ועיין שם דאיתיי דבישועות יעקב חו"מ סי' ל"ד פליג על הגרע"א].

אבל לעני"ד כל דברי הגרע"א דנפסל מספק, הוי רק לדעת רוב הפוסקים דאיסור הספיקות מן התורה, אבל להרמב"ם דאיסור הספיקות רק מדבריהם, לא מיפסל לעדות. [והרי מבואר בתשובות הר"ן (סי' נ"א) דגם בספיקא דדינא מותר מן התורה, וכן עולה מדברי הפני יהושע בקדושין (ה' ב').]

וכך מבואר בשב שמעתא (ש"א פ"ג) דלהרמב"ם דהספיקות מותרות מן התורה, ואכל ואחר כך נתברר שהיה אסור, לא יתכן לחייבו מלקות, [רק קרבן, דלא חשיבא אנוס כיון דמדרבנן מיתסר], משא"כ לתוספות יהא חייב מלקות. והנה על כרחך דינא דהגרע"א בגליון

מתפרש רק מפאת דאם הדבר אסור חייב מלקות, דאם לא כן גם מספק לא יפסל לעדות.

וכי תימא דיהא נפקא מינה לענין דיפסל מדרבנן כיון דעבר על איסור הספיקות, הא גם מצד מה דאכל חצי שיעור יפסל מדרבנן, כיון דחייב מכת מרדות.

ובאמת תיקשי אהא דכתב הרא"ש דליכא נפקותא לדידן, הרי נפקא מינה לפסול עדות, ואולי סבירא ליה להרא"ש דלא בעינן מלקות לפסול לעדות, וסגי בעבר על איסור דאורייתא. [ושאר הנפקותות שכתבנו לקמן הם רחיקי ומשום הכי לא חייש להו הרא"ש].

ב. חצי שיעור רק בחצי לאצטרופי

עוד כתב בזרע אברהם ליישב, די ש לומר דנפקא מינה אם נשבע על עפר זה, ונשאר חצי שיעור, דבשלמא מצד חצי שיעור לא חזי לאצטרופי, דשני שבועות הא אין מצטרפין, והרי הא דחצי שיעור אסור היינו בעוד שכזית מהאיסור בעין, אם כן בזה שייך חזי לאצטרופי לשיעור שלם, אבל באכלו ושייר חצי שיעור דליכא שיעור בעולם, לא שייך חזי לאצטרופי, ואם כן מותר לאוכלו, משא"כ מצד הא דשמא נאסר בכל שהוא, אם כן שפיר אסור.

והנה האי תירוצא תליא במה שדן הגרע"א בתשובות (קמא סי' קנ"ד) האם חצי שיעור שנשאר מהשבועה אסור, דהרי כתב להקשות אמאי אמרינן בשבועות (כ"ח א') דבאכלה ושייר ממנה חצי שיעור אינו יכול להשאל, הרי נשאר חצי שיעור, וכתב ליישב דאולי יש לומר דלא אסרינן בכהאי גוונא חצי שיעור כיון דלא חזי לאצטרופי, ואסיק עלה בצריך עיון לדינא.

[וכתב הגרע"א דיהיה מזה דין חדש, דבסוף יום אחרון דפסח או סוף יום כיפור, בענין דליכא שהות לאכול כזית, יהא מותר לאכול חצי שיעור].

ג. לישאל כשנשאר רק חצי כזית

עוד יש ליישב, בנשבע שלא יאכל עפר ואכל, ונשאר חצי כזית, דהנה מפאת חצי שיעור הא לא מהני לאתשולי, וכמבואר בגמרא שבועות (שם), משא"כ מפאת ספיקא דדילמא דעתו על כל שהוא, אם כן מהני לאתשולי. ואם כן יתחייב להשאל מספק על מנת לתקן חטאו עכ"פ מספק.

אך איכא לעיוני, להרמב"ם דהספיקות אסורים רק מדרבנן, אם כן יש לומר דלא מהני שאלתו, וכדכתב הר"ן בתשובה (שם) דבמספקינן אם הגיע זמן הנדר, להרמב"ם אי אפשר להשאל דאכתי שריא ליה, [ומשמע אף ספק שאלה לא הוי], ואם כן יש לומר גם במספקינן אם קיים השבועה. וצריך תלמוד.

ד. ספק ספיקא

עוד יש ליישב, דנפקא מינה היכא דנשבע שלא לאכול עפר, ומסתפק אם אכל כזית, דאם היה הדין דבפחות מכזית מותר בודאי, אם כן פטור ממלקות, משא"כ השתא הוה ספק ספיקא לחומרא וחייב מלקות.

אבל באמת תירוצ' זה אינו מספיק, דהרי עיין בחזון איש (נו"ר סי' קמ"ג סי' י"ד) דדייק מהרמב"ם דגם בספק ספיקא לחיובא ליכא מלקות.

אך אכתי נפקא מינה באיכא קמן ספק כזית, דבכהאי גוונא אם היה דין עפר כשאר מאכלים, הוה רק ספק איסור וכדלעיל אות א', והוה כשר לעדות, והשתא דמספקינן בעפר דאסור בכל שהוא, מיתסר מפאת ספק ספיקא, ואם כן יפסל לעדות, ודו"ק.

ה. פיקוח נפש

יש ליישב דנפקא מינה בעשה ב' שבועות, דנשבע על עפר שלא יאכל כזית, וגם נשבע על עפר סתם, ומוכרח לאכול משום פיקוח נפש חצי כזית עפר, נמצא דיאכל העפר הראשון דמיתסר רק משום חצי שיעור, משא"כ השני הוה גם חצי שיעור וגם ספק איסור גמור.

ואע"פ דבדאורייתא אין נפקותא בזה, כיון דהספיקות מותרות להרמב"ם, ואם כן הך דספק אם נשבע על כזית יש למיזל לקולא, מכל מקום מדרבנן יש למיזל לחומרא, ואם כן יש למיזל בתר הקל הקל, ולאכול רק העפר דנשבע עליו בהדיא רק על כזית.

וגם בדאורייתא יש נפקא מינה, בנשבע על עפר בכזית, ונשבע על עפר סתם, ויש כאן ספק כזית משניהם, דחייב לאכול העפר הראשון דמיתסר רק מספק, משא"כ השני יש בו ספק ספיקא לחומרא, דספק כזית, וספק דמיתסר גם בפחות מכזית, [וזהו כד נימא דבספק ספיקא לחומרא מודה הרמב"ם דאזלינן בתריה].

ו. קס ליה בדברה מיניה

עוד יש ליישב, דנפקא מינה בהך ספיקא דדילמא כוונתו לאסור בכל שהוא, דאם הזיק ממון חבירו, הוה ליה ספק קס ליה בדברה מיניה, דאסיק בתשובות שבסוף ספר ברוך טעם דפוטר ממון. ואמנם יש לחלק דהתם בחיובי מיתות דלא גרע מחיובי מיתות שוגגין, משא"כ במלקות דבעינן מזידין. אך תליא בהא דהארכנו בזה בקונטרס 'תאיר נרי'. [שעומד לצאת לאור בקרוב בעזה"י].

ז. ליכא כלל איסור חצי שיעור

בעטרת ישועה (שם) כתב דבעפר ליכא דין חצי שיעור, דיסודו משום אחשביה, ובעפר ליכא אחשביה. וכעין זה כתב בידות נדרים, דליכא חצי שיעור מכיון דבעפר לא יהא דין צירוף בכדי אכילת פרס אלא רק באוכל בבת אחת. אך הא חזינן ברא"ש (שם) דכתב דיש בעפר דין חצי שיעור, ונצטרך לחדש דהרמב"ם פליג בזה, וכיון דאיכא למימר כאידך שנוי דכתבנו, אם כן מנא לן למיעבד פלוגתא.

ח. עשה דוחה לא תעשה

הנה בהא דקונם חל לבטל המצוה, וכן שבועה היכא דהוי כולל, הקשו קמאי (נימוקי יוסף נדרים ה' א' בדפי הרי"ף) דנימא דעשה דהמצוה ידחה הלא תעשה דנדרים. ותיצרו משום דנדרים הוה לא תעשה ועשה, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

ומעתה יש לעיין באיכא חצי שיעור דשבועה אם עשה דוחה, דיש לומר דמצות עשה דכל היוצא מפיו יעשה נאמרה על מה שאמר בהדיא, ולא על חצי שיעור מינה, דאתרבי רק מרבויה דכל חלב.

ואם הוה אמרינן כן, היה ניחא קושיא דידן, דנפקא מינה בהא דהוה ספק אם נשבע על כל שהוא, לענין עשה דוחה לא תעשה.

כגון בגוונא שאסר על עצמו עפר, ויש לו מצה אחת לקיים בה מצוותו, ועל המצה יש חצי שיעור עפר ואינו יכול להפרידם, דבשלמא אם אסר עצמו רק בכזית עפר, אם כן נימא דעשה דמצה ידחה הלא תעשה דנדר, וכי תימא דאיכא בנדר גם איסור עשה, הא בחצי שיעור ליכא האי עשה.

משא"כ אם נימא דאיכא ספק דאסר עצמו בכל שהוא עפר, אם כן איכא ספק איסור עשה, וממילא לא ידחנו לאו, דאין עשה דוחה ספק לא תעשה ועשה.

וראיתי נידון זה בתשובות באר יצחק (או"ח סי' ט' וסי' י') האם עשה דוחה חצי שיעור מלא תעשה ועשה, והנה לא אתי עלה מפאת דבחי חצי שיעור ליכא כח העשה, אלא דכשם דשבועה חיילא על חצי שיעור, הכי נמי עשה ידחה חצי שיעור. [וסברא זו צריך עיון, דהא חזינן דהנשבע לאכול חצי שיעור לא שרינן ליה למיכל].

והוכיח לה הברא יצחק לחומרא מסוגיא דזבחים (צ"ז ב') דאמרינן דאין עשה דאכילת קדשים דוחה לאו דפסולי המוקדשין, כיון דאיכא נמי עשה דיקדש, והתם איירי בחצי שיעור. אבל באמת צריך עיון כהנ"ל, מאי שייך עשה בחצי שיעור, וצריך תלמוד.

ט. האם איסור חל על איסור ספק

עוד יש ליישב, דנפקא מינה היכא דנשבע תחילה שלא יאכל עפר בסתם, ואחר כך נשבע שלא יאכל כל שהוא עפר, דאם דין עפר ככל המאכלים, יהא חייב שתיים כשיאכל כזית, דהשניה חיילא דאין כאן דינא דאין איסור חל על איסור, לדעת תוספות שבועות (כ"א ב' ד"ה ר"ש) דאיסור חייל על חצי שיעור.

אבל השתא דהוי ספק אי אפשר לחייבו שתיים, דדילמא גם הראשונה חלה על משהו, וממילא אין איסור חל על איסור.

אבל יש להסתפק טובא בהאי תירוצא, דיש לומר דכיון דלהרמב"ם הספיקות אסורים רק מדבריהם, הרי מותר לו לאכול חצי שיעור מכח השבועה הראשונה, ואם כן אין כאן דין אין איסור חל על איסור.

אבל לאידך גיסא, יש לומר דמכל מקום להצד דאסירא, אם כן יש כאן איסור, והיאך יחול האיסור.

והנה מסברא נראה דעל דבר שהוא ספק איסור להרמב"ם דשרינן ליה, ובא איסור אחר, לא ילקה על השני, כיון דהספק כמאן דאיתא, ואם כן לפי זה אתי שפיר האי תירוצא על קושיית הגרע"א.

וראיה נמי, דהא ודאי דאם האיסור השני יחול בעצמותו רק להצד דהאיסור הראשון לא חל, כגון בעשה קונם אם לא חל האיסור הראשון, ודאי דאסרינן לאוכלו גם להרמב"ם מן התורה, דאמרינן

דממה נפשך אסירא, או מפאת האיסור הראשון או מפאת האיסור השני, ולא אמרינן דהראשון כמאן דליתא, אלא דכד יש איסור שני הראשון חוזר וניעור, ואם כן היאך יתכן שילקה על האיסור השני והראשון כדליתא כאשר חל בכל ענין, הא הראשון כדאיתא. [ועוד האריך בזה רבינו טובא, ובעזה"י עוד חזון למועד].

נשבע לעבור על דברי תורה

הנה אמרינן במשנה בנדרים (ט"ז א') דאין נשבעין לעבור על המצוות. ויש לעיין מהו בנשבע לעבור על איסור או מצוה שאינו מפורש בקרא. ויש להקשות דלכאורה מצאנו בזה סתירה בר"ן ובשולחן ערוך.

דהנה לחד גיסא, כתב הר"ן (נדרים ח' א', שבועות כ"ג ב', ובתשובות סי' ל"ב) דהנשבע לעבור על איסור תורה שאינו מפורש בקרא חיילא השבועה, כגון הנשבע לאכול חצי שיעור, וכן הנשבע לחבול בעצמו, וכן הנשבע שלא ללמוד במשך היום [חוץ מקריאת שמע].

וכן הוא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רל"ח סע' ד') דהנשבע לאכול חצי שיעור חלה השבועה.

אמנם לאידך גיסא, הנה כתב בתשובות הר"ן (סי' ע"ג) דהנשבע לשלם אבק ריבית דהוא רק איסור דרבנן, לא חיילא השבועה, וכן איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רל"ט סע' ו'), והרי איסור דרבנן לא עדיף מאיסור דאינו מפורש בקרא.

וכך הקשה במהרי"ט (ח"ב סי' מ') ובמחנה אפרים (הל' נדרים סי' כ"ח) ובש"ך (סי' רל"ט סק"כ) ובהגר"א (שם סק"ח).

ומצאנו בזה ג' תירוצים:

תירוצ' א' - חכמים עשו חיזוק לדבריהם

במחנה אפרים (שם) ובש"ך (סי' רל"ט סק"כ) תירצו בשם מהרלנ"ח (סי' ק"ג) דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל דברי תורה שאינם מפורשים, ולכן אע"פ ששבועה חלה על דיני תורה שאינם מפורשים בקרא, מכל מקום לא חלה על דיני דרבנן. ולפי זה גם לא יצטרך להשאל, דחכמים עקרו את השבועה.

וכתב במחנה אפרים דאע"פ שאין כח לחכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, מכל מקום משום מגדר מילתא שאני.

ולכן הנשבע לצום בחנוכה לא חיילא ויצטרך לאכול, מכיון דחנוכה אין לו שום אסמכתא בקרא, משא"כ הנשבע לצום בשבת או ראש חודש חיילא השבועה, דכיון שיש להם קצת סמך בתורה לא אתו לזלזולי ואינם צריכים חיזוק.

וצריך עיון אם כן אמאי אמרינן (שו"ע יו"ד רל"ט סע' ו') דהנשבע על דבר מצוה דרבנן, כגון שלא להדליק נר של חנוכה או שלא לקרוא המגילה, השבועה חלה ואינו מדליק או קורא, ואמאי לא אמרינן דלא חלה השבועה לבטל מצוה דרבנן, וכמו בנשבע לצום בחנוכה דלא חלה השבועה.

תירוצ' ב' - לא תסור

תירוצ' שני איתא בש"ך (שם) בשם מהרלנ"ח (שם), דדבר שהוא מדרבנן חמיר טפי מחצי שיעור שאסור מן התורה, דבשלמא חצי שיעור שהוא אסור מן התורה ליכא לאו מיוחד לאיסורו, אלא איסורו נלמד מרבויה דכל חלב, וכל שאין איסורו מפורש חלה עליו שבועה, משא"כ כשהוא אסור מדרבנן חשיבא מפורש בתורה, דאיכא עליו לאו דלא תסור.

אמנם בשלמי נדרים (נדרים ח' א') תמה על זה מסוגיא מפורשת בשבועות (כ"ד א') דלריש לקיש דחצי שיעור אסור רק מדרבנן, מכל מקום בנשבע לאכול חצי שיעור נבילה, חלה עליו השבועה ומחוייב לאוכלו, [דחשיבא איתא בלאו והן]. ותיקשי הרי להנ"ל איסור דרבנן חשיבא ככתיבא בהדיא בקרא ואין שבועה חלה לבטלו.

ויש לעיין דקושיית השלמי נדרים תהא גם על התירוצ' הראשון, דאמאי לא העמידו דבריהם גם באיסור דרבנן דחצי שיעור.

תירוצ' ג' - השבועה ישנו בעולם

עוד תירץ הש"ך (שם) דהא דאמרינן דאין השבועה חלה על איסור

דרבנן, אין הכוונה שלא חלה השבועה כלל, אלא באמת השבועה ישנה בעולם וצריך להישאל עליה, ורק הכוונה שאסור לקיים השבועה. ואף אם אינו נשאל, לא יקיים השבועה לעבור על האיסור דרבנן.

והוא הדין לענין הנשבע לעבור על דבר שאינו מפורש בקרא, הא דחייל השבועה היינו רק לענין שצריך התרה, אבל באמת לא יעבור על מה שאינו מפורש בתורה.

וכך תירץ הגר"א (שם), וכן הסכים לדעת הגר"א בחזון איש (חו"מ לקוט"ס סי' כ"ד לדף כ"ד, והועתק בספר חזון איש על נדרים ח' א').

אינו חייב בעבר על שבועתו

הנה להאמור יש לעיין, בנשבע לעבור על איסור תורה שאינו מפורש בקרא, כגון הנשבע לאכול חצי שיעור דאיסורי אכילה, דאמרינן דחלה השבועה, האם באמת חייב לקיים השבועה ולאכול החצי שיעור:

א. חיילא השבועה

הנה כתב בחזון איש (שם) דבאמת בנשבע לעבור על איסור שאינו מפורש בקרא, כגון בנשבע לאכול חצי שיעור, מן התורה חיילא השבועה, ויצטרך לאכול חצי שיעור, אלא חייב להשאל. והוא הדין בכגון הנשבע לחבול בחבירו, [שהוא איסור שאינו מפורש בקרא].

[וכוונתו שאם אסרין ליה לאכול חצי שיעור, אם כן חשיב דהשבועה לא חלה, ולא הוה מקרי איתא בלאו והן].

ב. חייב להשאל

אך כתב בחזון איש דמדרבנן אין מתירין לו לאכול חצי שיעור או לחבול בחבירו, ולעבור בידים על איסור דרבנן. וכתב דטעמא דאינו בדין שיעשה תחבולות לעבור על איסורין.

ויש לעיין, דהרי בנשבע לאכול ככר זה, ואחר כך שלא מרצונו נאסר

עניני שבת

ספק איזה בקבוק חשב להוציא

עובדא הוה בארגז מלא בקבוקי יין, ודפנות הארגז נסגרות בקרטון על הבקבוקים, והניחו עליהם באמצע השבוע חבילה עם גלילי נייר טואלט, ודעת המכסה היתה לפני שבת להוציא מהארגז כמה בקבוקי יין ולהחזיר המוקצה למקומו, ושכח להוציא היין.

א. הגלילים הם מוקצה

הנה קודם יש לדון אם הגלילים הם מוקצה. והנה כתב בשלמי יהודה (פרק י"א אות ט') דהם מוקצה מחמת גופו. וכנראה סבירא ליה דאין על זה תורת כלי.

ולעני"ד יש לעיין אמאי אין לנייר תורת כלי, מאי שנא ממחברת. אך יש לומר דדעתם דכל זמן שאינו חתוך עדיין אינו כלי, והוה ליה כבד בלתי חתוך, שכתב בחזון איש שהוא מוקצה, (מועד סי' מ"ב ס"ק ט"ז, ועיין שם דכתב דהוא פלוגתא מן אברהם ואבן העזר, ופסק כאבן העזר), וכך כתב בחזון נחום (סי' ל"ג סק"א, חובאו בשלמי יהודה פרק י"א הערה כ"ז).

והעירוני דיש לחלק בין הני גלילים דחשיבי כבר כלי, שצריך לחלק ממנו וזה שימוש, משא"כ בבד.

ב. בסיס

נמצא דאם הניירות מוקצה מחמת גופו, אם כן הארגז הוי בסיס לניירות, כיון שהיה שם בבין השמשות.

ואם כן לא יועיל לומר לנכרי להסיר הניירות דאכתי הארגז מוקצה. ולומר לנכרי שיפתח הקרטון לצדדים אכתי הבקבוקים הם גם בסיס, כי הנייר של הקרטון למעלה נשען על הבקבוקים.

[והנה היין שבתוך הבקבוק אינו בסיס, אך הבקבוק פקוק, ואי אפשר לפותחו, ועל ידי נכרי נמי אי אפשר].

ולא חשיבא ששכח המוקצה, שהרי דעתו היתה שגם בשבת יהא המוקצה, אלא חשב להרימו לפני שבת ולהוציא בקבוקים ולהחזירו נמי לפני שבת.

ג. ספק איזה בקבוק הוה בסיס

אך הנה הרי לענין הבקבוקים שרצה להוציא, הם לא הוה בסיס,

הככר מדרבנן, כגון שבלע הככר שומנו של גיד, ודאי דלא יאכל, אם כן גם בלא הסברה שאינו בדין שיעשה תחבולות, חייב לישאל כדי שלא לעבור על האיסור דאורייתא. אלא יש לומר דהחזון איש הפשוט נקט אך באמת גם בלא זה.

ג. אינו חייב על ביטול השבועה

וכתב בחזון איש, דלפי זה באמת לא יתחייב קרבן או מלקות על זה שעבר על שבועתו ולא אכל החצי שיעור, מכיון דמיתסר עליו מדרבנן לקיים השבועה, ואם כן הוה ליה אונס.

ותיקשי אמאי אינו חייב, הרי הוא במזיד נשבע לאכול החצי שיעור ולא קיים שבועתו.

ולכאורה תליא בסוגיא דשבת (ד' א') בהניח פת בתנור להתבשל ועשה תשובה ורוצה לרדותה, אם נימא דאסור לרדות, האם עכשיו פטרינן ליה משום אונס, דדעת תוספות (שם) בשם ריב"א דבאמת פטור, אבל בתוספות ישנים (שם) כתבו דזהו ספיקא דהגמרא.

ד. אמאי באמת פטור

ובאמת יש לשאול על הריב"א דסבירא ליה דאונס, מאי שנא מזורק חץ לחלל שבת ובאמצע שער החץ נמלך, או שחט בהמה ונמלך לפני שמתה, או בכל רוצח שהרג בן אדם ובהיותו עדיין בחיים מתחרט, ודאי יהא חייב, ואם כן אמאי סבירא ליה לריב"א דפטור.

ויש ליישב, דבאמת מצידו היה מחזיר את הדבר, אבל מדרבנן אין מרשים.

והנה החילוק יש לו פנים, אבל לפי זה יתחדש שאם זרק חץ לחלל שבת או להרוג את חבירו, ונמלך ויכול לעצור החץ, אך בא חבירו ומחזיק בו שלא יחזיר, אזי באמת לדעת הריב"א יהא פטור.

ונמצא דיש חילוק אם החץ מהיר ולכן אינו יכול לתפוס, או החץ הולך לאט ומה שאינו יכול לתפוס דחבירו מחזיק בו, ואפילו במחזיק בו מרגע הראשון, דהרי זה גוונא דהריב"א. וכל זה אינו מחזור. ועכ"פ דברי החזון איש מבוארים בריב"א.

דחשיבי שוכח, דלכאורה אין חילוק בין שוכח המוקצה על הבסיס, ובין שוכח הבסיס תחת המוקצה.

אלא דיש לעיין, דהרי דעתו היתה רק על מקצת בקבוקים, ואם כן חלקו בסיס וחלקו אינו בסיס.

[וכי תימא דשאר הבקבוקים אינם בסיס, מכיון דעומד הקרטון גם על שאר הבקבוקים, והוה ליה מסייע שאין בו ממש לשאר הבקבוקים, וכדאמרינן לענין מדרס, אינו כן, דחלוק מדרס מבסיס, ולענין בסיס אמרינן דכל בקבוק הוה בסיס].

ואם כן הנידון רק איזה בסיס ואיזה לא, והרי לא ידענו איזה בקבוק היה נלקח, ואם כן הוה ליה ספק מוקצה דמחמרינן מפאת דבר שיש לו מתירין.

ד. ברירה

אך יש לומר דמה שיקח בשבת אגלאי שוה הבקבוק שלא היה רצונו שיחא עליו המוקצה, דבדרבנן אמרינן דיש ברירה.

ואף בדבר שיש לו מתירין יש לומר דאמרינן ברירה, כדמוכח מסוגיא דזימון, (ביצה י' א'), [ובטעמא דמילתא שם אם נימא דהיתר ברירה מדרבנן מדין ספק, עיין במקור חיים סי' תמ"ח, אך הכא העירו דאיכא עוד טעם להיתירא, דהרי הוה ספיקא דדינא ובזה מקילין ביש לו מתירין בדרבנן]. והלכך יש להתיר. וכן הסכים אחד מגדולי הדור שליט"א.

והנה בנידון דידן, הקרטון ודאי יהא בסיס, ואם כן היאך יגיעו לבקבוקים. אך זה יתכן על ידי נכרי שירים הקרטון שעל הבקבוקים.

ה. האם בבסיס בעינן לייחד

הנה העירו דבסיס בעינן לייחד, והוה ליה כמייחד את הבקבוק שישאר, ואם כן למאן דאמר אין ברירה לא יחול כלל בסיס, ורק למאן דאמר יש ברירה יחול בסיס, ואם כן הבקבוקים שיקח לא יחול עליהם בסיס מהאי טעמא גופא דיש ברירה.

ולעני"ד יש לומר דבסיס חייל ממילא, אלא אם חשב שלא יהא לשבת לא חייל בסיס, ואם כן שייך לומר דיחול הבסיס על דבר שאינו מבורר וכל חד הוה ספק בסיס. ולזה הסכים אחד מגדולי הדור שליט"א.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת מטות

"לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה"

"איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה". (פרק ל' פסוק ג')

למחילת עוונות. וכמובן שהכח הגדול הזה הוא דווקא כאשר התפילה באה מתוך טהרת הלב, דיבור קדוש ונקי, אז זוכים שהקב"ה שומע שוועה ומאזין תחינה.

מעשה רב

וכאשר זוכים לקדש את כח הדיבור, הקב"ה מקיים את כל היוצא מפיו בדיוק נפלא, ובדיוק באותו נוסח שהתפלל או בירך מתקיימת התפילה והברכה.

מסופר על מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל שאחרי שבתו התחתנה עברו כמה שנים ועדיין לא נולדו לה ילדים, והגרא"ז שלח שליח אל החפץ חיים לבקש ברכה בעד בתו.

כאשר השליח חזר, שאל אותו הגרא"ז מה היה הנוסח המדויק של החפץ חיים בברכתו, שיהא להם ילד או ילדים - האם הברכה היתה בלשון יחיד "ילד", ואז הוא יודע בוודאות שיהא להם רק ילד אחד. או שהברכה היתה בלשון רבים "ילדים", ואז בוודאי שיהיו להם לפחות שני ילדים. השיב השליח, שהברכה היתה בלשון רבים, אמר הגרא"ז שא"כ הוא בטוח שיהיו להם לפחות שני ילדים, ובאמת כן הווה.

זקני - אבי אמי, הגה"צ רבי צבי הירש גוטמן זצ"ל היה משגיח בשיבתו של מרן הגה"ק רבי אלחנן ווסרמן בברנוביץ. באחת השנים מצב הישיבה היה קשה מאוד, ובקושי רב קנו מעט אוכל לבחורים בשיבה. אמי ע"ה ואחותה הרבנית קפלן ע"ה, שראו בצרתם של הבחורים, היו יוצאות מפעם לפעם עם סל גדול והסתובבו בין הבתים שבעיירה, וביקשו מכל אחד שיתרום מעט אוכל למען הבחורים.

פעם אחת כשהלכו בדרך פגש אותם ר' אלחנן, והתפלל לאן הן הולכות עם הסל הגדול הזה. וכששאלם לאן פניהן מועדות, השיבו לו שהן יוצאות לאסוף אוכל בעבור הבחורים, שיוכלו להמשיך ללמוד בשיבה. ר' אלחנן התרגש מאוד ממעשיהן, ובירכן שיזכו לאריכות ימים.

ואכן ככל היוצא מפיו - יעשה, והקב"ה קיים את דברו, ושתייהן האריכו ימים ושנים וזכו לזקנה מופלגת. (ושתייהן נפטרו בגיל בגיל 97, ובאותו יום בהפרש של ארבע שנים).

החיד"א מפרש בלשון רמז נפלא, "לא יחל דברו - ככל היוצא מפיו יעשה", ומבאר שכל אדם ששומר את פיו ולשונו מדיבורים אסורים, ואינו מחלל את כח הדיבור שלו בדברים בטלים ובדברי לשון הרע ורכילות וכדומה, הרי הוא זוכה שיתקיים בו ככל היוצא מפיו - יעשה, שכל מה שהוא מוציא מפיו הקב"ה עושה ומקיים. שכל תפילותיו וברכותיו מתקיימים במלואם.

כחוט השני שפתותיך

והנה בפסוק בשיר השירים (פרק ד' פסוק ג') נאמר, "כחוט השני שפתותיך, ומדברך נאווה". ומבאר במדרש, "כחוט השני שפתותיך זה לשון של זהירות, ומדברך נאווה זה שעיר המשתלח, אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אין לנו לשון זהירות ושעיר המשתלח, אמר להם כחוט השני שפתותיך, רחישת פיך חביבה עלי כחוט השני של זהירות".

מבואר במדרש, שכונת הפסוק לרמז לנו שבזמן הזה שאין לנו בית המקדש ואין לנו את הכפרה של לשון של זהירות ושעיר המשתלח ביום כיפור, הקב"ה העמיד לנו כנגד זה את כח התפילה שמתפללים בשפתיים, ובו הקב"ה שומע ומאזין לקול תפילת עמו ישראל ומקבלם ברחמים וברצון.

ומבאר החיד"א שמה שהתפילה נמשלה לחוט השני של יום כיפור, שהלכין כאשר הקב"ה קיבל את תשובתם של ישראל, יש בזה רמז שגם בשפתיים אפשר לראות ולהבחין האם התפילה רצויה ומקובלת לפני הקב"ה או לא. דאיתא במשנה בברכות (דף ל"ד ב') "אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת. אמרו לו מניין אתה יודע, אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לא יודע אני שהוא מטורף". רואים מזה שרבי חנינא בן דוסא ידע להבחין אם התפילה התקבלה או לא, ע"י השפתיים שאם התפילה היתה שגורה בפי ידע שהיא מקובלת, ואם לא היתה שגורה בפי ידע שאינה מקובלת. ולכן התפילה נרמזה לחוט השני, שגם בתפילה עצמה אפשר לדעת אם היא מקובלת או לא.

מכל זה רואים את הכח הגדול שהקב"ה נתן לכלל ישראל בדיבור, שבדיבור של התפילה יש כח כמו חוט השני של יום כיפור, שזוכים בו

"בדיני טבילה בכלי סעודה שקנה מגוי - ודין טבילה בקונה כלים מגוי למכירה"

"כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטחר אך במי נדה יתחטא, וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים". (פרק ל"א פסוק כ"ג).

בליעות האיסור שנבלעו בו מהגוי, ואחר כך להטבילו כדי לטהרו מטומאת הגויים.

ודין טבילת הכלים אינו משום חשש של טומאת מת וכדומה, אלא אפילו אם ידוע שהכלי לא נטמא בשום טומאה, בכל זאת צריך להטבילו. והוא דין מחודש, שעצם זה שהכלי היה בבעלות הגוי, חל בו דין שצריך טבילה כאשר הכלי נכנס לבעלות ישראל, והטבילה הזו מטהרת את הכלי מגיעולי הגויים ורק לאחר מכן מותר לישראל להשתמש בו. ובירושלמי בעבודה זרה (פרק ה' הלכה ט"ו) כתב, שהטעם שצריך טבילה הוא "לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל", שכאשר ישראל קונה כלי מגוי, כדי שיהא ראוי להשתמש בכלי צריך להטבילו ובכך יוצאת מהכלי הטומאה שהיתה בו מחמת בעלות הגוי,

ופרש"י, "כל דבר אשר יבוא באש, לבשל בו כלום, תעבירו באש, כדרך תשמישו הגעלתו מה שתשמישו ע"י חמין יגעילנו בחמין, ומה שתשמישו ע"י צלי כגון השפוד והאסכלה ילבנו באור. אך במי נדה יתחטא, לפי פשוטו חטוי זה לטהר מטומאת מת וכו', ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות וכו'. וכל אשר לא יבוא באש, כל דבר שאין תשמישו ע"י האור כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור. תעבירו במים, מטבילין ודיו ודווקא כלי מתכות".

הנה בפרשה הזו התחדש דין גיעולי גויים, שכל כלי שקונים מיד הגוי צריך להטבילו לטהרו מטומאת הגוי. ואם הכלי שקנה מהגוי הוא ישן שהגוי כבר השתמש בו, צריך מתחילה להגעילו כדי להוציא ממנו את

ומעתה הכלי יכול להכנס לקדושת ישראל.

ובמשנה בעבודה זרה (דף ע"ה ב') מובאים כל דיני הגעלה וטבילה בכלים שקונים מיד הגוי, ואיתא במשנה "הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל יטביל, להגעיל יגעיל, ללבן באור ילבן באור וכו'". ואיתא בגמרא, "תנא, וכולן (אף הנגעלים והמלובנים, רש"י) צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי, אמר רבא דאמר קרא כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר, הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת". ופרש"י, כל דבר אשר יבוא באש, שנשתמשו בו בני מדין על ידי האור תעבירו באש, כעין בולעו לאיסור יפליטנו, כדאמרן כבולעו כן פולטו. וטהר, קרא יתירא הוא האי וטהר".

כלי סעודה

ובגמרא בעבודה זרה, מובאים עוד פרטי דינים בדין טבילת כלים בכלים שקונה מהגוי. ואיתא בגמרא "אמר ליה, כלי סעודה אמורים בפרשה". ופרש"י, כלי סעודה אמורין בפרשה, דהכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש ע"י האור אלא כלים של צורכי סעודה ובהנהו כתיב וטהר טבילה, אבל זווא דסרבלא לא".

ומבואר בזה שכל ההלכה של טבילה נאמרה דווקא בכלי סעודה, כלים שעשויים להשתמש בהם בסעודה. אבל סתם כלים שקונה מגוי, כמו מספריים לחתוך בהם בגדים וכדומה, שאינם עשויים לצורך האכילה, אינם צריכים טבילה.

עוד מובא בגמרא שדווקא בקונה כלי מהגוי צריך טבילה, אבל שואל כלי מגוי אינו צריך טבילה.

ודווקא כלי מתכות צריך טבילה, אבל כלים שאינם עשויים ממתכות אין צריך טבילה. וכלי זכוכית ככלי מתכות, וצריך טבילה. ועיין בגמרא שדרשו את כל הדינים הללו מהפסוקים בפרשה.

כלי סעודה שקנאם לתשמיש אחר

הנה הקונה כלי מגוי שלא לצורכי סעודה, שאין בדעתו להשתמש בכלי הזה לענין מאכל, אלא כוונתו להשתמש בזה דברים אחרים. כגון שקנה סכין מהגוי, ואין בדעתו לחתוך עם הסכין מאכלים, אלא לחתוך דפים וכדומה. כיון שהסכין הזו אינה משמשת אצלו לצורכי סעודה, אין צריך להטבילו. ובזה נאמרה ההלכה שדווקא כלי סעודה חייבים בטבילה, וכיון שאצלו הכלי הזה אינו משמש לאכילה, ממילא אין בו חיוב טבילה.

ודבר זה מפורש בשו"ע (יו"ד, סימן ק"כ סעיף ח') שכתב, "ויש מי שאומר שאם לא לקחו הראשון לצורך סעודה, אלא לחתוך קלפים וכיוצא בו, אין צריך להטבילו". ומקור דברי השו"ע הוא מההגהות אשרי שהביא הבית יוסף, שמבואר בדבריו כעין הדברים הללו.

ומפורש שכאשר קונה כלי מגוי ואין בדעתו להשתמש בזה לצורכי סעודה, אלא לחתוך קלפים (של ספר תורה) אין חיוב טבילה. ואפילו שהרבה אנשים משתמשים בכלי הזה ובסכין הזו לצורכי סעודה, בכל זאת כיון שהקונה הזה אינו משתמש בזה לצורכי סעודה ממילא אין בו חיוב טבילה.

וההגדרה של כלי סעודה אינה תלויה לפי השימוש של רוב בני האדם, אלא הכל תלוי בדעתו של הקונה, אם דעתו להשתמש בכלי לצורכי סעודה, חל על הכלי הזה דין כלי סעודה, וצריך טבילה. ואם אין בדעתו להשתמש בזה לצורכי סעודה, לא חל בזה דין כלי סעודה, ואין צריך טבילה.

אבל אם אחר שקנה את הכלי מהגוי שלא לצורך סעודה, הוא רוצה להשתמש בו לצורכי סעודה הוא מתחייב להטבילו. ואפילו שבשעת הקנין מהגוי הכלי לא הוגדר ככלי סעודה, והותר לו להשתמש בזה בלא טבילה, בכל זאת לא חל בזה הפקעה מחיוב טבילה. ולכן אם לאחר זמן, הקונה משנה את היעוד של הכלי ומחליט להשתמש בו לצורך סעודה, מיד חל על הכלי מחדש חיוב טבילה.

והטעם בזה הוא משום שעצם זה שהכלי הגיע לישראל מרשות הגוי, מחיל בכלי חיוב טבילה. אלא שיש בזה תנאי שצריך שהכלי ישמש בתור כלי סעודה, ואם אינו משמש לכלי סעודה אין חיוב טבילה. אבל בעצם החפצא של הכלי עדיין מונח שכלפי כלי סעודה עדיין יש בו חיוב טבילה. שמה שהקונה מחליט שלא להשתמש בכלי לצורכי סעודה, אינו מפקיע מהכלי את חיוב הטבילה לצורך הסעודה, אלא החיוב הזה קיים בכלי אלא שעדיין לא הגיע זמנו. ולכן ברגע שמגיע זמנו ומחליט להשתמש בו לצורך סעודה מחוייב מיד להטבילו, ואסור להשתמש בו אפילו תשמיש עראי לצורך הסעודה בלא טבילה.

והדברים מפורשים ברמ"א, שכתב על דברי השו"ע הללו (שבקונה סכין לצורך חתיכת דפים אין בו חיוב טבילה), "אבל הראשון אסור להשתמש

בו לצרכי סעודה, אפילו דרך עראי, בלא טבילה, אף על פי שלקחו לצורך קלפים".

כלי סעודה שקנאם לסחורה

והנה בבית יוסף נוקט בפשיטות שלפי דברי ההגהות אשרי, שסובר שכאשר קונה כלי מהגוי שלא לצורך סעודה אינו חייב להטבילו, הוא הדין בישראל שקונה כלי מהגוי לצורך סחורה ג"כ אינו חייב להטבילו. דכיון שהכלי הזה אינו משמש אצלו לכלי סעודה, ממילא אינו מתחייב בטבילה. שחייב טבילה חל דווקא כאשר הקונה קונה את הכלי כדי להשתמש בו בעצמו לצורך אכילה, אבל אם הוא בעצמו אין בדעתו להשתמש בזה לצורך אכילה כלל וכלל, אלא דעתו למכור את זה לאחרים, הרי אצלו הכלי מוגדר כמשמש לסחורה ולא לאכילה, ולכן אינו מחוייב בטבילה.

(ובבית יוסף מסתפק האם הישראל השני שקנה את הכלי הזה לצורך כלי סעודה, אם הוא מחוייב להטבילו או לא. שהרי אותו אדם קונה עכשיו את הכלי מישראל ולא מגוי, וא"כ יש לדון ולומר שכיון שהישראל הראשון שקנה את הכלי מהגוי לא התחייב להטבילו, ממילא גם הישראל שקנה ממנו אח"כ את הכלי לצורך כלי אכילה ג"כ אינו מחוייב להטבילו. שמצד עצם הקנין הישראל השני קונה עכשיו את הכלי מישראל וזה בעצמו אינו מחייב טבילה, וכל חיוב הטבילה הוא רק מצד מה שהישראל הראשון קנה את הכלי מגוי, ובאותה שעה הקנין הזה לא חייב את הראשון בטבילה כיון שלא קנאו לצורך סעודה אלא לצורך סחורה, וא"כ עתה אין מה שיחיל חיוב טבילה על הישראל השני.

אבל למעשה כותב הבית יוסף שהכלי צריך טבילה, שכיון שהכלי הגיע לרשות ישראל מהגוי, ממילא מי שרוצה באיזה זמן שהוא להשתמש בו לצורך אכילה הוא מתחייב להטבילו).

הקונה כלי לסחורה אם מועיל טבילתו

והנה לפי זה שהקונה כלי מגוי לסחורה אינו מחוייב בטבילה כיון שאצלו אין זה כלי סעודה, יש שטענו שגם אם הוא יטביל את הכלי זה לא יועיל כדי לפטור את הכלי מחיוב טבילה, וכאשר הקונה יקנה ממנו את הכלי לצורך כלי סעודה יצטרך להטבילו שנית, ומה שהמוכר טבל את הכלי לא יועיל לו כדי לפטור מחיוב טבילה.

וטעם הדבר הוא, מכיון שבשעה שהכלי הוא אצל הישראל הראשון - המוכר, עדיין לא חל בכלי חיוב טבילה, שהרי אצלו הכלי הזה אינו משמש אצלו בתור כלי סעודה, ואם לא חל חיוב טבילה איך הטבילה שלו יכולה לפטור את הכלי מחיוב הטבילה שעדיין לא חל בו. וכאשר תתחדש הסיבה שיחול בכלי חיוב טבילה, יתחדש חיוב טבילה בכלי, והטבילה שהטביל לפני חלות החיוב אינה יכולה למנוע מהחיוב טבילה לחול בכלי. וממילא כאשר הקונה יקנה את הכלי מהמוכר הזה לצורך סעודה יתחדש אצלו חיוב טבילה בכלי, והטבילה שהמוכר טבל את הכלי אינה יכולה להועיל לו כדי להפטר מחיוב טבילה.

כלי סחורה שמיועד להשתמשות כלי סעודה

ונראה לחלק שכל הסברא הזו שהקונה כלי לסחורה טבילת המוכר אינה מועילה לפטור את הכלים, היא שייכת רק בכלי שלא ברור שהקונה יקנה את זה לכלי סעודה. אבל כלי שכל תשמישו הוא רק לסעודה, ואין לו שום יעוד אחר, שכל העולם כולו משתמשים בו רק לצורך סעודה, בזה י"ל שאם המוכר טבל את הכלי, טבילתו פוטרת את הכלי מחיוב טבילה. ויסוד הדברים הוא שכלי שכל תשמישו הוא אך ורק לאכילה, הכלי הזה מוגדר בחפצא ככלי סעודה, וממילא אם ישראל קונה את הכלי הזה מהגוי חל מיד בחפצא של הכלי חיוב טבילה. אלא שאנו אומרים שאם קנה מהגוי את הכלי לסחורה, הרי עתה הכלי הזה אינו משמש אצלו ככלי סעודה, ממילא אינו חייב להטבילו, וזה מועיל רק לגבי זה שהקונה הזה אינו חייב להטביל את הכלי, שכיון שבפועל אינו משתמש בזה לסעודה, ממילא אין עליו חובה להטביל. אבל בעצם החפצא של הכלי, כיון שהוא כלי סעודה הרי הוא מוגדר ככלי שחל עליו חיוב טבילה. ובפרט שגם הוא עצמו שקנה את הכלי לסחורה אינו מפקיע מהכלי את החפצא שלו שהוא כלי אכילה, שהרי אינו מייעד את הכלי הזה לתשמיש אחר, אלא הוא קונה את הכלי לסחורה כדי שהקונה ישתמש בזה בתור כלי אכילה, וא"כ גם אצלו החפצא של הכלי מוגדר ככלי אכילה, אלא שעתה אינו מחזיקו כדי לאכול ממנו אלא לסחורה, וע"כ אין לו חיוב להטביל. אבל בחפצא של הכלי כיון שהוא כלי אכילה בוודאי שחל בו את עיקר חיוב הטבילה. ולכן פשוט שאם הוא יטביל את הכלי, תועיל טבילתו לפטור את הכלי מחיוב טבילה, כיון שכבר עכשיו הכלי מחוייב בטבילה.

וכל הסברא לומר שהקונה כלי מגוי לסחורה אינו יכול להטבילו,

בתור כלי סעודה, כיון שבעצם הכלי כבר חלה בו חובת טבילה כלפי כלי סעודה, ממילא שייך גם היום להטביל את הכלי ולפטור אותו מחיוב טבילה. ואפילו שעתה הכלי עדיין אינו משמש ככלי סעודה, אבל כיון שמונח בו חיוב טבילה כלפי שימוש של כלי סעודה, ממילא כאשר מטביל את הכלי נחשב שמטביל כלי שיש בו חיוב טבילה, ושפיר מועלת טבילתו לפטור את חיוב הטבילה של הכלי.

וממילא הוא הדין בקונה כלי מגוי לסחורה, חל בעצם החפצא של הכלי חיוב טבילה כלפי תשמיש של כלי סעודה. ולכן אע"פ שהסוחר הזה אינו מחוייב בטבילה כיון שאצלו הכלי משמש לסחורה ולא לאכילה, אבל כיון שבעצם החפצא של הכלי כבר חל חיוב טבילה כלפי תשמיש של כלי סעודה, על כן אם הסוחר יטביל את הכלי טבילתו תועיל כדי לפטור את הכלי מחיוב טבילה. [א"ה, סברת הגר"ק שליט"א נכתבה לפי הבנת הכותב].

השואל כלי מחנווני לצורך כלי סעודה

אמנם יש לעיין בזה מדברי הט"ז שמדבריו לכאורה נראה שמי שקנה כלים מגוי לסחורה אינו יכול להטביל את הכלים, שכתב (יו"ד, סימן ק"כ סק"י) "השואל כלים מישראל החנווני לצורך סעודה יטבלנו בלא ברכה, אלא דיש לחנווני להודיע זה למי שיקנה אותו ממנו אח"כ שלא יטבלנו שנית בברכה כנלע"ד".

מבואר בדבריו שמסתפק במי ששואל כלי מחנווני לצורך הסעודה, אם הכלי צריך טבילה או לא, שהרי החנווני קנה את הכלים הללו לסחורה ואינו מחוייב בטבילה, ועתה דן האם השואל ממנו את הכלים לצורך כלי סעודה צריך להטביל או לא. וכתב שמספק יטבלנו בלא ברכה, ואח"כ החנווני יודיע למי שקונה ממנו את הכלים הללו, שכאשר מטבילם שנית שלא יברך על הטבילה מספק שמא הטבילה הראשונה שהטביל השואל פטרה את הכלי מחיוב טבילה.

ולכאורה מדויק מזה שכל הספק הוא רק לגבי השואל מהחנווני את הכלים לצורך כלי סעודה אם הוא צריך ויכול להטביל את הכלים או לא, אבל לגבי החנווני עצמו פשוט לו שאינו יכול להטביל את הכלים הללו, שכן שאצלו אין בזה שימוש של כלי סעודה ממילא בוודאי אינו יכול להטביל. וראים מזה שהחנווני לא רק שהוא פטור מחיוב הטבילה, אלא הוא גם לא יכול להטביל, שטבילתו לא תועיל כדי לפטור את הכלי, וצ"ע. אמנם אין זה מוכרח בדברי הט"ז, שיתכן שכוונתו רק על הברכה שמי שטובל את הכלי ואינו מחוייב בזה אין צריך לברך, אבל לגבי עצם הטבילה יתכן שהיא פוטרת את הכלי מחיוב טבילה, וצ"ע.

מוכר יין אם צריך להטביל את הבקבוקים

עוד אמר הגר"ק שליט"א שכל ההלכה שהקונה כלים מגוי לסחורה פטור מלהטבילם, כיון שאין זה נחשב אצלו ככלי סעודה אלא ככלי סחורה, כל זה דווקא באופן שהסוחר אינו משתמש בכלי בשום תשמיש של אכילה, אלא הוא מוכר את הכלי כמות שהוא. אבל אם הסוחר הזה ממלא את הכלי באוכל, וכך מוכר את הכלים הללו, אין זה נחשב אצלו ככלי סחורה שפטורים מטבילה, אלא ככלי סעודה וחייב להטבילם לפני שממלא בהם אוכל. וההגדרה של כלי סחורה נאמרה דווקא באופן שאין שום תשמיש בעצם הכלי, אלא הוא מונח בידו לסחורה. אבל אם משתמש בכלי כדי ליתן בו אוכל או משקה, הרי הוא משתמש בכלי בתור כלי סעודה ובוודאי צריך להטבילו.

ולכן בתי חרושת שמייצרים יין, וממלאים את היין בבקבוקים שקונים מגוי, הרי הם חייבים להטביל את הבקבוקים לפני שממלאים בהם את היין, ואין זה ככלי סחורה כיון שבפועל הם משתמשים בו תשמיש של אכילה. והוסיף הגר"ק שליט"א שבאמת כשנתן הכשר ליקב בשנת השמיטה, ציווה עליהם להטביל את כל הבקבוקים שקנו מחוץ לארץ מגויים, לפני שנתנו בתוכם את היין.

* * *

קנה בקבוק יין אם צריך לשפוך את היין ולהטביל את הכלי

רוצה לשתותו, ויש לרדן אם מותר להחזיר את היין הזה לתוך הבקבוק. שהרי הבקבוק אינו טבול ומעיקר הדין אסור להשתמש בכלי שאינו טבול, אלא שכל זמן שהיין בתוכו, ההלכה היא שאינו חייב לשפוך את היין כדי להטבילו, וא"כ י"ל שכל ההתיר הזה נאמר דווקא על היין שנמצא בבקבוק, אבל ברגע ששפך מעט יין מהבקבוק לתוך הכוס מעתה יהיה אסור לו להחזיר את מעט היין הזה לתוך הבקבוק.

ונראה בפשיטות שמותר להחזיר את מעט היין שנשאר בכוס לתוך הבקבוק, שכן שמחזיר לתוך הבקבוק את היין שהיה בתוכו, ולא נתן בו משקה חדש, ממילא נתינת היין הזה בתוך הבקבוק אינה מוגדרת

שטבילתו לא תפטור את הכלי מחיוב טבילה שיחול על מי שיקנה מידו את הכלי, זה שייך דווקא בכלי שלא מוכרח להיות תשמישו יהא לכלי סעודה. אלא יש שקונים את הכלי הזה לצורך כלי סעודה ויש שקונים את זה לדברים אחרים, ובזה י"ל שאם אדם קונה את הכלי הזה מהגוי לצורך סחורה כיון שאצלו הכלי לא מיועד עתה לצורך אכילה, ובחפצא של הכלי ג"כ אינו מוגדר ככלי סעודה, ממילא לא חל בכלי חיוב טבילה. וכל זמן שלא יבוא קונה ויקנה את זה לצורך כלי אכילה, אין הכלי מוגדר ככלי סעודה ולא חל בו עדיין חיוב טבילה. וא"כ אם אין בו חלות חיוב טבילה, וודאי שאם המוכר (שקנה את הכלי מהגוי לסחורה) יטביל את הכלי שלא תועיל טבילתו כדי לפטור את הכלי מחיוב טבילה שיחול עליו ביד הקונה.

אבל במקום שהחפצא של הכלי הוא כלי סעודה, בוודאי שגם ביד המוכר חל חיוב טבילה בכלי, ואפילו שהמוכר בעצמו אינו מחוייב להטבילו כיון שהוא משתמש בזה לסחורה ולא לאכילה, בכל זאת בחפצא של הכלי כבר חל חיוב הטבילה ואם יטביל את הכלי יקיים את דין הטבילה ויפטור את הכלי מחיוב טבילה.

ולפי זה מי שקונה מגוי כלים שמיועדים רק לאכילה כמו כפות, כפיות ומזלגות, וכן סכינים שמיועדים רק לאכילה, בוודאי שאם יטביל את הכלים יקיים את דין הטבילה של הכלי, ומי שיקנה ממנו את זה לא יצטרך לשוב ולהטבילם שנית.

אמנם למעשה הגר"נ קרליץ שליט"א לא הסכים לחלק בין הכלים, ואמר שאם קונה כלי מגוי לסחורה כיון שאינו מתחייב בטבילת הכלי אינו יכול להטביל את הכלי, הרי הדין צריך להיות שווה בכל הכלים, וגם כלים שעומדים לשמש בתור כלי סעודה כיון שאצל הקונה הזה אין זה משמש ככלי סעודה אלא רק בשביל סחורה, ממילא צריך להיות שלא יוכל להטביל את הכלי.

מוכר שהטביל את הכלים טבילתו מועלת

אבל בעיקר ההלכה שהקונה כלי מגוי לסחורה אינו יכול להטביל את הכלי, אמר הגר"ק שליט"א שלמעשה אם הסוחר הטביל את הכלי, מועלת טבילת הכלי, והקונה שיקנה ממנו אח"כ את הכלי לא יצטרך לשוב ולהטביל את הכלי. ואע"פ שהסוחר הזה לא מחוייב בטבילת הכלים, שהרי הוא קנה את הכלי לסחורה ולא לשימוש, ואין זה משמש אצלו ככלי סעודה אבל בכל אופן אם טבל את הכלי מועלת טבילתו.

והסברא בזה הוא שגדר דין טבילת כלים בכלי סעודה שקונה מגוי, ביסודו דין זה חל על כל הכלים שאדם קונה מגוי, שאפילו אם קונה כלי שלא לצורכי סעודה, אלא לענינים אחרים הרי חל בכלי חיוב טבילה מיד בשעת הקניה מהגוי. אלא שבחיוב הטבילה הזו נאמר שחובת הטבילה היא דווקא בשעה שדעתו להשתמש בכלי בתור כלי סעודה, וכל זמן שאין בדעתו להשתמש בזה ככלי סעודה, אין חובה להטביל את הכלי. אבל בעצם החפצא של הכלי כבר מונחת עכשיו חובת טבילה, לגבי שימוש של כלי סעודה.

ולכן מי שקונה כלי מגוי ובתחילה לא היה בדעתו להשתמש בזה ככלי סעודה, ולאחר זמן חזר בו ודעתו להשתמש בו בתור כלי סעודה, הרי מיד הכלי מחוייב בטבילה ואסור לו להשתמש בו בלא טבילה. ולכאורה תמוה איך מתחדש בכלי חיוב טבילה מחודש, הרי בשעת הקנין מהגוי לא חל בכלי חיוב טבילה, שהרי אז לא היה בדעתו להשתמש בו ככלי סעודה, ואיך עתה כאשר הכלי בבעלות ישראל מתחדש בו חיוב טבילה. אלא מוכח שמיד בשעת הקנין כאשר קנה את הכלי מהגוי כבר חלה בכלי חובת טבילה, אלא שחובת הטבילה חלה רק כלפי שימוש של כלי סעודה. וממילא כל זמן שעדיין לא משתמש בכלי בתור כלי סעודה, אע"פ שיש חיוב טבילה בכלי הרי אינו חייב להטבילו, אבל ברגע שמחליט להשתמש בו בתור כלי סעודה, מיד מחוייב להטבילו. ולפי הסברא הזו יש לומר שאם קנה כלי מהגוי, ועדיין אינו משתמש בו

בש"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון, אות קל"ו), כתב "ודע עוד דבקונה כלי עם משקה, אין צריך לשפוך המשקה ולהטבילה, דשב ואל תעשה הוי, ולא נקרא שימוש".

ולפי זה הקונה בקבוק יין וכדומה, והבקבוק עדיין לא הוטבל אינו חייב לשפוך את היין ולהטביל את הבקבוק, אלא הוא יכול להשתמש בבקבוק עד שיגמר היין שבתוכו, ואז אם ירצה לשוב ולמלא את הבקבוק ביין או במשקה אחר יצטרך להטבילו לפני השימוש.

להחזיר את היין שנשאר לבקבוק

הנה מצוי הרבה פעמים בקידוש או בהבדלה שנשאר יין בכוס ואינו

את זה לתוך הבקבוק הרי זה יפגום את כל שאר היין שבבקבוק. אלא צריך לשפוך מעט יין מהבקבוק לתוך הכוס, וכזה הוא מתקן את היין שבכוס, ואח"כ יוכל להחזיר את הכל לתוך הבקבוק).

ודינים אלו מצויים גם בקופסה של ריבה וכדומה, שכשהיא עשויה מזכוכית וטעונה טבילה, שאם לקח בכפית ריבה כדי למרוח על הלחם וכיוצא בזה, ובסוף נשאר לו מעט ריבה מותר לו להחזירה לתוך הקופסה אפילו שאיננה טבולה.

כשימוש חדש בכלי, אלא כהמשך של השימוש הקודם. וממילא כמו שהשימוש הקודם לא מחייב טבילה, שאינו מחייב לשפוך את היין כדי להטביל את הכלי, שמה שמשאר את היין בכלי אינו מוגדר כשימוש בכלי שמחייב טבילה, כך אותו הדבר כשמחזיר את מעט היין שנשאר בכוס לתוך הבקבוק אינו מוגדר כשימוש חדש בכלי אלא כהמשך של המצב שהיה קודם, ואינו חייב בטבילה.

(אלא שכאשר מחזיר את היין מהכוס לבקבוק יש לרדק שהיין לא יהיה פגום שהרי כיון ששתה מהיין שבכוס הרי היין הנותר נפגם, ואם יחזיר

ככל היוצא מפיו יעשה

שזרעו תתקלקל, וביקשו ממנו שיברכם ויתפלל עליהם שירדו להם גשמים. הסטייפלר בירך אותם שהכל יהיה בסדר, שגשמים ירדו ולא יהיו להם שום הפסדים. הם רק יצאו מהסטייפלר והתחילו לנסוע לביתם, וכבר בדרך התחילו הגשמים לרדת, לשמחתם ולשמחת כל עם ישראל.

בא אחד לסטייפלר ואמר לו שכולם מדברים על המופת הגדול שעשה, שמיד לאחר שבירכם, התחילו הגשמים לרדת.

הסטייפלר בענוותנותו ביטל את דבריו, ואמר אין כאן לא מופת ולא חצי מופת, באותו יום היה צריך לרדת גשם גם בלא הברכה שלי, ובדיקו באותו יום הם באו וביקשו ברכה שירד גשם, וכמוכן שירד גשם שממילא כבר היה צריך לרדת, וכי לזאת יקרא מופת...

הנהר שברח

והסטייפלר המשיך וסיפר לו שהיה מעשה כזה אצל האור שמח, שהיה רב בעיר דווינסק. כמה שנים לפני שהאור שמח הגיע לעיר, התרחש מעשה נורא בעיר. סמוך לעיר היה נהר גדול, והנהר עלה על גדותיו ושטף את כל העיר, וגרם נזק וחורבן גדול עד מאוד לכל העיר, וגם הרבה אבידות בנפש היו שם. אחר כך הנהר חזר לקדמותו, ובמשך זמן רב עמלו קשה כדי לשקם מחדש את העיר.

עברו כמה שנים והאור שמח קיבל את הרבנות בדווינסק, והנה יום אחד הבחינו התושבים שהנהר שוב מתחיל לעלות על גדותיו, והסכנה חזרה שוב לעיר. האנשים נבהלו עד מאוד, שלפי הטבע היה נראה שתוך זמן קצר הנהר יתחיל לשטוף את העיר ולגרור בו הרס וחורבן. הבהלה בעיר היתה עצומה, ואנשים רצו אל רב העיר, האור שמח, והתחננו לפניו שיתפלל עליהם שיחוסו עליהם משמים והנהר יחזור לקדמותו ולא ישטוף את העיר.

האור שמח שמע את הסיפור והתפלל מאוד ואמר, "מה? הנהר עולה על גדותיו? אני רוצה לראות את זה בעיני". ותכף ומיד לבש את הכובע והחליפה, והתחיל ללכת אל הנהר כדי לראות את הפלא הזה.

האור שמח הגיע לנהר, וברגע שהגיע התרחש מופת נפלא, מי הנהר התחילו לרדת, לחזור למצבם הקודם, וכך לאט לאט המים ירדו וירדו עד שחזרו למצב הטבעי שלהם. והיה בזה קידוש ה' גדול מאוד, שאפילו הגויים עמדו והודו כי יש אלוקים בישראל.

כאשר הודו לאור שמח על המופת הגדול שעשה הוא ביטל את הדבר במחי יד, ואמר להם, הנהר היה צריך לחזור למקומו הטבעי באותו רגע, וגם אם לא הייתי מגיע למקום ההוא, הוא היה צריך לחזור למקומו, אלא שבדיקו באותו רגע אני הגעתי לשם, וכי לזאת יקרא מופת...

כך סיים הסטייפלר וביטל את המופת של ירידת הגשמים, ואמר "וכי לזאת יקרא מופת...?".

השמים מספרים כבוד א-ל

כאשר הגרב"צ סיפר את הסיפור הזה, הוסיף ואמר שלפי זה מובן דברי הגמרא בכתובות (דף ה' א') על הפסוק בתהילים "השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע", ומבארת הגמרא "הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים, מי מגיד? הרקיע. ומאי ניהו, מטר". ופרש"י, "האי ומעשה ידיו במעשה הצדיקים כתיב, שקרין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה, והכי קאמר ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים, מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים, שמתפללין על הגשמים ומטר יורד".

מבואר בזה שהרקיע הוא מעיד ומפרסם לבריות על הצדיקים שהם באמת צדיקים, שבזה שהצדיקים מתפללים להקב"ה שירד גשם, והקב"ה שומע את תפילתן ומוריד גשם, זוהי ההוכחה שהצדיקים הם באמת צדיקים.

וביאר שהסיבה שצריך שהרקיע יפרסם שהם צדיקים, הוא משום שהצדיקים בעצמם מבטלים את הכל, ועל כל דבר אומרים שזה ממילא היה צריך להיות גם בלעדיהם, ואין כאן שום מופת. ולכן צריך את הרקיע שיפרסם את שמם וצדקתם.

המים הפסיקו לזרום

סיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל, היתה בבני ברק משפחה שעלו ארצה מהונגריה, והיו מאוד קשורים למרן החזון איש זצ"ל, כל דבריו היו אצלם קודש קודשים, וכמעט בכל מעשה היו מתייעצים עימו וכפי שאמר להם לעשות כך עשו, לא זזו מדבריו ימין ושמאל, וקיימו את כל דבריו באש ובמים.

פעם אחת ביום שישי סמוך לכניסת השבת, התפוצץ בביתם הצינור של המים, וכל הבית התמלא במים. השעה היתה כבר דחוקה, ולא היה אפשרי במציאות לקרוא לאינטסטור לפני הדלקת נרות.

היהודי בעל הבית לא ידע מה לעשות, לא היתה שום אפשרות לסגור את הברז של המים, ומרגע לרגע הבית מתמלא בעוד ועוד מים, עד כי באו מים עד נפש. ועוד מעט כבר צריך להדליק נרות שבת, ובמצב כזה אי אפשר לעשות כלום. כשראה את חומרת המצב רץ מיד בבהלה אל החזון איש, בבטחון שהוא בוודאי יידע איך להושיעו. הגיע לבית ונכנס אל חדרו במהירות, והתחיל לבכות על הצרה של צינור המים שהתפוצץ להם בתוך הבית, כשהוא מחכה לתשובתו של החזון איש שתושיעו.

החזון איש שמע את הסיפור, והבין שגם לו אין מה לעשות בשעה כזו, ושאל אותו "אז מה אתה רוצה שאני אעשה?".

היהודי השיב לו בתמימות ובבטחון, "אני רוצה שהרב יגיד שהמים יפסיקו לזרום בצינור".

החזון איש עשה כמבוקשו ואמר, "אני אומר שהמים יפסיקו לזרום בצינור". היהודי חזר לבית, ודבריו של החזון איש אכן התממשו, המים הפסיקו לזרום בצינור. ובמהירות הוציאו את כל המים שהיו בבית, והתכוננו לקראת שבת בשמחה ובטוב לבב, על הנס הגדול שקרה להם.

במוצאי שבת חזר שוב היהודי הזה אל החזון איש, ומספר שבאמת המים הפסיקו לזרום בצינור ביום שישי, אלא שכיון שהפסיקו המים לזרום שוב לא היה להם מים בכל הבית, כי המים בבית הגיעו דרך הצינור הזה.

החזון איש שאלו, "ומה אתה רוצה שאני אעשה?".

והיהודי משיב באותה תמימות ואמונה, "אני רוצה שהרב יגיד שהמים יתחילו לזרום בצינור".

והחזון איש עושה כדבריו ואומר, "שהמים יתחילו לזרום בצינור".

וכך הוה, באותו הרגע שוב חזרו המים לצינור, ומיד הביאו אינטסטור שתיקן את הנזילה של המים.

סיים הגרב"צ ואמר, זה הכח של אמונת חכמים, היהודי הזה האמין בתמימות בדבריו של החזון איש, בלא לדרוש ובלא לחקור אחריו, וקיבל את כל דבריו באמונה שלמה כתורה מסיני, לכן זכה לראות את המופתים הללו. והחזון איש בעצמו לא היה אומר כך לכל אחד, ורק אצלו שידע שלבבו שלם באמונה שלמה, לכן אמר את דבריו. והקב"ה קיים את דבריו ככל היוצא מפיו יעשה. (סיפור זה היה מספר הגרב"צ, והוסיף שהכיר את היהודי הזה, ובאמת אמונתו בחכמים היתה בשלמות ובתמימות).

*

ומוריד הגשם

עוד סיפר הגרב"צ, בשנת תשד"מ באחד מימי החורף באו אנשי קוממיות אל מרן הסטייפלר זצ"ל, וביקשו ממנו ברכה לתבואה שזרעו בשדותיהם. והמעשה היה שכבר עמדו באותה העת באמצע החורף, ועדיין כמעט ולא ירדו גשמים, ומחמת כן היתה סכנה גדולה לכל התבואה שזרעו שהיא תיפסד. ואמרו לסטייפלר שאם תוך כמה ימים לא ירד גשם כל התבואה

לע"נ איש החסד הר"ר ישראל זלמן בן הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל

השכיל אל דל בחכמה ובתבונה, קידש שם שמים בהליכותיו והנהגותיו, וזמירות דוד מלך ישראל היה מסיים בכל יום נלב"ע כ"ח בתמוז תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב): – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

את מיתתו, ושאל הקב"ה את הרוח במה תפתנו, והשיב "אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו", היינו כי אחאב היה מתייעץ בכל דבר עם נביאי הבעל, שהיו אומרים לו על פי כשפים, או סתם נבואות שקר, ואמר הרוח שהוא יהיה רוח שקר בפי נביאיו של אחאב, שיאמרו לו שינצח במלחמה ברמות גלעד, למרות שסופו למות שם.

ואמר לו הקב"ה "תפתה וגם תוכל צא ועשה כן", היינו שקיבל מן השמים כוח שליחות כמו מלאך, וכעין יצר הרע שהוא מלאך, ללכת לפתות את אחאב שיילחם ברמות גלעד וימות שם.

צא ממחיצתי

ודרשו על זה בגמרא שם, שהקב"ה אמר לו בלשון צא – צא ממחיצתי, היינו שכבר זכה להיות בגן עדן במחיצתו של הקב"ה, מאחר שסבל ייסורים בעולם הזה, ונהרג שלא כדין, וכבר קיבל עולם הבא וגן עדן, עד כדי כך שהיה במחיצת הקב"ה! אך כשיבקש להיות השליח להעניש את אחאב, מיד אמר לו הקב"ה צא ממחיצתי.

והיינו כיון שאחאב נענש על ידו, אף על פי שהיה נענש גם בלעדיו, שכבר פסקו עליו מיתה בבית דין של מעלה, רק חיפשו מי יהיה השליח לזה, ויש הרבה מלאכים ושלוחים למקום, אף על פי כן כיון שהוא היה השליח לפתות, ואחאב נענש על ידו [וכן כל אדם שחברו נענש על ידו, הרי זה בהשגחה בידי שמים, ומכל מקום כיון שעל ידו נתגלגל העונש] שוב אינו ראוי להיות במחיצתו של הקב"ה.

ואמנם, למסקנת הגמרא שם אמרו, שהטעם שהקב"ה אמר לו צא ממחיצתי הוא, משום שהלך להיות רוח שקר בפי נביאיו של אחאב, והרי כתוב (תהלים קא, ז) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", לכן אינו יכול להמשיך להיות במחיצתו של הקב"ה.

ומה שאמרו כל שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, המקור לזה הוא ממה שנאמר (משלי יז, כו) גם ענוש לצדיק לא טוב, היינו שאין זה טוב לצדיק שיענשו אחרים על ידו, וכיון שזה לא טוב הרי זה רע, וכתוב (תהלים ה, ה) לא יגורך רע, היינו שאינו יכול להיות במקום מגוריו של הקב"ה במחיצתו.

חטא הנשמה

והנה מבואר כי גם בעולם הבא לאחר מיתה, שייך שיהיו חטאים לנשמה, ולא רק בעולם הזה יש פיתויי היצר, אלא גם בעולם הבא, הנשמה יש לה רצונות, ויש לה בחירה שהיא יכולה להיות שליח כמו מלאך [ובאמת נשמת האדם גדולה מן המלאכים כמו שכתב המסילת ישירים בפרק א'] ויכולה לעשות חטא, ועל זה נענשה נשמתו של נבון הזרעאלי שהוציאהו ממחיצת הקב"ה. רואים מזה, שגם בנשמות שייך עליות וירידות, ושייך בהם ענין חטא ועושים.

ומצינו בגמרא (מכות ה, ב) על יהודה בן טבאי שהיה אב בית דין, ופעם אחת טעה בהלכה והרג עד זומם שלא כדין, ושמעון בן שטח אמר לו ששפך דם נקי, וכל ימיו של יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד, והיה קולו נשמע, והיו כאלה שחשבו שזה קולו של ההרוג שצועק עליו, אך יהודה בן טבאי אמר להם שאין זה קולו של ההרוג אלא הקול שלו, והראיה, שלאחר שימות ייפסק הקול.

כל שחברו נענש על ידו

אמרו חז"ל (שבת קמט, ב) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, היינו כגון אדם שחברו ציער אותו, ומן השמים הענישו את החבר על מה שציער אותו, המצטער הוא צדיק שסובל צער מחברו, והמצער הוא רשע שנענש על מעשיו הרעים, אף על פי כן אמרו כי הצדיק שמחמת צערו נענש חברו, גם הוא נענש ומפסיד בזה, שאין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה.

יש הרבה דרגות בעולם הבא, יש בית דין של מעלה ויש ישיבה של מעלה שהנשמות נמצאות שם, ולאחר שהנשמה נמצאת כבר בעולם הבא אין מכניסים אותה במחיצתו של הקב"ה, כיון שעל ידי צערו נגרם עונש לחברו, ואם לא היה מצטער, לא היה נענש חברו.

אפילו שהוא בעצמו לא העניש את החבר, רק בגללו, מחמת הצער שלו, הענישו מן השמים את החבר, זה כבר נקרא שנענש חברו על ידו, ואינו זוכה לדרגה הגבוהה להיות במחיצתו של הקב"ה.

ומצינו כן בגמרא (ב"ב כב, א) שרב אדא בר אבא נפטר, והיו כמה אמוראים שכל אחד מהם אמר "אנא ענישתי", היינו שרב אדא נענש ונפטר מחמתו, שפגע בן, או גרם לי איזה צער.

וביאר התוספות שאותם האמוראים לא באו להתפאר בזה, אלא להיפך כל אחד התאונן על מה שנענש רב אדא על ידו, שנתחייב מיתה בידי שמים מחמת הצער שציער אותו, ואם הוא לא היה מצטער, לא היה נענש רב אדא, נמצא שהוא הגורם לעונש, ומי שחברו נענש על ידו הרי אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה.

אחאב ונבות היזרעאלי

והביאה בזה הגמרא את העובדא באחאב ונבות היזרעאלי (במלכים א' כ"א) שאחאב היה מלך ישראל, ונבות היה לו כרם קרוב לביתו של אחאב, וביקש ממנו אחאב לקנות את הכרם תמורת כסף או שיתן לו כרם אחר במקומו, אך נבות סירב למכור לו, ואחאב הצטער על זה מאד וחיפש עצות כיצד להעביר לרשותו את הכרם.

ויעצו לו להביא עדי שקר שיעידו על נבות "שברך אלוקים ומלך", היינו שיעידו שעשה שתי עבירות, הא' קילל את השם, ומחמת זה צריכים לדון ולחייבו מיתה בבית דין של עשרים ושלושה, והב' קילל את המלך, שהוא מורד במלכות, ועל זה כבר אין צורך לדון בבית דין, אלא המלך בעצמו דן אותו, כדן מורד במלכות, ומאחר שהוא מורד במלכות נכסיו שייכים למלך, כמו שאמרו (סנהדרין מח, ב) הרוגי מלכות נכסיהם למלך, וכך יירש אחאב את כרמו.

ובאמת כך עשו, הרגו את נבות על פי עדי שקר, ואחאב ירש את כרמו, ואליהו הנביא אמר לו על זה "הרצחת וגם ירשת".

ולחלן שם בפסוקים מובא שבית דין של מעלה דנו את אחאב למיתה מחמת עבירות שעשה, והקב"ה שאל "מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד", היינו שמיתתו נתגלגל בצורה טבעית, שילך למלחמה ברמות גלעד וימות שם, וחיפשו מי יהיה השליח לפתותו לזה.

"ויצא הרוח ויעמוד לפני השם ויאמר אני אפתנו", דרשו חז"ל זה רוחו של נבות היזרעאלי, שרצה לנקום באחאב ולהיות השליח שיגרום

ואמרו שם בגמרא שאין זו ראייה, כי יתכן שלאחר שמת יהודה בן טבאי נפגשה נשמתו עם הנשמה של ההרוג ופיסד אותו, ולכן אין קולו נשמע. וכתב הריטב"א שרואים מזה, כי גם לאחר מיתה, שהוא כבר נשמה בלי גוף, עדיין שייך פיוס להיפטר מעונש הנשמה.

שלא יענש אדם בסיבתו

על כל פנים למדנו שמי שחברו ענש על ידו, כגון אם החבר ציער אותו ופגע בו, ומן השמים הענישוהו על זה, גם הוא יפסיד ממה שנענש חברו, ולא יזכה להיות במחיצת הקב"ה בעולם הבא.

נמצא שמי שיש לו צער מאדם אחר ואינו מוחל לו מיד, או שאינו מבקש עליו רחמים שלא יענש, זה מסוכן מאד, ועלול להפסיד את דרגתו בעולם הבא! לכן **כדאי למצטער למחול מיד, וגם לבקש רחמים על מי שציער אותו שלא יענש**, וזוהי התפילה שמבקשים לפני קריאת שמע שעל המיטה "שלא יענש שום אדם בסיבתו".

ובאמת זה נגד הטבע שלא להקפיד אם יש איזה צער, וכגון נבות היזרעאלי שהרגוהו שלא כדין, או מי שציערוהו בהלבנת פנים שהיא כמו רציחה (יעוין שערי תשובה בשער השלישי קלט-קמא), קשה מאד שלא להקפיד. אבל כדאי להתגבר ולמחול מיד, ולבקש רחמים על המצער שלא יענש, כי אם יענש על ידו זה איום ונורא, שאינו נכנס במחיצתו של הקב"ה, אמנם עדיין יש לו חלק לעולם הבא, אבל הוא מפסיד את המדרגה להיות במחיצת הקב"ה.

לכן צריך לוותר ולמחול מיד על מה שציערו אותו.

לפי האמונה אין קפידיא

ויש עוד חשבון שלא להקפיד על מי שציער אותו, כבר דיברנו על זה הרבה פעמים שכל צער הוא מן השמים, ומי שקיבל צער ממשהו הרי כך נפסק עליו בבית דין של מעלה שמגיע לו צער, ובשמים רוצים שיצטער, וגם אם אותו אדם לא היה מצער אותו, מן השמים היו שולחים שליח אחר, אדם או בעל חי, שיצער אותו.

לכן, אין להקפיד על מי שציער אותו, רק צריך לפשפש במעשיו ולחשוב למה נזר עלי צער, שהרי אמרו (שבת נה, א) אין מיתה בלא חטא ואין ייסורים בלא עוון – כל מיתה וייסורים שבאים על האדם הם בהשגחה מחמת החטאים והעוונות שיש לו.

ואמרו אין מיתה בלא "חטא", היינו שוגג, מפני שעיקר המיתה שנקנסה לעולם היא מחמת חטאו של אדם הראשון, וזה היה חטא בשוגג, שכוונתו הייתה לשם שמים (יעוין מכתב מאלוהיו ח"ב עמ' 146) וכך גם כל אדם שמת יש איזה חטא הגורם לזה, ובכל הדורות היו רק ארבעה שמתו בעטיו של נחש בלי שעשו שום חטא מעצמם רק מחמת המיתה שנקנסה על אדם הראשון [ומצינו שאדם הראשון עשה תשובה על חטאו, וישב בתענית מאה ושלשים שנה (עירובין יח, ב) וזכה להיקבר במערת המכפלה לצד האבות הקדושים].

הייסורים שווים מיליונים!

כל צער וייסורים שיש לאדם הם בהשגחה מחמת העבירות שיש לו, וצריך לשמוח בצער ובייסורים שמכפרים לו במקום גיהנום, וכי עדיף לסבול בגיהנום במקום בעולם הזה, הרי הגיהנום הוא איום ונורא, ואין לנו מושג בייסורי הגיהנום, הרמב"ן כתב שכל ייסורי איוב אינם שווים לרגע אחד של גיהנום, ואמרו (ברכות נז, ב) שהגיהנום הוא פי

ששים מהאש שלנו, נניח אם יש באש רגילה אלף מעלות חום, אזי הגיהנום הוא ששים אלף מעלות חום, וכי שייך לתאר איזה ייסורים אלו? והנפש קיימת וסובלת את כל הייסורים.

אם כן בודאי שכדאי לסבול כל צער שיהיה בעולם הזה במקום הגיהנום, ומטעם זה אמרו (גיטין לו, ב) שצריך לשמוח בייסורים, ואמרו (ב"מ פה, א) חביבין ייסורים, ואמנם לכתחילה אמרו (ברכות ה, ב) לא הן ולא שכן, היינו מפני שקשה לעמוד בניסיון, אבל בדיעבד לאחר שכבר היו ייסורים, צריכים לשמוח בהם ולא להצטער עליהם. מרן הגר"מ שך זצ"ל היה אומר שייסורים שכבר היו לאדם, שווים מיליונים, וחבל להצטער עליהם, רק צריך לשמוח בהם!

לכן לפי האמונה אין שום סיבה לכעוס ולהקפיד.

נמצא למעשה, שאדם שחי עם האמונה, הרי הוא חי חיים מאושרים, כשיש לו צער הוא שמח, ואינו מקפיד על שום אדם, רק מתפלל על אחרים שלא יענשו מחמתו. החיים הכי מאושרים הם חיי האמונה! ועל ידי האמונה אדם נעשה מאושר ושמח בחלקו.

שמח בחלקו - החשש והעצה

והנה כשאדם שמח בחלקו יש בזה גם חשש, כתוב בספרים שצריך לשמוח בחלקו בגשמיים וגם ברוחניים, לדעת שיש לו מעלות טובות וכישרונות, תורה, יראת שמים, שכל, ומידות טובות, וצריך לשמוח בזה, אך מאידך יש גם חשש גאוה, כשאדם יודע את מעלותיו ורואה שהוא בעל כישרון, למדן וצדיק, חכם ובעל מידות טובות, הוא עלול להחשיב את עצמו ולקבל גאוה, ואם מתגאה זה איום ונורא כמו שכתוב (משלי טז, ה) "תועבת השם כל גבה לב", תועבת השם!

וכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) כי העצה היא שישמח במעלותיו ויחד עם זאת ידע את האמת שכל המעלות אינן מעצמו, רק מן השמים נתנו לו את כל המעלות, כל מה שאדם חי בכל רגע וכל הכוחות שיש לו הם מן השמים, וגם כוח הבחירה, וכי מעצמו יש לו את כוח הבחירה, הרי מן השמים נתנו לו את זה, וכן כל כוחות הגוף והנפש, שכל וכישרונות ומידות טובות, הכל מן השמים.

האדם בעולם הזה דומה לעני שאין לו מה לאכול, וצריך כל הזמן לפשוט ידו לקבל נדבות, וגם מה שהוא חי ונושם זה לא מעצמו, אלא מן השמים מנשימים אותו, והוא כמו חולה שמחובר למכונת הנשמה, שלא שייך כלל להתגאות ולהחשיב את עצמו.

זוהי העצה, שאדם יתבונן ויחדיר בעצמו את ההכרה הזאת.

וזה שייך רק על ידי קביעות בספרי המוסר, וכן לאחר לימוד המוסר צריך להתבונן ולחשוב על מה שלמד, כתוב באיגרת הגר"א שיש כאלה שלומדים ספרי מוסר ואינם מתעוררים, מפני שאחרי הלימוד שוכחים ומסיחים דעת מן ההתבוננות, **וצריך גם במשך היום לחשוב על עצמו, מה איתי, ומהו מצבי ברוחניות**. אמנם יש כאלה שאין זה מתאים להם, מפני שהם דורשים מעצמם יותר מכוחותיהם, ואם יחשבו יותר מדי על מצבם, הם עלולים להיכנס מזה למתח.

העיקר הוא שיש לנו דרך לחיות חיים מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא, וצריכים סייעתא דשמיא לזכות לזה.

לעילוי נשמת מלכה שרה מוגילינסקי ע"ה ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע י"ז תמוז תשע"ה - תנצב"ה	לעילוי נשמת בנימין זאב בולק זצ"ל הרב בן הרה"ג ר' מאיר שליט"א נלב"ע י"ח תמוז תשס"ו - תנצב"ה	לעילוי נשמת משה גולדהירש זצ"ל הרב ב"ר יצחק זצ"ל נלב"ע י"ז תמוז תשס"ח - תנצב"ה	לעילוי נשמת הגאון רבי יצחק דוד זלזניק זצ"ל בן מרן הגאון רבי אברהם יעקב זצוק"ל נלב"ע כ' תמוז תשע"ה - תנצב"ה
---	--	---	--

מוקדש לזכות יהודית בת רחל לזרע של קיימא בקרוב